

Seksualiteit onder jongeren

Niels van der Heide
Ilonka Donker - Jak

Afstudeeropdracht GL - maart 2010
In opdracht van Christelijk College Groevenbeek

Voorwoord

Voor u ligt een scriptie welke het resultaat is van een onderzoek in opdracht van Christelijk College Groevenbeek. Nog voor het begin van het vierde jaar van onze opleiding docent Godsdienst en Levensbeschouwing, zijn we er mee van start gegaan.

Het is een mooie, spannende en interessante tijd geweest om te onderzoeken hoe de leerlingen op het VMBO bezig zijn met relaties en seksualiteit. Mooi omdat er diepe en goede gesprekken zijn gevoerd met leerlingen. Spannend omdat we echt met deadlines hebben gewerkt om alles op tijd af te hebben. Interessant doordat we verdieping in het onderwerp hebben gekregen door boeiende literatuur en de meningen en conclusies die uit de gehouden interviews naar voren zijn gekomen.

We vinden het belangrijk dat ons onderzoek er toe mag bijdragen dat de school een schakel zal zijn voor jongeren om ze te begeleiden naar het groeien tot zelfstandige mensen die trots op zichzelf zijn en zeker in het leven staan. Ook willen we bereiken dat door dit onderzoek de docenten een positieve bijdrage kunnen leveren aan de seksuele en relationele ontwikkeling van deze jongeren, de leerlingen van het Chr. College Groevenbeek.

Het schrijven van deze scriptie is een leerzaam leerproces geweest en heeft zeker onze blik verruimd. Wij zijn onze begeleider Jan-Marten Praamsma erg dankbaar voor zijn opmerkingen en opbouwende kritieken. Ook diegene die wij mochten interviewen hebben zeker bijgedragen aan dit eindproduct en wij zijn hun erg erkentelijk voor hun inzet. "Last but not least" danken wij onze partners, familie en vrienden in onze naaste omgeving die onze steun en toeverlaat zijn geweest en altijd belangstelling hebben getoond tijdens de studie en tijdens het schrijven van de scriptie en voor hun steun gedurende ons hele studietraject. Zij hebben ons gestimuleerd en geholpen op alle mogelijke manieren en daarvoor zijn wij ze enorm dankbaar. Boven alles danken wij God, Hij gaf ons kracht, liefde en inzicht om vol te houden!

Puberjaren, dat zijn de jaren tussen niet-weten en weten in, de jaren van de vermoedens en de verlangens en de openbaringen, van onschuld en schuld tegelijk. Het zijn vooral de jaren van de grote verwachtingen: alles is mogelijk, alles kan gebeuren, elk blad is onbeschreven.....
'Grote verwachtingen' van Bas Heijne

Inhoudsopgave

Voorwoord

Deel 1: Inleiding

1.1: Aanleiding voor het onderzoek	4
1.2: Toelichting op de indeling van het verslag	6
1.3: Het Christelijk College Groevenbeek	7
1.4: Voorbeelden uit de klas	8
1.5: Doelstelling onderzoek	10
1.6: Probleemstelling	10
1.7: Vraagstelling	10
1.8: Materiaalverzameling	11

Deel 2: Theoretische onderbouwing

2.1: Literatuurstudie naar jongeren en hoe zij omgaan met seksualiteit	12
2.3: De invloed van de media	18
2.3: Bijbelse visie op seksualiteit	22
2.4: Groevenbeek schoolplan, E-movo onderzoek, lesmethoden	31
2.5: Samenvatting en conclusie	32
2.6: Het dilemma voor het Chr. College Groevenbeek	33

Deel 3: Praktijkonderzoek

3.1: Onderzoeksmethode	34
3.2: Verantwoording onderzoeksmethode	34
3.3: Verantwoording enquêtes	34
3.4: Verantwoording benaderde scholen	35
3.5: Verslag enquêtes	36
3.6: Samenvatting enquêtes	37
3.7: Verantwoording interviews	42
3.8: Verslag interviews	42
3.9: Samenvatting interviews	43
3.10: Samenvatting en conclusie	50

Deel 4: Conclusies en aanbevelingen

4.1: Beantwoording onderzoeksvragen	55
4.2: Aanbevelingen in het algemeen	57
4.3: Aanbevelingen voor Groevenbeek	58
4.4: Aanbevelingen voor verder onderzoek	59
4.5: Reflectie op onderzoek en afstudeertraject	59

Literatuurlijst

Bijlagen:

- Bijlage 1: Interviewvragen
- Bijlage 2: Enquêteresultaten
- Bijlage 3: Uitwerkingen van de interviews met sleutelfiguren
- Bijlage 4: Aanbeveling externe instanties
- Bijlage 5: Docentenhandleiding en lesmateriaal "Mi(s)s schoonheid"

Deel 1: Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Het begon eigenlijk allemaal met het “idealistische” idee ‘Dat een christelijke school invloed moet kunnen uitoefenen op jongeren die een totaal verkeerd beeld hebben van zichzelf in relatie tot anderen, maar ook op het gebied van seksualiteit’. Wij willen graag op school een stuk veiligheid creëren. Als dat er thuis niet is en ook niet wordt bijgebracht, dan neemt de school dit voor zijn rekening. De laatste tijd is Ilonka een aantal keren geconfronteerd met tienerzwangerschappen in de klas. Maar ja, over seksualiteit is al zoveel geschreven en gesproken. Wat kun je nu nog als school betekenen aan de leerling op dit gebied? En wil de leerling wel dat de school op het gebied van seksualiteit iets aan hen aanbiedt?

Met de directie van Groevenbeek is dit onderwerp besproken en zo werd het een afstudeeropdracht met als thema:

“Een goede inventarisatie maken over hoe de meningen zijn over hoe je met elkaar omgaat in de relationele sfeer en wat er speelt op seksueel/relationeel gebied op het VMBO van het Chr. College Groevenbeek.”

Zelf zijn wij ook benieuwd hoe deze inventarisatie zich verhoudt bij de jongeren buiten Groevenbeek. Om hier achter te komen hebben we een onderzoek, in de vorm van een digitale enquête, gehouden op nog twee andere VMBO scholen, de GSR in Rotterdam en het Heerenlanden College in Leerdam. Wat we wel merken is dat dit onderwerp een risico met zich meebrengt, namelijk dat de opzet breed wordt. Het hangt met zoveel dingen samen. Oorzaken en gevolg zijn niet altijd even duidelijk te scheiden. Toch denken we dat juist deze breedte ook een mooi beeld kan geven van wat er speelt en wat er gedaan zou kunnen worden.

Relevantie

Overall komt seksualiteit aan bod: televisie, films, tijdschriften, reclames, videoclips etc. Er is een grote openheid op dit gebied in de maatschappij. Maar ondanks dat de maatschappij bol staat van de seks, merken wij toch dat jongeren een bepaalde reserve hebben om er op school met leerkrachten over te praten. Het is privé. Een enquête invullen is helemaal prima en een algemeen gesprek gaat ook nog wel, maar komt het dichterbij dan haken veel jongeren toch af. Hoe veilig voelen ze zich op school, bij de vertrouwenspersoon of de docent in de klas, om hierover te praten als ze relationeel vastlopen? Kunnen wij als christelijke school net dat 'ietsje' meer bieden dan een niet-christelijke school?

Seksualiteit is een onderdeel van een levensstijl, een ontwikkeling, een context waarin iemand leeft. School kan daarin in identificatiefiguren voorzien, in het bijzonder door inspirerend te zijn als docent, maar het lastige daarvan is dat er les gegeven moet worden en dit geen kunstje of trucje is. Een vertrouwensrelatie tussen leerlingen en docent, met een open karakter, mee mogen denken met jongeren, aanvoelen 'waar' ze zitten en dat jongeren zich begrepen en gekend voelen kan al zoveel schelen op allerlei gebieden. Maar we beseffen ook dat dit praktisch moeilijk is en ook een eigenschap is die je hebt of niet...

Om te zien of meer mensen zich in onze mening kunnen vinden hebben wij een onderzoek verricht. Het onderzoek richt zich op een inventarisatie hoe de meningen zijn over hoe je met elkaar omgaat in de relationele sfeer en wat er speelt op seksueel/relationeel gebied op het VMBO. Het is een combinatie van praktijkgericht en kennisgericht onderzoek. Doordat we beiden werkzaam zijn als docent hebben we het voordeel dat we direct met onze 'doelgroep' in aanraking zijn. Maar om helemaal op de hoogte te zijn van wat hen bezig houdt zijn we het 'veld' ingegaan. Dit betekende voor ons onder andere tienertijdschriften lezen, en veel televisieprogramma's en reclames kijken. Wij zijn benieuwd naar hoe ver de school invloed mag uitoefenen op de ontwikkeling van de seksuele/relatiecultuur van de leerling, vanuit een christelijke identiteit. Dit onderzoek sluit ook prima aan bij het doel wat de school verwoordt in haar schoolplan: *Onderzoeken en vaststellen, waar de grenzen liggen van de zorg die we als school kunnen bieden.*¹ Wij gaan niet in op specifieke zorg en doorverwijzingproblematieken. Een aantal zaken gaan wij inventariseren en in kaart brengen op het gebied van seksualiteit en seksuele identiteit.

¹ Schoolplan 2009 – 2013 Chr. College Groevenbeek

1.2 Toelichting op de indeling van het verslag

In deel 1 van ons verslag treft u informatie aan over de school en de doelstelling van ons onderzoek.

In deel twee van dit verslag vindt u het literatuuronderzoek. We willen u meenemen in een onderzoek over de leefwereld en de beleving van seksualiteit van jongeren. Wat zegt de Bijbel over seksualiteit? Hoe interpreteren theologen de Bijbel als het gaat om seksualiteit. En wat heel belangrijk is, hoe verhoudt bovenstaand onderzoek zich tot de identiteit van het Chr. College Groevenbeek?

Deel drie bevat het praktijkonderzoek door middel van enquêtes en gehouden interviews.

In deel vier maken we de balans op aan de hand van analyses en interpretaties en vindt u de conclusies en aanbevelingen.

1.3. Het Christelijk College Groevenbeek

Het Christelijk College Groevenbeek is een open christelijke school. Dit betekent dat alle leerlingen in principe worden toegelaten, mits deze de christelijke identiteit respecteren. Van de docenten wordt verwacht dat deze bijdragen aan de christelijke identiteit van de school.

Het Christelijk College Groevenbeek heeft twee locaties namelijk in Ermelo en in Putten. Christelijk College Groevenbeek is een brede scholengemeenschap met de volgende onderwijsmogelijkheden:

- Tweektalig VWO
- Atheneum
- Havo
- Vmbo Theoretische leerweg (TL)
- Vmbo Beroepsgerichte leerweg (BL)
- Vmbo kaderberoepsgerichte leerweg (KBL)
- Vmbo basisberoepsgerichte leerweg (BBL)
- Vmbo leerwegondersteunend onderwijs (LWOO)

De school vindt het belangrijk dat leerlingen zo goed mogelijk tot hun recht komen. Dit betekent dat de school hen ruime kansen wil geven om zich te ontplooiën. Daarom zijn er binnen het college ruime doorstromingsmogelijkheden, zodat elke leerling zelf kan ontdekken welke schoolsoort het beste bij hem of haar past.

Er wordt geprobeerd om in de school een prettige sfeer te scheppen waarin iedereen persoonlijke aandacht krijgt. Daarom is de school verdeeld in kleinere afdelingen waar docenten en leerlingen elkaar kennen. Er zijn duidelijke regels die houvast bieden. De school toont begrip voor leerlingen die het moeilijk hebben en wil hen daar waar mogelijk alle mogelijke hulp geven.

Groevenbeek is een open christelijke school. Dit betekent dat iedereen, die de uitgangspunten van de school respecteert, wordt toegelaten. De Bijbel is de inspiratiebron voor het werk en voor de manier waarop er met elkaar wordt omgaan. Er wordt respect gevraagd voor de wijze waarop de school probeert het christelijk geloof inhoud te geven.

Schoolplan 2009 – 2013

In het schoolplan staat het volgende doel omschreven ²: *In de pedagogische sfeer en in het onderwijs geven alle medewerkers een duidelijke plaats aan normen en waarden. De school richt zich daarbij in de komende jaren vooral op de volgende doelen:*

- *een schone school*
- *geen diefstal en vandalisme*
- *geen grof taalgebruik*

Deze bovenstaande punten moeten bijdragen aan het gevoel van veiligheid bij de leerling.

² Schoolplan 2009 – 2013 Chr. College Groevenbeek

Toch willen wij als onderzoekers hier nog een punt aan toevoegen: leerling-gericht werken van docenten. De leerlingen moeten gezien en gehoord worden door de docent. Dit vergroot het gevoel van emotionele veiligheid op school.

1.4 Voorbeelden uit de klas

Voorbeeld 1:

Een voorbeeld van wat een ouder zijn of haar kind meegeeft: In een gesprek over de zomervakantie zegt een vrouw die 2 kinderen in de puberleeftijd heeft: “Het vriendinnetje van mijn zoon gaat ook mee. Ze mogen samen in de tent want ja, mijn zoon moet het toch ook leren....” . Schokkend! Deze “liefdevolle moeder’ houdt totaal geen rekening met de gevoelens van het meisje in deze kwestie. Niet verwonderlijk als leerlingen in de klas zich zakelijk uiten over seksualiteit. Dit moet je toch ook leren!

Voorbeeld 2:

Vorig jaar was er een leerling zwanger (15 jaar), zij is bevallen van een gezonde dochter en heeft ook haar examen gehaald. Kijk, zo zegt een collega; “hier is nu een goed voorbeeld van hoe het ook kan”. Precies, haar vriendinnen kijken ernaar en willen ook een kind. Ik (Ilonka) heb vragen van de vriendinnen gehad over hoe ze nou zo snel mogelijk zwanger zouden kunnen raken! Als je het hebt over invloed! Leeftijdsgenoten zijn belangrijk. Dit heeft te maken met het meten aan elkaar, vergelijken met elkaar en het zoeken van eigenwaarde bij anderen.

Voorbeeld 3:

In de klas zit een meisje dat verkering heeft met een Turkse jongen. Zij doet letterlijk alles wat hij zegt en wordt helemaal hysterisch (letterlijk) als hij boos op haar is. Als docent heb ik met haar gesproken over eigenwaarde, vriendschap etc. En haar samen met een goede vriendin van de leerlinge, uitgelegd dat ze helemaal verslaafd geworden is aan haar vriendje. Hij verbiedt haar make-up op te doen en vervolgens draagt ze geen make-up meer etc... Haar vriendinnen maken zich grote zorgen, maar de leerlinge in kwestie is niet voor rede vatbaar. Haar ouders zijn hiervan op de hoogte en proberen door hun huis open te blijven stellen voor deze jongen, het proces in de gaten te houden.

Voorbeeld 4:

Op het Groevenbeek college komt Stichting ‘Voorkom’, om voorlichting te geven over verslaving aan drugs. Deze voorlichting wordt gegeven in derde en vierde klassen van het VMBO. De man die voorlichting kwam geven, vertelde in de klas dat hij heel verdrietig was omdat zijn zoon hem had verteld dat hij porno had gekeken. Een leerling, jongen van 15 jaar, draait zich naar mij om en zegt: “Mevrouw wat is hier nou eigenlijk het probleem, dat maakt toch niets uit...ik kijk het zo vaak.”

Voorbeeld 5:

Een leerling uit 3 VMBO zit met een nek vol vlekken in de klas. Ik vertel hem dat ik het verdacht veel op vlekken van een zuigzoen vind lijken. Vol trots vertelt hij mij dat dit inderdaad het geval is. Een meisje uit een andere klas, niet zijn vriendin, vond het leuk om hem te zoenen en zie hier het resultaat.

Andere jongens sloten zich bij deze mening aan, zij kenden het meisje wel en hadden ook al een 'zoenervaring' met haar. Uit dit voorbeeld blijkt hoe weinig de jongens en in dit geval ook het meisje, op heeft met het respect hebben voor elkaar.

Voorbeeld 6:

Ik merk dat leerlingen, ook al is het privé, er met mij als docent Godsdienst en Maatschappijleer willen praten over hun avonturen in "de Keet", een bierhut op een stukje land, waar overvloedig geëxperimenteerd wordt met alcohol en seks. Ik ben verbaasd over het gebrek aan controle door ouders, of eigenaars van deze keet. Wat ik geleerd heb is dat de ouders vaak geen idee hebben wat hun kind eigenlijk aan het doen is. Ook uit de verhalen van leerlingen krijg ik dit terug.

Voorbeeld 7:

Voor aanvang van de les merk ik geroezemoes in de klas. Ik vraag wat er is. "Hij heeft een playboy meneer." Ik zeg "oh, ja? Nou laat maar eens zien dan." In de veronderstelling dat hij dat toch niet durft. Nou, dat valt tegen. Zonder schaamte wordt het blad op mijn bureau gelegd en bladert de leerling erdoor heen. Hij wijst mij op de bijzonder expliciete plaatjes. Wat mij schokte was niet zozeer de plaatjes die ik onder ogen kreeg, maar het totale ontbreken van schaamte en gêne bij de leerling om mij te laten zien waar hij in zat te kijken. In mijn tijd was het iets wat jongens stiekem deden.

Voorbeeld 8:

Werkweek Duitsland met de derde klassen. Tijdens een tankstop van de bus gaan een paar leerlingen even iets kopen in het winkeltje. Één van de jongens komt terug met een pornoboekje en gaat daar openlijk in zitten 'lezen'. Sommige meiden reageren wel afwijzend, maar verder wordt het beschouwd als de normaalste zaak van de wereld om publiekelijk in pornografie te zitten kijken. Grenzen schuiven blijkbaar steeds verder op en pornografie is steeds minder een taboe aan het worden.

Voorbeeld 9:

Tijdens een excursie naar Amsterdam komen we in het Tropenmuseum terecht. In het museum staat een aantal Afrikaanse vruchtbaarheidssymbolen opgesteld. Beelden van mannen met sterk uitvergroete geslachtsdelen. Een aantal meiden vindt het prachtig en ze fotograferen elkaar in poses waarbij ze net doen alsof ze orale seks hebben met het beeld. Ook hier merk ik geen spoor van verlegenheid of remming bij de meiden. Het maakt ze niet uit dat ik of andere museumbezoekers het zien. Ook toont dit voorbeeld aan dat leerlingen op jonge leeftijd al allerlei straat'wijsheid' hebben als het gaat op het gebied van seksuele experimenten en variaties.

1.5 Doelstellingen onderzoek

Dit onderzoek zal inzicht geven in wat er speelt op relationeel/seksueel gebied bij leerlingen op het VMBO waaronder op het Chr. College Groevenbeek. Wij willen een concreet advies geven over hoe men op Chr. College Groevenbeek aan jongeren, zorg en begeleiding kan aanbieden vanuit de christelijke identiteit. Als laatste willen wij een antwoord geven op de vraag waar de grenzen liggen van de zorg die men als school kan bieden op het gebied van seksualiteit en relaties.

1.6 Probleemstelling

Als doel van ons onderzoek willen wij inzichtelijk maken op welke wijze seksualiteit speelt in de belevingswereld van de leerlingen.

Belangrijk is:

- Wie of wat bepalen de beeldvorming van de leerlingen op het gebied van seksuele cultuur?
 - o Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele/relatiecultuur van de leerling? En hoe manifesteert deze zich?
- Wat zijn de opvattingen van de schoolleiding, de medewerkers en leerlingen over de relatie tussen identiteit en seksuele cultuur?
- Welke verschillen zijn er tussen de drie te onderzoeken scholen?

Deelvragen :

- Hoe vertaalt de school de identiteit naar strategische doelen t.a.v. de ontwikkeling van de seksuele/relatie cultuur van de leerlingen op school?
- Welke invloed hebben deze strategische doelen op de seksuele cultuur op school?
- Welke expertise heeft Groevenbeek nodig om goede zorg te verlenen?

1.7 De vraagstellingen van het onderzoek

Welke vragen zijn aan het eind van het onderzoek beantwoord:

1. Hoe gaan jongeren in het VMBO, op de onderzochte scholen, om met het thema seksualiteit? Hoe zijn ze in hun gedachtewereld bezig met seksualiteit? Op welke wijze zijn ze seksueel actief?
2. Wat is hun perceptie t.a.v. seksualiteit? Welke prioriteit heeft seksualiteit in hun belevingswereld?
3. Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit? Wordt een andere gedachte/mening t.a.v seksualiteit, bijvoorbeeld homoseksualiteit geaccepteerd of juist niet?
4. Wat zijn in school de waarden en normen op het gebied van seksualiteit?
5. Hoe gaat de school om met de zorg voor leerlingen op het gebied van seksualiteit, relaties,...?
Hierbij denken we aan:
 - Onderwijs (bij de vakken: verzorging, godsdienst, maatschappijleer, biologie, gym)

- Preventie in het kader van positieve beïnvloeding van beeldvorming rond seksualiteit.
 - Zorg aan leerlingen die problemen hebben op het gebied van seksualiteit.
6. Hoe kun je als docent op een open christelijke school iets laten zien?
Je mag de Bijbelse norm qua seksualiteit niet opleggen aan alle leerlingen.
Hoe profileer je jezelf als christelijk?

1.8 Materiaalverzameling

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de volgende technieken van materiaalverzameling:

- Om tot beantwoording van de deelonderzoeksvragen te komen, is er een literatuuronderzoek verricht.
Een literatuurstudie naar jongeren en seksualiteit, waarbij onder andere gekeken wordt naar de psychologische ontwikkeling van de jongeren en de context waarin zij leven.
Ook heeft er onderzoek plaatsgevonden over wat de Bijbel zegt over seksualiteit. Hoe interpreteren verschillende theologen de Bijbel op dit gebied en wat is het dilemma wat hier uit voortkomt. Hoe verhouden de dilemma's en antwoorden van bovenstaand onderzoek zich tot de identiteit van Groevenbeek en wat betekent dit voor zowel de leerlingen als de docenten.
- Er is een enquête onder de leerlingen gehouden.
- Daarnaast zijn er ook interviews afgenomen met professionals in het werkveld.

Deel 2: Theoretische Onderbouwing

2.1 Literatuurstudie naar jongeren en hoe zij omgaan met seksualiteit

Om goed in te schatten waar jongeren mee bezig zijn in hun belevingswereld, is het belangrijk om te kijken hoe hun ontwikkeling in elkaar zit. Er wordt wel eens gezegd tegen kinderen van 13 en 14 jaar dat ze tussen het servet en tafellaken zitten. Meestal reageren deze jongeren een beetje verontwaardigd dat ze 'heus wel volwassen zijn hoor!' De ene jongere wordt sneller volwassen dan de ander en is sneller bezig met seksualiteit dan de ander. Wat is hier de oorzaak van? In het boek *Identiteitsontwikkeling en leerlingbegeleiding* gaat het over de psychologische ontwikkeling van de adolescentie.³

Als we het over de pubertijd hebben dan spreken we over de leeftijdsfase van twaalf tot zestien jaar. Daarna gaat het over in de adolescentiefase, deze periode loopt van het zestiende tot het tweeëntwintigste jaar. Maar dit is nogal theoretisch, want persoonsvorming en je plaats vinden in de maatschappij beïnvloeden elkaar. Het is al een overgang als je van de basisschool naar het voortgezet onderwijs gaat. Wij spreken in ons onderzoek over de jongeren in de 'adolescentiefase'. En dan hebben we het over de leeftijd 12 – 17 jaar. Je merkt dat in deze tijd de lichamelijke groei en rijping op seksueel gebied gestart is. Een aantal ontwikkelingen willen we graag benoemen. Naast het biologische rijpingsproces vinden er ontwikkelingen plaats wat betreft het intelligent functioneren en het denken over morele kwesties, krijgt de relatie met ouders een andere kwaliteit en krijgt het leven er door psycho-seksuele ontwikkelingen een nieuwe dimensie bij. Door deze ontwikkelingen gaat de jongere, de adolescent, nadenken over zichzelf en zichzelf in relatie tot andere mensen.

Een stukje geschiedenis over de adolescentiefase

Uit onderzoek naar opvoeding als historisch verschijnsel in ons land blijkt dat de betekenis die we tegenwoordig aan het woord kind geven tamelijk recent is.⁴ De leeftijdsgrenzen zijn vaak verschoven in de geschiedenis. Kinderen werden tot twee eeuwen geleden gezien als 'volwassenen in zakformaat'. Na een korte periode van verzorging werden ze zo snel mogelijk in aanraking gebracht met de wereld van de volwassenen. Door de toenemende rijkdom en de verlichting, die vertelde dat het belangrijk was om een langere opvoeding als voorbereiding op volwassenheid te geven, hoefden de kinderen niet meer zo snel volwassen te worden. Dit was zo rond 1750⁵. Daarna mochten kinderen niet meer zo snel volwassen worden. Dit is nu nog steeds het geval....Kinderen worden nu als volwassen beschouwd als ze achttien jaar of ouder zijn. En dan nog moeten ze hun plaats in de maatschappij als volwassenen bevechten. Ze worden nog steeds als 'jong' betiteld. Veel uitlatingen over adolescenten hebben iets eenzijdigs, iets extreems in zich.

³ *Identiteitsontwikkeling en leerlingbegeleiding*, 2006, Jos van der Wal, Ineke de Mooij, Jacob de Wilde

⁴ *Identiteitsontwikkeling en leerlingbegeleiding*, 2006, Jos van der Wal, Ineke de Mooij, Jacob de Wilde, pag. 21

⁵ *Identiteitsontwikkeling en leerlingbegeleiding*, 2006, Jos van der Wal, Ineke de Mooij, Jacob de Wilde, pag. 21

Schrijvers schetsen de adolescentie vaak als een moeilijke leeftijd, een tijd van sterke emotionele labiliteit, opstandigheid, heftige verliefdheden en idealisme. Het zegt inderdaad iets over het gedrag van de jongere maar ook over hoe schrijvers naar deze jongeren kijken.

In een verslag uit een onderzoek van René de Boer, mede auteur van het boek 'Save seks'⁶, is gebleken dat jongens veel meer bezig zijn met seksualiteit dan meisjes. Dit komt door een gigantische toename (800%) van testosteron. Deze toename vindt plaats in de leeftijd van elf tot en met veertien jaar. De jongens blijken energiek en dapper te zijn. Hiermee bedoelen we dan ook zeker het opzoeken van grenzen. Ook gaan ze graag uitdagingen aan. Maar wat lastiger voor de jongens is, is het komen tot een goede zelfreflectie en zelfbewustzijn. Ook het verwoorden van gevoelens, gedachten en emoties is lastig. Meiden zijn veel meer bezig met hun uiterlijk en voelen zich daar zeker of onzeker over. Ze willen graag gezien worden. Een moeder is heel belangrijk bij de waardering van het uiterlijk.

Context

Maar wat voor hen allebei geldt is dat de maatschappij, onderwijs en opvoeding veranderen. Als het niet goed gaat in het gezin, bijvoorbeeld als er sprake is van scheiding van de ouders, betekent dit een verlies van de traditionele basis. De voorbeeldfiguren in het leven van de jongeren zijn er nog wel maar het wordt compleet anders. Ze krijgen ook weer te maken met een heel ander 'netwerk'. Eigenlijk ontbreekt dan de steun, zingeving in het leven en de warmte van een gezellige familie. De traditionele man-vrouw patronen zijn ook veranderd in de maatschappij. Wat betekent dit voor jongens in de pubertijd, welk voorbeeld hebben zij thuis? In de technologie verdwijnen ook de 'mannen-banen'. In het onderwijs staan er meer vrouwen dan mannen voor de klas staan. Het onderwijs is gefeminiseerd. Dus meer vrouwen voor de klas en minder mannen als voorbeeld. In het onderwijs is er ook meer nadruk op taal, meer lezen, schrijven, converseren en communiceren. Dit is de verbaal-emotionele en fysiek emotionele ontwikkelingsweg. Wat je dan gaat merken is minder kennis, begrip, respect en steun voor de ontwikkelingsopgaven en kwaliteiten van jongens en meisjes. Toch blijkt dat docenten jongens op een andere manier behandelen dan meisjes. Jongens vragen en krijgen meer aandacht dan meisjes. En ondanks het feminisme, is de maatschappelijke positie van mannen en vrouwen nog steeds verschillend. Voor de meisjes is het zo dat ze van hun moeder leren wat het betekent om vrouw te zijn en van hun vader welke waarde een vrouw heeft. Wanneer een moeder ontevreden is over haar uiterlijk dan draagt ze deze ontevredenheid ook over.

En dan heb je nog het aspect van onze multiculturele samenleving. Er is vaak onduidelijkheid, een stukje onveiligheid over de traditionele waarden en normen en omgangsvormen. Als in een samenleving alleen handen, voeten en ogen onbedekt gezien mogen worden, dan is de voorpagina van de Libelle of de Margriet al pornografie. Mannen die hand in hand over straat lopen worden hier in Nederland gezien als homo's. Dit wordt afwijkend gevonden. In andere landen kan dit gedrag als normaal vriendschappelijk worden gezien. Het is een heel complex gebeuren, het groot worden, het groeien naar volwassenheid.

⁶ Safe seks, Gerry Velema/ René de Boer, Kok, 2007

Wat het moeilijk maakt, is ook dat als de jongeren ontdekken dat hun ontwikkeling anders verloopt dan de ontwikkeling van anderen dit zelfs aanleiding kan zijn tot emotionele problemen. Er is een spanningsveld tussen de samenleving en wat jongeren bij zichzelf beleven.

Als we praten over de ontwikkeling van de adolescent, dan is het in het kader van ons onderzoek belangrijk om te kijken hoe hier het beeld rondom relaties en seksualiteit gevormd wordt. Ook het zelfbeeld van jongeren speelt hierin een grote rol. 'Kennen en kunnen' bepalen niet langer het zelfvertrouwen in de adolescentie. Vanaf nu is het voor de meiden heel belangrijk hoe zij overkomen, welke aantrekkelijkheid zij hebben in de ogen van de andere sekse. Voor jongens is dit weer heel anders. Uiterlijk is belangrijk, maar wat belangrijker is, is de fysieke test van jongen naar man.

In het rapport 'Weerbaar en divers' ⁷ staat dat incidenten rond seksuele weerbaarheid zich op veel scholen voordoen. Een kwart tot een derde van de directies in het onderwijs waaronder het VMBO heeft ervaring met loverboy-praktijken. Ook ongewenste webcontacten en ongewenste aanrakingen tussen leerlingen onderling komen voor. Een grote meerderheid in het VMBO heeft ervaring met zulke incidenten. Dit heeft meestal nog niet geleid tot expliciete beleidsontwikkeling, maar vaak wel tot een aanbod in de vorm van projecten. Ook wordt in het rapport melding gemaakt van het feit dat de invulling van het lesaanbod docentafhankelijk is en niet structureel opgenomen als beleid. Opvallend is dat het rapport beschrijft dat een meerderheid van de leerlingen, vooral de jongste groepen open staat om hierin onderwijs te krijgen.

Grenzen

In haar autobiografische boek 'Echte mannen eten geen kaas' beschrijft Maria Mosterd hoe seksueel ontspoord gedrag en machtsmisbruik vaak buiten de aandacht van school en ouders blijven. Zij roept scholen op om jongeren te wapenen tegen seksualisering. In een artikel in het Algemeen Dagblad⁸ geeft onderwijsminister Plasterk aan, dat de scholen lespakketten moeten ontwikkelen om te voorkomen dat jongeren slachtoffer worden van toenemende losbandigheid. Hij vindt dat vooral jongens weerbaarder moeten worden. Zij worden namelijk door vriendjes en omgeving gestimuleerd, dat het normaal is zover mogelijk te gaan op seksueel gebied. Jongens zijn stoer als zij meerdere partners hebben; meisjes zijn hoeren. Het Rutgers Nisso-onderzoek⁹ toont een verband tussen het in aanraking geweest zijn met seksueel getinte vragen en het bewustzijn van de gevaren. Vaak denken ze dat de gevaren henzelf niet treffen. Slachtoffers worden vaak gezien als losers. Pas als ze zelf geconfronteerd worden met ongewenste seksuele ervaringen, merken ze dat zij ook slachtoffer zijn.

"Hoe ouder de tiener is, hoe weerbaarder. De beoordeling van seksuele ervaringen via internet is dan minder negatief, en de veerkracht om met negatieve ervaringen om te gaan is groter."

⁷ Inspectierapport van het onderwijs, weerbaar en divers, onderzoek naar seksuele diversiteit en seksuele weerbaarheid in het onderwijs

⁸ Het Algemeen Dagblad d.d. 04-04-09; artikel school moet jongeren wapenen tegen seksualisering.

⁹ Een onderzoek naar verbanden met opvattingen en gedrag van jongeren, Graaf de, H., Egten, van, C., Hoog, de, S. & Berlo, van, W. 2008. Seksualisering: aandacht voor etniciteit.. Utrecht: Rutgers Nisso Groep

Ze zeggen ook vaker ‘nee’ wanneer ze iets niet willen, dan jongere pubers.” Volgens Pardoën en Pijpers¹⁰ zijn: “Tieners met een positief zelfbeeld op seksueel gebied weerbaarder; ze beoordelen hun seksuele activiteiten positiever en zijn sterker in het omgaan met ongewenste ervaringen.”

Het erkennen van seksuele grenzen bij meisjes, moeten jongens echt leren. In een artikel uit de Stentor¹¹ staat dat zowel jongens als meisjes vinden dat meisjes verantwoordelijk zijn voor het stellen van seksuele grenzen. Zij moeten bepalen of ze verder gaan dan zoenen omdat ‘jongens nu eenmaal zo zijn’ en geen grenzen kennen. Omdat er op school qua lesplan relatief weinig aanbod is voor jongens, moet er vooral aan hen extra aandacht worden besteed. Het blijkt dat jongeren die thuis te maken hebben met seksuele taboes en/of nauwelijks door hun ouders worden begeleid, kwetsbaarder zijn.

Samenvattend kunnen we stellen dat de context waarin de jongere verkeert bepalend is voor zijn of haar psychologische ontwikkeling.

Verandering van opvatting over seksualiteit, toen en nu

Van der Wal e.a. beschrijven¹², hoe de opvattingen over seksualiteit en de plaats van seksualiteit in de samenleving in de loop van de tijd behoorlijk is veranderd. We nemen u mee in de tijd van de middeleeuwen en daarna weer terug naar het jaar 2010.

In de middeleeuwen was naaktheid heel normaal. Seksualiteit en naaktheid waren zaken waar kinderen ook mee in aanraking kwamen. Iedereen woonde namelijk gewoon in een gemeenschappelijke ruimte. In volksliederen werden de mooiste teksten gemaakt over de liefde wat nu vandaag de dag pornografisch zou worden genoemd. Ook in de literatuur, toneelstukken etc. kwam seksualiteit aan de orde. Er was zeker geen taboe in die tijd over dit onderwerp.

In de zestiende eeuw verscheen de ziekte syfilis. Badhuizen verdwenen en door de economische en sociale veranderingen ontstond er een nieuw zedelijkheidsbesef, vooral in de hogere kringen. Naaktheid ging uit de openbaarheid. Het werd als bedreigend ervaren. In de achttiende en negentiende eeuw was het onderwerp seksualiteit met geheimzinnigheid omgeven. Er werd niet over gesproken. Het zogenaamde ‘Victoriaanse tijdperk’. Zelfs in het huwelijk was men niet ‘ontbloot’ voor elkaar.

Zo rond deze tijd kwam ook het verschijnsel masturbatie aan de orde. Vanuit de kerk werd de regel verdedigd dat er alleen sprake mocht zijn van zaaduitstorting als het voortplanting tot gevolg had. Hier komen wij in de Bijbelse visie nog even op terug. Sommige handelingen die we nu zelfbevrediging noemen werden toen niet zo gezien. Kinderen, zo vond men, kenden geen seksuele lust en konden zo ook geen seksuele zonden begaan. En bij meisjes was het al helemaal geen probleem want, zij konden door masturbatie geen zaad verliezen.

¹⁰ Verliefd Op Internet (J. Pardoën, R. Pijpers) 2006

¹¹ De Stentor d.d. 04-04-09; artikel over minister Plasterk; jongens moeten meer rekening houden met de seksuele wensen en grenzen van meisjes

¹² Identiteitsontwikkeling en leerlingbegeleiding, 2006, Jos van der Wal, Ineke de Mooij, Jacob de Wilde, pag. 194 en 195

De medici besloten om masturbatie tot een ziekte te maken...kinderen waren namelijk niet in staat om te zondigen. Bij de medici voegden zich ook pedagogen als strijders tegen masturbatie. In die tijd was de seksuele voorlichting moralistisch.

In de negentiende eeuw verdween de voorlichting door verpreutsing. Uit de leerboeken en gewone boeken werden alle seksuele elementen verwijderd. Leerlingen raakten daardoor gericht op alles wat verboden was.

In de twintigste eeuw vindt er een afbraak plaats aan deze taboesfeer. Dit komt onder andere door de kunst, wetenschap, interculturele studies en gelijkheidsidealen, zoals homo's en vrije seks. Freud gaf in deze tijd aan dat zijn theorie, de psycho-seksuele ontwikkeling klopte. Kinderen kunnen ook seksuele gevoelens hebben.

Na de tweede wereldoorlog komt de proseksuele moraal aan bod. Seksuele bevrediging is noodzakelijk voor het welzijn van de mens. Er is geen leeftijdsgroep meer zonder seksuele gevoelens. Liefde, huwelijk, seksualiteit en voortplanting zijn los van elkaar geraakt. Seksuele ervaring opdoen voor het huwelijk is een normale zaak. Nog meer voor jongens dan voor meisjes. Hier was nog een beetje de 'oude' dubbele moraal aanwezig.

In de jaren tachtig worden onder invloed van feministische ideeën de mannelijke onderdrukkende invulling van seksualiteit aan de orde gesteld. De integriteit van het eigen lichaam wordt vooropgesteld met de overbekende leus: 'Blijf van m'n lijf.' Door de ziekte AIDS is men ook anders gaan denken over seksualiteit.

In 2010 is seksualiteit min of meer onderverdeeld in drie opvattingen¹³:

1. Seksualiteit als orgastisch model: Intiem contact wordt zoveel mogelijk nagestreefd. Men is gek op elkaar als goede minnaars. Dit kunnen ook one-night stands zijn.
2. Seksualiteit als relatiemodel: men is meer persoonsgericht bij het aangaan van intiem contact. Met de ander kunnen praten, je goed voelen bij elkaar is heel belangrijk.
3. Seksualiteit als liefde- en voortplantingsmodel: partners gaan een relatie met elkaar aan op grond van de unieke en exclusieve liefde voor elkaar. Er is geen ruimte voor andere partners.

¹³ Identiteitsontwikkeling en leerlingbegeleiding, 2006, Jos van der Wal, Ineke de Mooij, Jacob de Wilde, pag. 201

Conclusie

Uiterlijk en de psycho-biologische ontwikkeling kunnen leiden tot een negatief zelfbeeld, wat vervolgens weer kan leiden tot emotionele problemen. Deze problemen zullen hun sporen achter laten tijdens de identiteitsontwikkeling. Het is voor ouder(s)/opvoeder(s) en docenten belangrijk om eventuele emotionele problemen over een negatief zelfbeeld, verkeerd beeld van relaties en seksualiteit, te signaleren en daarin tot steun en hulp te zijn. Wat wel blijkt is dat de waarden en normen ten aanzien van seksualiteit aan verandering onderhevig zijn. Dit is te zien in het tijdsbestek van vroeger en nu. Maar het is ook nog eens cultuurgebonden.

2.2 De invloed van de media

Overal worden jongeren met seks geconfronteerd. We leven in een cultuur, die mede door de media ontstaan is, waarin alle seksuele grenzen compleet zijn vervaagd. Vanuit de cultuur en media klinkt een norm, een doel. En bewust of onbewust heeft dit invloed op de jongeren. In de media worden vaak de schokkende of spectaculaire gebeurtenissen waar jongeren de hoofdrol in spelen uitgebreid beschreven. Nieuwe trends worden door volwassenen verklaard. Onze vraag hierin is eigenlijk: "In hoeverre er door de media en commercie gesignaleerde dan wel gelanceerde trends ook werkelijk de algemene trends worden? Met andere woorden, gaan jongeren zich gedragen naar de door volwassenen gecreëerde beelden volgens het patroon van een zelfvervullende profetie?"¹⁴

Uit het onderzoek Media en Internet¹⁵ blijkt wat er allemaal gebeurt:

- De helft van de Nederlandse jongeren kijkt wel eens naar porno (41% soms en 9% vaak). De meerderheid (67%) bekijkt porno op internet. In mindere mate kijkt men naar porno in tv-programma's (41%) en/ of op videobanden/dvd's (28%). Ruim één op de drie PKN en overig gereformeerde jongeren kijkt naar porno (39% en 35%).
- Een relatief grote groep jongeren (45%) staat neutraal tegenover online dating. Van de jongeren die wel stelling innemen, zijn meer jongeren negatief dan positief over online dating (27% versus 20%).
- Een ruime meerderheid van de Nederlandse jongeren (81%) heeft (nog) nooit aan online dating gedaan. Bijna een vijfde (18%) heeft echter wel ervaring met deze vorm van daten.
- Tevens heeft het merendeel van de Nederlandse jongeren (86%) nooit zijn / haar kleding achter de webcam uitgedaan of online seksuele handelingen verricht. Ruim een tiende van de jongeren (13%) heeft hier echter wel degelijk ervaring mee. Voor PKN en overig gereformeerde jongeren ligt dit percentage iets lager (10% en 8%).

Vaak wordt er in de media een scheef beeld gepresenteerd over verhoudingen tussen man en vrouw. Vrouwen worden vaak onderdanig gepositioneerd. Dit kan leiden tot een verstoring van de seksuele ontwikkeling bij jongeren. Seks in de media draait vaak om genot en lust en is vaak niet een uiting van liefde of iets wat tussen 2 partners speelt. Ook krijgen jongeren vaak seks op het verkeerde, ongewenste, moment aangereikt. Ze krijgen vaak seksbeelden onder ogen op momenten dat ze er niet om gevraagd hebben. Het zien van deze beelden doet hoe dan ook iets met ze. De beeldvorming van jongeren rond seks wordt door media vaak op een platte manier gevormd.

De media heeft invloed op het beeld rond seksualiteit en de manier waarop mensen/jongeren er mee omgaan. Kijk naar de reclame, film, billboards overal staan seksueel getinte thema's.

¹⁴ ¹⁴ Identiteitsontwikkeling en leerlingbegeleiding, 2006, Jos van der Wal, Ineke de Mooij, Jacob de Wilde, pag. 32

¹⁵ Bron: Ruigrok Panel EO

De programma's van MTV zoals: 'A Shot Of Love With Tila Tequila' in dit programma vechten mannen én vrouwen om het hart van cyber-hottie Tila Tequila te veroveren. Ondanks dat Tila Tequila meer dan twee miljoen MySpace vrienden heeft, is ze nog steeds eenzaam en alleen. En daar wil ze verandering in brengen. Tila heeft 15 lesbiennes en 15 hetero mannen uitgenodigd voor 'A Shot Of Love With Tila Tequila'. Het wordt tijd dat ze eindelijk haar ware liefde vindt.¹⁶ Wat je in dit programma ziet, is dat er grensverleggend gedrag gepropageerd wordt. Het maakt niet uit wie of wat; als je maar je ware liefde vindt. De gevoelens van anderen doen er niet toe, alleen hoe zij zich voelt. De jongens en de meiden doen er alles aan om Tila voor zich te winnen, maar zij weet nog steeds niet of ze nou op mannen of op vrouwen valt. Ook is er het programma 'the Hills'. Vriendinnen roddelen, er is overspel, kortom een echte tienersoap waaraan de jongeren zich spiegelen. Het programma "Sixteen and pregnant"¹⁷ slaat echt alles! Hier wordt bijna genormaliseerd dat je als 16-jarige al een kind hebt. Bijna niemand heeft de mening, dat het raar is. Misschien een beetje vroeg maar ach...

Internet

Het internet kan ook een manier zijn om seksueel actief te zijn. Een belangrijke factor rond cyberseks is de vermeende anonimiteit: je hoeft niemand te vertellen wie je bent. Blijkbaar maakt dit de weg vrij voor ongeremd en onfatsoenlijk gedrag. Wat maken jongeren mee op internet? "Jongens maken ongeacht hun leeftijd, etnische achtergrond, of opleidingsniveau ongeveer dezelfde dingen mee. Bij meisjes ligt dat anders. Meisjes tussen de 12 en 14 jaar maken vaker iets mee dat ze vervelend vinden, ze geven relatief vaak antwoord op een seksueel getinte vraag of gaan in op een seksueel verzoek vanuit verwarring of onder druk. Meisjes tussen 15 en 18 jaar krijgen relatief veel te maken met ongewenste vragen, verzoeken en beelden, maar ze gaan hier relatief zelden op in." Pardoën & Pijpers¹⁸

Het spreekt natuurlijk voor zich dat jongeren die vaker en langer op internet zijn ook meer tegenkomen, en dus ook meer (letterlijk en figuurlijk) blootgesteld staan aan invloeden op seksueel gebied, dan jongeren die minder online zijn. "naarmate meisjes meer op internet zitten en vaker flirten via internet, is de kans groter dat ze een verzoek krijgen om te strippen of dat ze ongevraagd geslachtsdelen of seksuele handelingen zien. Naarmate jongens meer op internet zitten en vaak flirten via internet, is de kans groter dat ze vaker ingaan op seksueel getinte verzoeken en ook vaker blijven kijken als iemand anders iets laat zien" Pardoën & Pijpers¹⁹.

Toch is hierin ook sprake van een paradoxaal verband tussen veelvuldig internet gebruik en veiligheid. Juist een hogere frequentie van online zijn biedt jongeren meer veiligheid. De grote jongerensites en -forums waarschuwen de gebruikers voor aanwezige gevaren

¹⁶ MTV A Shot At Love With Tila Tequila 2

¹⁷ MTV, Sixteen and pregnant

¹⁸ Verliefd Op Internet (J. Pardoën, R. Pijpers) 2006, pag. 31

¹⁹ Verliefd Op Internet (J. Pardoën, R. Pijpers) 2006, pag. 65

De meeste tieners kennen de risico's van seks op internet. Pardoën en Pijpers stellen dat ze digitaal gepokt en gemazeld zijn. Voor bepaalde zaken zijn ze op hun hoede. Ze zijn zich er van bewust dat ze niets moeten doen voor de webcam, waar ze later spijt van krijgen. Ze zijn goed op de hoogte en noemen zelf ook gevaren van *hackers, fakers, stalkers, players, loverboys*, aanranders en verkrachters.

Op het gebied van contact hebben en online daten is één factor van groot belang: anonimiteit. Je hoeft namelijk niemand te vertellen wie je bent. Je ontmoet iemand niet in levende lijve, je staat niet tegenover elkaar en kijkt elkaar niet in de ogen. Blijkbaar maakt dit de weg vrij voor ongeremd en onfatsoenlijk gedrag. Veel jongeren gebruiken internet ook als dé bron voor informatie over seks. Vooral Jongens zoeken vaak naar informatie over seks, meer dan meisjes. Ze beschouwen porno ook als informatie over seks. *“Van de jongens zegt 52 % ‘regelmatig’ of ‘vaak’ te kijken naar pornowebsites, tegenover slechts 8% van de meisjes; 79 % van de meisjes zegt nog nooit een pornowebsite bezocht te hebben, tegenover 24 % van de jongens.”* Pardoën & Pijpers²⁰

Een zeer recent schokkend voorbeeld van hoe jongeren ten onrechte volwassen 'gemaakt' worden, is te lezen in het krantenartikel dat in de Telegraaf van 4 Maart 2010 stond ²¹

Kindercondoom op de markt

GENEVE - Sinds kort is er in Zwitserland een condoom voor kinderen op de markt, omdat uit onderzoek is gebleken dat steeds meer 12- tot 14-jarigen seks hebben én vaak onveilig vrijen. Het condoom is vijf millimeter smaller dan een gewoon exemplaar... Volgens het onderzoek van de Zwitserse overheid zou voor één op de vier jongeren in die leeftijd een gewoon condoom te groot zijn en afglijden, meldt The Telegraph. Het kleine voorbehoedsmiddel kreeg de naam 'Hotshot' en is te koop bij de apotheek, in de drogist en op de website van de Zwitserse aidsfederatie, die betrokken was in de ontwikkeling van het condoom. De ontwikkeling van het condoom is niet onomstreden. Een deel van de Zwitserse bevolking protesteert tegen het kindercondoom, omdat het juist zou aanzetten tot seks op jonge leeftijd.

Dit artikel zegt eigenlijk al alles: de industrie ziet een markt in het seksleven van jonge tieners, de overheid voelt zich geroepen jonge mensen te helpen bij het veilig vrijen en een deel van de bevolking maakt zich zorgen over de ontwikkeling van seksualiteit bij jonge kinderen.

Seksualiteit zou geen consumptiemiddel voor jongeren moeten zijn. Een consumptiemiddel heeft de eigenschap dat je het alleen voor jezelf gebruikt. Het hele relationele aspect wordt hiermee weggevaagd.

Zoals ook al de literatuurstudie aangeven, is het een gegeven dat als de jongere zich thuis niet veilig voelt, en school en anderen het gat niet opvullen, de normen en waarden van de straat gelden. De jongerencultuur is een subcultuur die als geen ander super beïnvloedbaar is.

²⁰ Verliefd Op Internet (J. Pardoën, R. Pijpers) 2006, pag. 65

²¹ http://www.telegraaf.nl/buitenland/6199260/_Kindercondoom_op_de_markt_.html?p=37,2

Literatuurstudie in relatie tot de vraagstelling van ons onderzoek

Bij de jongeren is seksualiteit continu aan de orde. In hun gedachtenwereld, in hoe ze zich presenteren. Het gaat om zien en gezien worden. Dit heeft ook alles te maken met hun psycho-seksuele ontwikkeling. Belangrijk hierin is ook zeker de context waarin de jongere verkeert. Ze vinden het spannend als ze via internet diverse contacten aan gaan (cyberseks), maar in de praktijk is de jongere erg gericht op het vooral veilig vrijen. De relaties die ze aangaan kenmerken zich door gevoelens van verliefdheid maar met een zekere vrijblijvendheid. Het is vaak van korte duur. Ook krijgen ze via de media vaak tegenstrijdige boodschappen over dit onderwerp wat hun mening over seksualiteit beïnvloed. De ene boodschap zegt: Seks moet, het is leuk, spannend en lekker, de andere boodschap zegt: Pas op want er zitten risico's aan vast! Het is een oorzaak van ziekte en allerlei problemen. Op het gebied van seksuele identiteit is de jongere ruimdenkend. Het maakt niet uit wie of wat als je maar je ware liefde vindt. De gevoelens van anderen doen er niet tot minder toe, alleen hoe zij of hij zichzelf voelt. Aan de andere kant zijn er de jongeren, die vanuit hun christelijke achtergrond en overtuiging afwijzend tegenover homofilie etc. staan. Op school is er niet een expliciete beleidsontwikkeling als het gaat om relaties en seksualiteit. Vaak komt het wel naar voren in de vorm van projecten. De invulling van het lesaanbod, als het gaat om een positieve beïnvloeding van de beeldvorming rond seksualiteit, is docentafhankelijk en niet structureel opgenomen als beleid.

Wat betekent dit voor ons vervolgonderzoek?

Voor het vervolg van ons onderzoek betekent dit voor ons dat wij een goede aanbeveling willen maken richting de school. De vraag die wij ons hierbij stellen is: moet er inderdaad een beleid komen op het gebied van relaties en seksualiteit of zijn vakoverstijgende programma's ook prima werkvormen om het onderwerp bespreekbaar te maken? Ook willen wij de sensitiviteit van de docent naar de leerling onder de aandacht brengen.

2.3 Een Bijbelse en theologische visie op seksualiteit

Inleiding

We zijn ingegaan op het thema seksualiteit vanuit de maatschappelijke betekenis en vormgeving rondom dit onderwerp. Vanuit de christelijke identiteit van de school is het goed om ook helder te hebben wat de Bijbel zegt over seksualiteit in het algemeen en de plaats die dat heeft binnen een relatie. Ook vanuit theologisch oogpunt hebben mensen zich hier een mening over gevormd. Daarom hebben wij in dit stuk verdeeld in twee paragrafen. Het is interessant om te ontdekken hoe men de Bijbel interpreteert. Hierin willen wij proberen de discussies te laten zien die er zijn op dit gebied. Het is zeker niet gemakkelijk teksten uit de Bijbel over seksualiteit te halen en daaruit conclusies te trekken die toepasselijk zijn voor onze tijd, cultuur en samenleving. We leven in een andere cultuur, tijd en samenleving als in de Bijbel. Pornografie zoals wij het kennen bestond nog niet in Bijbelse tijden net zo min als er in de Bijbel met ook maar één woord gesproken wordt over zelfbevrediging. En hier zit meteen al een dilemma....

Toch spreekt de Bijbel vrijuit over seksualiteit. Het boek Hooglied is hier het duidelijkste voorbeeld van. Het lied dat de liefde bezingt tussen man en vrouw. Hoewel dit boek vaak ook vergeestelijkt wordt, spreekt het primair over de liefde tussen man en vrouw binnen het huwelijk. In het boek Hooglied lezen we over de bruid en de bruidegom: “het gaat (hier) dus uitdrukkelijk om de beleving van seksualiteit binnen de sfeer van het huwelijk.”²² We willen het houden bij het schrijven van een benadering van een Bijbels kader voor geslachtsgemeenschap, pornografie en zelfbevrediging.

Seks binnen het huwelijk

In de christelijke traditie horen geslachtsgemeenschap en huwelijk bij elkaar. In Genesis 2:24 staat: “Daarom zal een man zijn vader en zijn moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen, en zij zullen tot één vlees zijn.” (NBG 1951) De handeling die voorafgaat aan eenwording is dat de man zijn ouderlijk huis verlaat.²³ Ook al wordt het woord huwelijk niet gebruikt, toch zien we dat in Genesis duidelijk wat er bedoeld wordt als mensen gaan trouwen. Het huwelijk is ingesteld als kader voor de diepste relatie die tussen man en vrouw mogelijk is.

Maar dat seksualiteit alleen binnen het huwelijk is toegestaan vinden we niet expliciet terug in de Bijbel. Seks voor het huwelijk wordt in de Bijbel ook niet verboden. Ouweneel zegt hierover: “Wat niet verboden is, mag nog niet altijd.”²⁴ Indirect is echter wel duidelijk op te maken uit de Bijbel dat seksualiteit en huwelijk bij elkaar horen en zelfs onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. “Ten eerste mocht in Israel een man die in het huwelijk trad verwachten dat zij een maagd was (Deut 22:14).”²⁵

Dat seks en het huwelijk bij elkaar horen is ook op te maken uit een woord uit de Bijbel. Namelijk het woord ‘ontucht’.

²² Seks in de kerk, W.J. Ouweneel, Jongbloed, 2006, pag. 25

²³ Scriptie Praktijkonderzoek Preventie Seksverslaving door Wilbert Weerd en Roeland van Peer

²⁴ Seks in de kerk, W.J. Ouweneel, Jongbloed, 2006, pag. 110

²⁵ Seks in de kerk, W.J. Ouweneel, Jongbloed, 2006, pag. 110

“Als we de Bijbel erop naslaan, dan wordt vanzelf zichtbaar wat met ‘ontucht’ bedoeld wordt: ontucht is onwettige seks, dat wil zeggen omvat alle seks buiten de huwelijksband om.”²⁶ De Bijbel zegt hierover in 1 Kor.7:2 “Maar om ontucht te vermijden moet iedere man zijn eigen vrouw hebben en iedere vrouw haar eigen man”.²⁷ Het Griekse woord dat hier wordt gebruikt is ‘Cornea’ afgeleide van het stamwoord ‘porne’. Hier komt dan ook ons woord voor pornografie vandaan. Wij menen dus vanuit de Bijbel af te kunnen leiden dat geslachtsgemeenschap alleen binnen het huwelijk hoort. Er gaat hier iets mis in het leven van veel christelijke jongeren. “30% van de christelijke jongeren meent dat je volgens de Bijbel best geslachtsgemeenschap voor het huwelijk mag hebben.” En even verderop: “Het hebben van geslachtsgemeenschap voor het huwelijk is in de ogen van de Nederlandse jongere een normaal fenomeen. Ook onder de gelovige jongeren (PKN en overig gereformeerd) schijnt het eerder wel dan niet gebruikelijk te zijn om geslachtsgemeenschap voor het huwelijk te hebben.”²⁸

Ouweneel probeert een richtlijn in zijn boek te stellen over het hebben van seks in verkeringstijd: “Mensen die niet met elkaar getrouwd zijn moeten elkaars schaamte niet ontbloten. Dit is ook een heel praktische en nuttige aanwijzing voor verliefden en verloofden: tegen zoenen en knuffelen geen bezwaar, maar stel elkaar een duidelijke grens: blijf uit de ‘zone’ van de geslachtsdelen. Bewaar het ‘ontbloten’ van elkaars ‘schaamte’ voor de huwelijksnacht.”²⁹

Pornografie en zelfbevrediging in de Bijbel

Salomo zegt hier over in Spreuken 5: 18-20: “Uw bron zij gezegend, verheug u over de vrouw uwer jeugd: een liefelijke hinde, een bekoorlijke ree; laat haar boezem u te allen tijde vreugdedronken maken, wees bestendig verrukt over haar liefkozingen. Waarom zoudt gij dan, mijn zoon, afdwalen naar een vreemde, de boezem van een onbekende omarmen?”³⁰ Salomo zegt dat je dronken mag worden van de vrouw van je jeugd. Maar dit lijkt vandaag de dag helemaal doorgeschoten te zijn. Mede door de ruime beschikbaarheid en toegankelijkheid van pornografie kijken veel jongeren naar de boezem van vreemde vrouwen. Pornografie heeft seksualiteit uit het kader van het huwelijk gehaald en gedegradeerd tot een gebruiksvoorwerp voor de bevrediging van lust.

De Bijbel beschrijft de aantrekkingskracht van pornografie op mannen. En waarschuwt hen daarvoor. Salomo schrijft in Spreuken 5: 3-4, 8-9: “ Want van honigzeem druipen de lippen der vreemde vrouw, gladder dan olie is haar gehemelte, maar op het laatst is zij bitter als alsem, scherp als een tweesnijdend zwaard...Houd uw weg van haar, nader niet tot de deur van haar huis, opdat gij uw luister niet aan anderen geeft noch uw jaren aan een meedogenloze.”³¹

Dit geeft een goede beschrijving van de invloed volgens de Bijbel van pornografie en haar invloed. De Bijbelse kijk op pornografie is hierin duidelijk. Houd je er verre van. Paulus schrijft dit ook al aan de christen in Corinthen in de tijd van het Nieuwe Testament. Hij schrijft: “Vliedt de hoererij”.

²⁶ Seks in de kerk, W.J. Ouweneel, Jongbloed, 2006, pag. 113

²⁷ NBV 2004

²⁸ Ruigrok\ NetPanel, 2001

²⁹ Seks in de kerk, W.J. Ouweneel, Jongbloed, 2006, pag. 112

³⁰ NBG 1951

³¹ NBG 1951

Als we de Bijbel zo lezen is er geen ruimte voor pornografie. Er wordt juist aangeraden: maak dat je wegkomt. God lijkt de sterke kracht van pornografie te kennen en de problemen waarin mannen verstrikt kunnen raken.

Over zelfbevrediging is het moeilijker een Bijbelse benadering te geven. Het wordt nergens genoemd. Het is lastig om hier een verklaring voor te geven. Misschien wel omdat de Bijbel ervan uitgaat dat het niet hoort of juist normaal is. Een meer algemene kijk op het vervullen van eigen begeerten, zelfbeheersing en het verslavende effect van zelfbevrediging is wel uit de Bijbel op te maken. Hoewel het hier niet om zelfbevrediging gaat geeft het wel een richtlijn. Het gericht zijn op vleselijke begeerten wordt door de Bijbel ontmoedigd. Zoals Petrus schrijft in zijn eerste brief en Paulus in zijn brief aan de christenen in Rome: "Geliefden, ik vermaan u als bewoners en vreemdelingen, dat gij u onthoudt van de vleselijke begeerten, die strijd voeren tegen uw ziel"....en dan Paulus: "Maar doet de Here Jezus Christus aan en wijdt geen zorg aan het vlees, zodat begeerten worden opgewekt."³² Dit geeft een goede beschrijving van de invloed volgens de Bijbel van pornografie en haar invloed. De Bijbelse kijk op pornografie is hierin duidelijk.

Grensoverschrijdend

In Leviticus 18 staat een opsomming van ongeoorloofde seksuele relaties, zoals met naaste bloedverwanten of met de partner van een ander, homoseksuele relaties of seks met dieren.

Op Zijn tijd

God heeft seks niet gegeven als verslaving maar als iets moois tussen man en vrouw. In Hooglied 8:4 wordt ook duidelijk gemaakt, dat seksuele omgang niet altijd goed is. "Ik bezweer u, dochters van Jeruzalem, waarom wilt gij de liefde opwekken en prikkelen, vóóordat het haar behaagt?" (NBG 1951) Seksualiteit is nooit los verkrijgbaar, zo is het door God niet bedoeld.

Verslavend

In 1 Corinthe 5-6 beschrijft Paulus de seksuele excessen van de kerk van Corinthe met daarin een aantal passages die aanmoedigen om ontucht te vermijden. In dit gedeelte benoemt Paulus dat alles is toegestaan, maar dat niet alles goed is. Dit heeft betrekking op de houding van de Corinthiërs t.o.v. de Joodse wetten. Men gebruikte dit principe in de zin van de Griekse Gnostieken, die zich boven alle regels van de moraal verheven voelden en zo zichzelf een bandeloze vrijheid veroorloofden vooral ten aanzien van de zedelijkheid in de smalle zin. Paulus beaamt deze regel maar zegt er wel meteen bij dat niet alles geoorloofd is zodra het de persoon zelf of aan anderen godsdienstige of zedelijke schade toebrengt. Ook moet een christen zijn christelijke waardigheid niet verloochenen. Met anderen woorden: 'wordt geen slaaf van het vlees.' Paulus benoemt hier dus dat vrijheid om je over te geven aan bandeloosheid, mensen tot slaven maakt.

³² NBG 1951

Heilig & trouw

Ook maakt Paulus duidelijk dat het lichaam er niet is om er vrijelijk mee om te gaan. “Bedenk dat het lichaam er niet is om ontucht mee te plegen: het is er voor de Heer en de Heer is er voor het lichaam.” Het lichaam wordt hier in direct verband gebracht met Christus; het lichaam van een christen is heilig en staat in nauwe betrekking met de Heer. Ook in 1 Thessalonicenzen 4:3- 5,7 worden we opgeroepen om heilig te leven, er staat: “Het is de wil van God dat u een heilig leven leidt: dat u zich onthoudt van ontucht, dat ieder van u zijn lichaam heiligt en in eerbaarheid weet te beheersen, en dat u niet zoals de ongelovigen, die God niet kennen, toegeeft aan uw hartstocht en begeerte.” Paulus bedoelt met ‘in eerbaarheid beheersen’ dat ieder trouw blijft aan zijn eigen vrouw. Paulus ziet dit als een ‘geneesmiddel’ tegen de ontucht. Dit benoemt hij ook in 1 Korintiërs 7: 2. Paulus beschouwt het huwelijk als een geoorloofd middel tot bevrediging van de geslachtsdrift, maar het is niet de bedoeling dat mensen het huwelijk aangaan met blinde hartstocht. Het is een heilige gezindheid en met het bewustzijn van de eer. Dus ook binnen het huwelijk, een monogame relatie, ligt het accent op een eerbare verhouding en perceptie t.a.v. seksualiteit. “God heeft ons niet geroepen tot zedeloosheid, maar tot een heilig leven.” Met zedeloosheid wordt onze ‘afkomst’ aangeduid. God heeft ons geroepen ondanks onze zedeloosheid. Als tegenstelling volgt dan ‘tot een heilig leven’. God roept ons tot een innerlijke verandering, die God bewerkt heeft.

Onthouding

In 1 Korintiërs 7:9 zegt Paulus; “Maar wanneer ze dat (seksuele onthouding) niet kunnen opbrengen, moeten ze trouwen, want het is beter te trouwen dan te branden van begeerte.” Hiermee bedoelt Paulus dat seksuele onthouding voor de meeste mensen onmogelijk is. Hij redeneert dat het beter is om een minder volmaakte levensstaat (Paulus was voorstander van het vrijgezelle bestaan) te kiezen dan verteerd te worden door onreine begeerten en zich af te matten in een hopeloze strijd.

Functie

Seks heeft binnen een relatie o.a. de functie van intimiteit; Een seksuele relatie is van vitaal belang voor het tot uitdrukking brengen van de liefde voor elkaar. In Gen. 2:23-24 is, in de volmaakte paradijselijke situatie, het verlangen van man en vrouw naar elkaar door God in de mens gelegd. Toen riep de mens uit: ‘Eindelijk één gelijk aan mij, mijn eigen gebeente, mijn eigen vlees, één die zal heten: vrouw, één uit een man gebouwd.’ Zo komt het dat een man zich losmaakt van zijn vader en moeder en zich hecht aan zijn vrouw, met wie hij één van lichaam wordt. Als seksuele gemeenschap liefdevol in praktijk wordt gebracht, wordt de eenheid hiermee geschapen en tegelijk tot uitdrukking gebracht. Dat is de reden waarom seks buiten het huwelijk schadelijk is. (Ik ook van jou, Nicky & Sila Lee³³). In het Nieuwe testament wordt deze tekst regelmatig herhaald (onder andere in Matheus 19, Efeze 5)

³³ Ik ook van jou! – Nicky & Sila Lee – Uitgeverij Buijten & Schipperheijn Motief

Wat zegt de Bijbel over seksualiteit binnen een relatie?

Trouw

Seksualiteit kan niet zonder trouw. De Bijbel geeft aan dat seksualiteit thuis hoort binnen het verbond en de geborgenheid van het huwelijk (Gen.2:24; Joh.4:16-18; Hebr.13:4). Ook Hooglied geeft aan dat seks gereserveerd is voor binnen het huwelijk.

Zuiverheid

De term in het Nieuwe Testament die vertaald is met 'ontucht' is de vertaling van het Griekse woord '*porneia*' wat we kennen van ons woord pornografie. Deze term verwijst naar alle ongeoorloofde seksuele relaties zoals die beschreven staan in Leviticus 18. In Hebr. 13:4 staat: "Houd het huwelijk in ere, in alle omstandigheden, en houdt het echtelijk bed zuiver, want overspeligen en echtbrekers zal God veroordelen." (NBG 1951). De eer van het huwelijk wordt aangetast door ontucht in het algemeen "*porneia*" en echtbreuk "*moicheia*" in het bijzonder. God zal dit streng bestraffen. In 1 Corinthe 6:18 is God duidelijk over ieder seksueel verkeer buiten het huwelijk "Ga ontucht uit de weg! Geen enkele andere zonde die een mens kan begaan tast het lichaam aan, maar wie ontucht pleegt zondigt tegen het eigen lichaam." Het lichaam is hierin niet alleen een werktuig van de zonde maar ook een object en een doel van de zonde.

Verbondenheid

Waarom zou seks binnen het huwelijk horen? Seks wordt niet alleen goedgekeurd door God, maar vindt ook zijn oorsprong in Hem. God zet het op de juiste plaats. Het huwelijk is de plaats waar man en vrouw zich in volledig vertrouwen en in volledige vrijheid aan elkaar durven geven. Daar kunnen ze genieten van seks zonder angst of schuld, *omdat* ze zich aan de ander verbonden hebben. In een verhouding die buiten een huwelijk plaatsvindt kan (nog) geen plaats zijn voor volledig vertrouwen en verbondenheid die nodig zijn voor een levenslange relatie. In de Bijbel is niet één bepaald vers te vinden dat duidelijk maakt dat seks buiten het huwelijk niet goed zou zijn. Het *gehele* onderwijs in de Bijbel maakt op een positieve manier duidelijk hoe goed het huwelijk is bedacht door God. Voor Paulus is het huwelijk, inclusief regelmatig seksueel contact een afspiegeling van de eenheid die bestaat tussen Christus en de kerk (1Kor. 7:5). Seks binnen het huwelijk kan zonder geheimen of schuldgevoelens plaatsvinden. Seks maakt 'ik' en 'jij' tot 'wij'. Het verandert de persoonlijkheden van man en vrouw. Seks maakt mensen één met elkaar (1 Kor. 6:15).

Een goede manier van kijken naar andere sekse genoten leren we uit het Bijbelboek Job 31 vers 1 zegt: *Ik heb een verbond gesloten met mijn ogen: nooit zal ik naar jonge vrouwen kijken* ³⁴

³⁴ NBV vertaling

De theologische discussie

In het boek 'Seks in de Kerk'³⁵ behandelt Willem Ouweneel seksuele verslaving en andere seksuele noden die onder christenen voorkomen. Willem Ouweneel zegt: 'Wat mij betreft, is wat de Bijbel over seksualiteit zegt, het einde van alle tegenspraak, hoe anders onze gevoelens ook mogen zijn. God heeft Zich echt niet vergist toen Hij het monogame, onontbindbare huwelijk instelde. Want Gods normen zijn 'wetten ten leven'. Mensen worden er niet gelukkiger op als ze die normen overtreden'. De Katholieke kerk stelt in beginsel dat seks alleen dient tot voortplanting: "Volgens de officiële leer is voortplanting de enige rechtvaardiging voor seksuele gemeenschap."³⁶

Maar zijn de normen van God nog wel van deze tijd?

In de Bijbel was de huwbare leeftijd jonger dan tegenwoordig. Maakt dit het niet extra lastig voor jongeren om zich aan de regels van de Bijbel, van God te houden? Door de 'verlate volwassenheid' komen ze in onze cultuur onder andere op seksueel gebied onder grote druk te staan.³⁷ De gelovige en ongelovige leven vandaag ook zo dicht op elkaar, komen elkaar zo na dat ze ook op elkaar gaan lijken. De afstand tussen hen wordt – ook cultureel – kleiner en de onzekerheid over hun eigen visie groter.³⁸ De vraag is: wat is structureel en wat is richtinggevend in de menselijke seksualiteit?³⁹ Is seksualiteit iets goeds of iets slechts? Als we geloven dat God de Schepper is van de gehele kosmos, dan kunnen we er niet omheen. Ook seksualiteit behoort tot die kosmos. Hij heeft ons seksualiteit gegeven om van te genieten. (1 Tim. 6:17). Seks moet dus net als eten, drinken, zingen en sporten beschouwd worden als neutraal. Je kan het ten goede en ten kwade gebruiken. De vraag is hierin welke richting je kiest. Als we seksualiteit waarderen als een door God gegeven middel, dan mogen we dat met blijdschap aanvaarden. Maar de vraag die we ons dan ook stellen, in het kader van ons onderzoek, is dan, of dit ook nu al voor onze doelgroep geldt. Een ander dilemma wat bij onze doelgroep speelt is bijvoorbeeld masturbatie. Een mening is, dat het niet slecht is in deze ontwikkelingsfase van jonge mensen. Er wordt gezegd dat het gewoon lekker is en de spanningen kan verlichten. Er is zoals al eerder gezegd ook niet echt een Bijbelse richtlijn over dit onderwerp. Het gericht zijn op vleeselijke begeerten wordt door de Bijbel echter ontmoedigd.

Daarbij komt dat de christelijke theologie op het gebied van de seksualiteit sterk is beïnvloed door de Griekse filosofie. Vooral Plato heeft het christelijk denken over seksualiteit sterk beïnvloed. Hij leerde dat de ideeën de volmaakte werkelijkheid waren. De concrete werkelijkheid vormt slechts een zwakke afschaduwing van het idee. De hoogste ideeën zijn die van schoonheid, waarheid en goedheid. Plato had een negatieve waardering voor seksualiteit. Dit is ook door de kerk en theologie later overgenomen.

Gerrit Manenschijn is van mening dat alles wat in de Bijbel staat niet zonder reflectie en argumentatie tot geldige norm kan worden verheven.

³⁵ Seks in de kerk, W.J. Ouweneel, Jongbloed, 2006

³⁶ Seks in de kerk, W.J. Ouweneel, Jongbloed, 2006, pag. 35

³⁷ Zie eerder uitleg over de invloed van media en de context van de adolescent

³⁸ www.protestantsetheologischeuniversiteit.nl

³⁹ Schepping zonder grens, Dr. A.M. Wolters, 1997, pag. 23

Hij baseert zijn stelling op de opheffing van het Oudtestamentische renteverbod door Calvijn en uit het afschaffen van de bepaling uit Leviticus 20:15-16, dat het dier waarmee mannen en vrouwen gemeenschap hebben gehad (bestialiteit) moet worden afgemaakt. “ Alsof dat arme beest er iets aan kon doen door mensen seksueel te zijn misbruikt.” In dit geval zeggen ook ‘Bijbelgetrouwe christenen’ dat je niet voor niets je verstand hebt gekregen. Manenschijn vraagt zich af of in dit geval dan ook de Bijbelse verboden om homoseksualiteit te praktiseren niet met het verstand mogen worden getoetst.⁴⁰ Wat Manenschijn hier eigenlijk zegt is dat je de Bijbel niet in zijn algemeenheid maar in zijn verband en context moet lezen. In Leviticus 18 : 22 staat: “ Gij zult geen gemeenschap hebben met een, die van het mannelijk geslacht is, zoals men gemeenschap heeft met een vrouw: een gruwel is het.” Als je het dan contextueel gaat lezen wordt er verwacht dat je je terecht af moet vragen of daarmee elke liefdevolle homoseksuele relatie wordt bedoeld. De gedachtegang is deze: Het komt niet overeen met het volledig mens worden. Als mens mag je jezelf ontplooien. Je mag zijn wie je bent. Waarom zou dat niet gelden voor de homoseksuele medemens? Waarom zou hij zich niet mogen ontwikkelen tot een volledig mens?

Wachten met seks tot je getrouwd bent?

Als iemand het nu heeft over wachten met seks totdat je getrouwd bent, vinden de meesten het vreemd en ouderwets in de oren klinken. Men vindt dit zo ontzettend ‘niet van deze tijd’. Maar zoals de schrijvers van het boek “Het gevecht van iedere jonge man” zeggen: Seks geeft een kick maar seks is ook een hellend vlak. God heeft niet voor niets bepaalde normen op seksueel gebied.⁴¹ Het boek ‘Moral Choices’ sluit helemaal aan bij het eerder genoemde boek ‘Het gevecht van iedere jonge man.’⁴² Zelfs onder christelijke stelletjes die van plan zijn om met elkaar te trouwen is seksuele onthouding iets wat gezien wordt als ouderwets. In het boek ‘Safe seks’ van Gerry Velema en René de Boer⁴³ wordt dit principe ook duidelijk aangehaald. Dit in tegenstelling tot de meidenbladen ‘Girlz’ en ‘Fancy’ waar seks in de verkeringstijd al volkomen normaal is. In deze bladen worden op een openlijke manier alle ins en outs besproken rond seksualiteit en het schept een beeld dat, als je 14 bent en je nog nooit seksueel contact hebt gehad, je al aan de late kant bent.

Toch zien we hier ook een ander geluid in een citaat uit een Belgische internetkrant⁴⁴ van 10 februari jl.: *Kinderen leren zich van seks te onthouden is een betere manier om tienerzwangerschappen en seksueel overdraagbare aandoeningen te vermijden dan lessen over veilige seks, dat blijkt uit een recente studie. Uit onderzoek blijkt dat kinderen tussen 11 en 15 jaar die lessen kregen over onthouding in plaats van veilige seks hadden de komende twee jaar minder kans hadden om ontmaagd te worden dan degenen die geen seksuele opvoeding of lessen over voorbehoedsmiddelen kregen.*

⁴⁰ Alleen het verbodene lokt, G. Manenschijn, 1998, pag. 294

⁴¹ Het gevecht van iedere jonge man, 2002 Steven Arterburn en Fred Stoeker, Pag. 31 en 37

⁴² Zie Bijbelse Visie

⁴³ Safe seks, Gerry Velema/ René de Boer, Kok, 2007

⁴⁴ www.hln.be, d.d. 10 februari 2010

Onderzoeker John Jemmott ⁴⁵: *"Het is heel belangrijk een efficiënte manier te vinden dat de eerste seksuele daad uitstelt. Want hoe jonger iemand ontmaagd wordt, hoe kleiner de kans is dat deze condooms gebruikt. Het uitstellen van seks tot wanneer de jongeren beter voorbereid zijn om de gevolgen ervan te beseffen is belangrijk. Dit beperkt namelijk de kans op tienerzwangerschappen en seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA)."* De onderzoekers zeggen niet dat vanaf nu enkel onthouding aangeleerd moet worden en alle andere pistes van seksuele opvoeding verlaten moeten worden.

Conclusie

Dit zijn dilemma's waar wij niet zo gemakkelijk een antwoord op hebben. Hier komen de persoonlijke overtuigingen om de hoek kijken en hoe men de Bijbel interpreteert. Waarbij de 'juiste' interpretatie van de Bijbel sterk afhankelijk is van de kerkelijke stroming waartoe men behoort. Dit sluit aan bij de eerder in ons verslag besproken identiteitsbeschrijving van het Chr. College Groevenbeek. Het is een open christelijke school die wel de Bijbelse principes handhaaft maar de interpretaties daarvan overlaat aan de docenten.

Het dilemma wat hier nu naar boven komt is het volgende:

Het is lastig de christelijke moraal ten aanzien van de seksualiteit toe te passen. Hoe kan de jongere strijden, vanuit christelijk oogpunt, tegen 'seksuele onreinheid'? Als je het hebt over de adolescentiefase waarin het lichaam een biologisch rijpingsproces ondergaat en de jongere juist bezig is met het ontdekken van zijn of haar eigen lichaam en de gevoelens die daarbij meespelen. We kunnen de leerlingen geen a-seksuele adolescentie voor gaan schrijven. Dit gaat tegen de psychologische ontwikkeling in. Dit dilemma is moeilijk oplosbaar, temeer omdat meningen over seksuele onreinheid divers is. Wat voor de één onrein is, hoeft voor de ander niet onrein te zijn. Zo stond er in een stelling⁴⁶: "Seksualiteit is een door God geschapen natuurlijke behoefte, je hoeft je er dus geen moeite voor te doen om dit te onderdrukken of te bedekken." Eenduidigheid is heel belangrijk in het coachen van de jongeren op dit gebied. Er is hier een spanningsveld tussen het begrip seksuele reinheid en het hebben van veilige seks.

Wachten en onthouding

Het boek 'Moral Choices' ⁴⁷ stelt dat het belangrijk is om te realiseren dat individuen in staat zijn om hun seksuele behoeftes te beheersen, net zoals zij in staat zijn om hun andere behoefte te beheersen. Onthouding wordt vandaag de dag, te vaak gezien als onrealistisch omdat tieners het simpelweg gewoon "gaan doen". Maar dergelijk taalgebruik is eigenlijk een belediging voor tieners omdat dit suggereert dat zij niet in staat zijn om zich te beheersen op dit gebied. Het lijkt dan net alsof we het over dieren hebben in plaats van over mensen. Wij als mensen kunnen keuzes maken over seks, en dat omvat meer dan alleen het bedenken van de juiste voorbehoedsmiddelen. Je hebt de keuze om wel of niet seksueel actief te worden in een relatie.

⁴⁵ Website:

<http://books.google.nl/books?id=Hltw7hV2QZ4C&pg=PA109&dq=John+Jemmott&cd=2#v=onepage&q=John%20Jemmott&f=false>

⁴⁶ Werkmap project seksualiteit VMBO GSR 2005

⁴⁷ Rae S.B. (2000). Moral Choices. Zondervan. Grand Rapids. Pag. 238

Het boek 'Moral Choices' zegt op blz. 239 hetzelfde als het boek 'Het gevecht van iedere jonge man'⁴⁸ dat echtheid en toewijding je iets kost. Je moet de strijd aangaan met je gedachten en beeldvorming op het gebied van seksuele onreinheid. Dit advies geldt vooral in christelijke kringen. Het advies wordt gegeven maar vaak is er geen goed antwoord in hoe je dit nu in de praktijk volhoudt. Buiten christelijke kring wordt onthouding niet als een optie gezien. De nadruk ligt hier voornamelijk op het voorkomen van zwangerschappen en seksueel overdraagbare ziekten.

Oplossingen?

Er worden een paar oplossingen aangereikt in het boek 'Moral Choices'⁴⁹

Het advies aan jongeren vanuit christelijk oogpunt is:

- Ga seksuele verleidingen uit de weg, zoek het ook niet op.
- Zoek een goede vriend of vriendin waarmee je over seksualiteit en je gevoelens kunt praten. Je hoeft er niet alleen voor te staan.
- Realiseer je dat seks niet het lijmmiddel is om de relatie bij elkaar te houden. Het is niet zoals de media het voorspiegelt: "Als je achter gesloten deuren met elkaar bent, dan heb je meteen goede seks en dus ook een goede relatie.' Er is werk aan de winkel om je relatie leuk en goed te houden, het komt niet zomaar spontaan aanwaaien.
- Bedenk ook dat als je seks hebt met iemand, dit ook schade kan toebrengen aan je toekomstige relatie met wie je gaat trouwen. Je relatie is dan puur op het lichamelijke gericht in plaats van ook te genieten van elkaars andere kwaliteiten.
- Het met elkaar naar bed gaan voor het huwelijk, kan ook een gevoel van wantrouwen aan elkaar geven. Als je jezelf al niet weet te beheersen voor het huwelijk hoe moet het dan wel niet als je getrouwd bent.
- Je moet rekening blijven houden met elkaar en dit kan dan heel lastig voor je worden als je niet geleerd hebt om je te beheersen. Het gaat hier niet om het bevredigen van je eigen hormonen maar om het geven van liefde aan die ander en het leren luisteren naar elkaar.

Wat hebben we nu uit Bijbel, theologie en christelijke moraal geleerd over de vragen die we in de vraagstelling hebben geformuleerd?

De 'juiste' interpretatie van de Bijbel is sterk afhankelijk van de kerkelijke stroming waartoe men behoort. Doordat een overtuiging aan ontwikkeling onderhevig is kan het zijn dat je van mening gaat veranderen. Dit geldt voor jongeren en hun idee over relaties en seksualiteit maar ook voor de school. Seks heeft binnen een relatie o.a. de functie van intimiteit. Wat heel belangrijk is, is eenduidigheid in het coachen van de jongeren op het gebied van relaties en seksualiteit.

Wat betekent dit voor het vervolg van het onderzoek?

Voor het vervolg van ons onderzoek gaan wij goed in kaart brengen wat hierin het dilemma is voor het Chr. College Groevenbeek.

⁴⁸ Zie Bijbelse Visie

⁴⁹ Rae S.B. (2000). Moral Choices. Zondervan. Grand Rapids. Pag. 239 en 240

2.4: Groevenbeek schoolplan, E-movo onderzoek, lesmethoden

Om te kijken wat op Groevenbeek de waarden en normen op het gebied van seksualiteit zijn hebben we naar het schoolplan, het E-movo onderzoek (een onderzoek naar de gezondheid en leefstijl van de leerlingen van het Chr. College Groevenbeek) en de lesmethoden onder de loep genomen van de vakken Biologie, Verzorging, Maatschappijleer en Godsdienst.

Schoolplan

In het schoolplan van Groevenbeek staat dat de school een pedagogisch klimaat wil bieden waarin iedereen zich veilig en gerespecteerd voelt. Qua leerlingenzorg wil Groevenbeek goede begeleiding en hulp voor alle leerlingen bieden, een sterke zorgstructuur en intensieve contacten met de ouders/verzorgers van de leerlingen hebben. Groevenbeek is een open christelijke school. Alle medewerkers dienen bij te dragen aan de christelijke identiteit van de school. Dit betekent, dat zij in overeenstemming met de in de missie genoemde waarden handelen en een voorbeeldfunctie hebben naar de leerlingen. Dit aspect van hun functioneren, vormt een vast onderdeel van de functionerings- en beoordelingsgesprekken. Ook wordt de Bijbel als de inspiratiebron gezien voor het denken en doen.

E-movo onderzoek

In het E-movo onderzoek van 2007⁵⁰ onder leerlingen van de tweede en de vierde klas van het Chr. College Groevenbeek VMBO staat dat juist in de puberteit veel jongeren beginnen met het opdoen van seksuele ervaring. Ook is dit de periode waarin zij hun seksuele geaardheid ontdekken. Van de leerlingen geeft 25 % aan een ervaring te hebben met geslachtsgemeenschap in die periode en 10% niet veilig te vrijen. Beide aspecten liggen in klas 4 hoger dan in klas 2. Wat betreft homoseksualiteit geeft 23% van de leerlingen aan dit 'heel raar' of 'verkeerd' te vinden. Het zijn meer de jongens dan de meisjes die dit raar vinden.

Lesmethoden

De lesmethoden omtrent seksualiteit zijn onder te verdelen in een aantal vakgebieden:

- Bij Biologie wordt het technische verhaal besproken (waarin onder andere veilig vrijen en het gebruik van voorbehoedsmiddelen aan bod komen).
- Bij Verzorging komt het relationele aspect aan de orde (verliefdheid, grenzen, ongewenste intimiteiten, loverboys, homoseksualiteit, internet, groepsdruk etc.)
- Bij Maatschappijleer worden de normen en waarden uitgelegd en wordt er een link gemaakt naar wat de leerlingen wel en niet normaal vinden in relationeel gedrag. Seksualiteit komt hierin zijdelings aan de orde.
- Bij Godsdienst gaat het in jaar 4 over ethiek en over verliefdheid in jaar 2. Mag je alles zeggen wat je wil en doen wat je wil. Ook hierin komt seksualiteit en relaties aan de orde als voorbeeld.
- Door middel van het programma 'Life@school', wat gegeven wordt door voornamelijk docenten lichamelijke opvoeding, wordt aan alle leerlingen (momenteel alleen in de onderbouw, volgend schooljaar zowel in de onder- als bovenbouw) geleerd om sociale communicatieve vaardigheden te

⁵⁰ Groevenbeek Christelijk College. Emovo onderzoek. Ermelo (2007)

ontwikkelen door middel van fysieke weerbaarheid en bewustwording. Belangrijke aspecten hierbij zijn zelfbeheersing, zelfreflectie en zelfvertrouwen.

De rode lijn in de voorlichting bij Groevenbeek is naast de puur seksuele voorlichting, de leerlingen bewust te maken dat zij zelf grenzen kunnen bepalen en grenzen kunnen aangeven.

2.5 Samenvatting en conclusies

Seksualiteit is een onderdeel van een levensstijl, een ontwikkeling, een context waarin iemand leeft. In deze verseksualiseerde maatschappij heeft het uiterlijk een grote link met seksualiteit. De beeldvorming die jongeren aangereikt krijgen vanuit de media maakt het vaak moeilijk om fictie te onderscheiden van realiteit. De meeste tieners zijn zich bewust van de gevaren van seks op internet. Voor bepaalde zaken zijn ze op hun hoede. Ze zijn zich er van bewust dat ze niets moeten doen voor de webcam, waar ze later spijt van krijgen. Wanneer kinderen het gevoel hebben dat ze op internet beter functioneren dan in het 'gewone' leven, dan hebben ze vaker seksuele ervaringen via internet: ze gaan vaker in op seksuele uitnodigingen, maar ze initiëren ook vaker seksueel gedrag. Dat verband is zichtbaar bij zowel jongens als meisjes. Jongeren zien zoveel platte seks tussen dominante mannen en gewillige vrouwen op televisie en op internet, dat ze dit gaan nadoen in hun eigen leven met alle gevolgen van dien. Jongeren zijn gevoelig voor aandacht van anderen en zijn dan ook in staat om grensoverschrijdend gedrag te vertonen of toe te staan dat anderen hun grenzen overschrijden. Primaire 'zorgbieders' als school en ouders geven blijkbaar onvoldoende veiligheid aan leerlingen om hun verhaal kwijt te kunnen en hulp te vragen. Opvallend is dat het rapport van 'Weerbaar en divers' beschrijft dat een meerderheid van de leerlingen, vooral de jongste groepen open staat om onderwijs te krijgen in seksuele weerbaarheid. Het is belangrijk om jongeren mee te geven dat ze, net als Job, een verbond kunnen sluiten met hun ogen. Dit om op een goede manier te leren met elkaar op relationeel/seksueel gebied met elkaar om te gaan.

Op Groevenbeek wordt verwacht dat alle medewerkers bijdragen aan de christelijke identiteit van de school. Ook wordt de Bijbel als de inspiratiebron gezien voor het denken en doen. De lesinhoud op het gebied van seksuele voorlichting bestaat uit de technische voorlichting, maar ook worden de leerlingen bewust gemaakt dat zij zelf grenzen kunnen bepalen en grenzen kunnen aangeven. Seksualiteit is, zoals eerder genoemd, een onderdeel van een levensstijl, een ontwikkeling, een context waarin iemand leeft. School kan daarin in identificatie figuren voorzien, met name door inspirerend te zijn als docent.

Er zit een dilemma tussen de jongeren van nu en de jongeren in de Bijbel. De context is totaal anders. Toch heeft God niet voor niets bepaalde normen op seksueel gebied. Hoe deze Bijbelteksten geïnterpreteerd worden als zijnde de 'juiste' interpretatie van de Bijbel is sterk afhankelijk van de kerkelijke stroming waartoe men behoort. In de christelijke traditie horen geslachtsgemeenschap en huwelijk bij elkaar. Er heeft in deze overtuiging een verschuiving plaats gevonden. Het wordt als verouderd, of ouderwets beschouwd. Hieruit blijkt dat een overtuiging aan ontwikkeling onderhevig is.

2.6 Het dilemma voor het Chr. College Groevenbeek

Aan de ene kant wil de school een norm neerleggen door gestalte te willen geven aan de christelijke identiteit. In het schoolplan wordt duidelijk omschreven dat in de pedagogische sfeer en in het onderwijs alle medewerkers een duidelijke plaats geven aan normen en waarden. Je kunt je wel afvragen wat deze normen en waarden precies inhouden. Zoals het nu staat omschreven, klinkt het wel heel algemeen. Alle medewerkers dienen bij te dragen aan de christelijke identiteit van de school. Dit betekent, dat zij in overeenstemming met de in de missie genoemde waarden handelen en een voorbeeldfunctie hebben naar de leerlingen. De school geeft aan de definitie 'open christelijke school' de volgende omschrijving: De Bijbel is de inspiratiebron voor het werk en voor de manier waarop er met elkaar wordt omgaan. Er wordt respect gevraagd voor de wijze waarop de school probeert het christelijk geloof inhoud te geven. Iedereen die de uitgangspunten van de school respecteert, wordt toegelaten. Met andere woorden de Bijbel inspireert de medewerkers in hun dagelijks werk. Let wel; dit wil nog niet zeggen dat de Bijbel de *norm* is. Van de leerlingen en hun ouders wordt verwacht dat ze de christelijke 'cultuur' respecteren. Ze hoeven er niet mee in te stemmen.

Op het gebied van seksuele identiteit geeft de school via diverse vakken voorlichting op het vlak van seksualiteit. Daarbij worden bij ieder vak een deelaspect van seksualiteit aangeduid. Het technische gedeelte komt bij biologie aan de orde. Bij verzorging gaat het over het relationele aspect. De normen en waarden worden bij Maatschappijleer uitgelegd met een link gemaakt naar wat de leerlingen wel en niet normaal vinden in relationeel gedrag. Seksualiteit komt hierin zijdelings aan de orde. Bij het vak Godsdienst gaat het over verliefdheid (jaar 2.) en ethiek (jaar 4). In een speciaal programma 'Life@school' wordt geleerd om sociale communicatieve vaardigheden te ontwikkelen door middel van fysieke weerbaarheid en bewustwording. De rode lijn in de voorlichting bij Groevenbeek is naast de puur *seksuele* voorlichting, de leerlingen bewust te maken dat zij zelf *grenzen* kunnen bepalen/ aangeven. Aan de andere kant echter loopt de school tegen een aantal zaken op die hier dwars op staan. In de praktijk is het moeilijk om die identiteit concreet vorm te geven. Dit heeft te maken met het aannamebeleid: je kunt tijdens een sollicitatiegesprek van een kandidaat horen hoe hij/zij de christelijke identiteit vorm wil geven, maar zijn persoonlijke ontwikkeling staat niet stil waardoor normen en waarden kunnen veranderen in de loop der jaren. Dit kan tot gevolg hebben dat de docent de normen en waarden van de school nog wel kan *respecteren* vanuit zijn beroepshouding, maar persoonlijk kan hij of zij wel een andere visie hebben. Als de docent door leerlingen geconfronteerd wordt met de vraag wat hij of zij er zelf van vindt, kan het heel goed mogelijk zijn dat deze haaks staat op de waarden en normen van de school. Als iedere docent zo zijn eigen waarden en normen ventileert ontstaat er een onduidelijke situatie voor de leerlingen. Er is dan geen eenduidigheid meer. Het is voor de leerlingen onduidelijk waar de school voor staat. Die verwarring zien we terug in de afwachtende houding van leerlingen om de school te betrekken op seksueel vlak. Ook ontstaat er onduidelijkheid over welke regels gelden. Dit blijkt uit de enquête. Meer over de enquête volgt bij de paragraaf over het praktijkonderzoek. Het is een lastig maar logisch dilemma. Hoe kan de school docenten de vrijheid geven om zichzelf te zijn voor de klas en toch eenduidig zijn naar haar eigen identiteit?

Deel 3: Praktijkonderzoek

3.1 Onderzoeksmethode

Er is een inventarisatie gemaakt over wat er speelt op seksueel/relationeel gebied op het VMBO. Hoe de meningen en gedragingen van leerlingen zijn, over hoe ze met elkaar omgaan in de relationele sfeer. Dit door middel van een onderzoek in de vorm van een digitale enquête die gehouden is op drie christelijke scholen. Ook heeft er een onderzoek plaatsgevonden naar externe beeldbepalers ten aanzien van seksuele vorming en ontwikkeling van de leerlingen en hoe de school richting geeft in de omgang met leerlingen van het thema seksualiteit. Door middel van literatuurstudie en interviews met experts en deskundigen op het gebied van zorg, kennis van moderne media, de hedendaagse jeugdcultuur, de jeugdzorg en het afnemen van een digitale enquête onder de leerlingen, hebben we geprobeerd het thema van zo veel mogelijk verschillende kanten te benaderen.

3.2 Verantwoording van de onderzoeksmethode

De literatuurstudie is gericht op het vinden van antwoorden op onze vraagstelling(en) vanuit de wetenschap of aan de andere kant vanuit bronnen die diepgaand onderzoek hebben verricht naar thema's die verwant zijn aan of relevant zijn voor ons onderzoek. Door enquêtes af te nemen onder leerlingen van het VMBO, willen we inside information opdoen onder de doelgroep waarop ons onderzoek is gericht. Bij de interviews onder sleutelfiguren hebben we vrijwel alle sleutelfiguren dezelfde vragen gesteld, zodat we de antwoorden met elkaar kunnen vergelijken.

3.3 Verantwoording enquêtes

We hebben jongeren gevraagd zelf in anonimiteit en (hopelijk) dus alle vrijheid en eerlijkheid, hun mening te geven over de thema's verliefdheid, anders geaardheid, seks, (ongewenste) intimiteiten, uiterlijk en de rol van school in seksuele vorming

Er is onderzoek verricht op de volgende scholen:

- het Heerenlanden College in Leerdam
- De gereformeerde scholengemeenschap Randstad in Rotterdam
- Het Christelijk College Groevenbeek in Ermelo

De enquêteresultaten zijn opgesplitst in 2 overzichten; een gezamenlijk overzicht van de enquêteresultaten van het Heerenlandencollege en Groevenbeek en een overzicht van de resultaten van de GSR. Omdat de GSR een verzuild karakter heeft (het is een Gereformeerde school), is te verwachten dat de resultaten op deze school een ander beeld zullen geven dan de resultaten op de beide andere scholen.

De onderwerpen in de enquête zijn verdeeld in een aantal categorieën:

- Oei, vlinders in mijn buik
In deze categorie worden de leerlingen bevraagd over verliefdheid in het algemeen
- Verliefd, maar dan anders
In deze categorie krijgen de leerlingen een aantal vragen voorgelegd die te maken hebben met afwijkende ideeën en gevoelens t.a.v. seksualiteit en seksuele identiteit. We willen met name graag weten hoe de leerlingen staan tegenover homoseksualiteit
- Over seks enzo...
Hier wordt een aantal vragen gesteld die te maken hebben met seksualiteit in het algemeen. We willen weten welk beeld jongeren hebben t.a.v. seksualiteit. Welke normen en waarden hanteren zij als het gaat om seks. Deze resultaten willen we leggen naast de uitkomsten van de literatuurstudie over jongeren en seksualiteit en de gangbare seksuele ontwikkeling van jongeren
- Een beetje vreemd, maar wel lekker !!??
In deze categorie stellen we de leerlingen een aantal vragen, die gaan over een aantal extremen op het gebied van seksualiteit: vreemd gaan, cybersex, grenzen stellen en overschrijden. Uit de literatuurstudie is gebleken dat veel jongeren te maken hebben met grensoverschrijdend gedrag op het gebied van seksualiteit. We willen onderzoeken of dit ook geldt voor de jongeren van de betrokken scholen.
- En? Hoe zie ik er uit?
We willen in deze categorie van jongeren weten hoe belangrijk het uiterlijk is voor jongeren. Zijn ze bezig met uiterlijk en kleding? In de literatuur lezen we dat het voor veel jongeren draait om zien en gezien worden. We willen graag weten of de enquêteresultaten dit beeld bevestigen
- En school dan?
We willen ook graag weten welke rol de jongeren aan de school toekennen op het gebied van seksualiteit. In deze categorie vragen we ze welke betekenis de school voor hen heeft. We willen graag weten of het Groevenbeek aansluiting heeft bij haar leerlingen op het gebied van seksualiteit. In de visie van het schoolplan worden de normen en waarden van de school ten aanzien van seksualiteit beschreven. Ook wordt het pedagogisch klimaat beschreven. We willen weten of de leerlingen zich herkennen in dit beeld.

3.4 Verantwoording benaderde scholen

De in 3.4 genoemde scholen zijn om de volgende redenen benaderd: Het Heerenlanden college in Leerdam en het Chr. College Groevenbeek in Ermelo zijn benaderd omdat dit de scholen zijn waar respectievelijk Niels en Ilonka werkzaam zijn. De gereformeerde scholengemeenschap Randstad in Rotterdam is benaderd, omdat onze klasgenoot Renate Japenga een vergelijkbaar onderzoek wilde houden op deze school. Voor ons onderzoek hebben we alleen de datagegevens van de enquête onder leerlingen van het onderzoek van Renate toegevoegd aan onze onderzoeksgegevens.

Het Christelijk college Groevenbeek, waar Ilonka lesgeeft en het Heerenlanden college waar Niels lesgeeft, lijken qua identiteit en leerlingenpopulatie veel op elkaar. Groevenbeek is een regioschool in Ermelo. Heerenlanden heeft een regiofunctie in Leerdam. Beide scholen kennen een hoog percentage allochtone en islamitische leerlingen vooral in de vmbo-klassen. Beide scholen zijn te omschrijven als open christelijke scholen. Dit houdt in dat beide scholen zich qua identiteit duidelijk profileren als christelijke scholen met de daarbij horende Bijbelse waarden en normen. Ook worden alleen de christelijke feesten gevierd. Het aannamebeleid t.a.v. van het personeel is op beide scholen gericht op conformeren aan de identiteit van de school. Van de docenten wordt verwacht dat ze christelijk betrokken zijn. Echter, dit is alleen te toetsen bij het sollicitatiegesprek. Daarna is er weinig sturing meer mogelijk. Het open karakter zit hem in het toelatingsbeleid van leerlingen. Iedereen is welkom, mits hij/zij de christelijke identiteit respecteert.

Renate werkt op de Gereformeerde scholengemeenschap Randstad. Dit is een echt gereformeerde school die leerlingen uit een wijde regio rond Rotterdam bedient. In de identiteit verwoordt de school het op haar website als volgt *“Ouders hebben de lange reistijden er voor over, om in het verlengde van de doopbelofte hun kinderen onderwijs te doen geven naar de leer van de kerk.”* De school vindt haar oorsprong in de Gereformerd Vrijgemaakte kerk. De leerlingenpopulatie bestond ook voornamelijk uit kinderen uit de Vrijgemaakte kerk. Vroeger mochten er ook alleen maar docenten lesgeven die lid waren van de Vrijgemaakte kerk. Als ze tijdens de contractduur van kerklidmaatschap veranderden, dan volgde ontslag. De laatste jaren vindt er wel een versoepeling plaats in de richting van andere kerken. Het personeelsbeleid is sinds enige jaren uitgebreid naar de Christelijk Gereformeerde kerk. Docenten die lid zijn van een andere kerk dan de Vrijgemaakte of Christelijk Gereformeerde kerk, kunnen niet op de GSR werken. Maar ook hier zit weer wat beweging in. Er klinken de laatste tijd geluiden om het aannamebeleid te versoepelen naar andere (gereformeerde kerken). De leerlingen komen ook uit verschillende kerken, al is de hoofdmoot afkomstig uit de Vrijgemaakte kerk.

Het verschil in identiteit tussen de scholen is evident: waar Heerenlanden en Groevenbeek scholen zijn met een christelijke identiteit en Bijbelse normen en waarden, is de GSR een Gereformeerde school die werkt in het verlengde van gezin en kerk. Dit uit zich voor een belangrijk deel in het aannamebeleid van de docenten. Zij moeten ook echt gereformeerd zijn. Dit heeft grote consequenties voor de uitstraling naar de leerlingen en de ouders toe. Het is voor de ouders van de GSR-leerlingen veel duidelijker wat zij van de school (lees: de docenten) mogen verwachten dan voor de ouders van de leerlingen van Heerenlanden en Groevenbeek.

3.5 Verslag enquêtes

De leerlingen vonden het leuk om mee te werken aan de enquête. Wat je merkt is dat de leerlingen druk worden, lachen, met elkaar overleggen alleen maar omdat het woordje ‘seks’ is gevallen. Wat een invloed heeft dit woord toch!

3.6 Samenvatting enquêtes

In totaal hebben 922 leerlingen de enquête ingevuld; 466 op de GSR en 456 op het Heerenlanden en het Groevenbeek (Waarbij de grootste respons afkomstig is van het Chr. College Groevenbeek). Lang niet alle leerlingen hebben alle vragen ingevuld.

De resultaten zijn als volgt:

Oei, vlinders in mijn buik, wat nu?

Vraag: Houd jij je wel eens bezig met verliefdheid en seksualiteit?

90 % van de GSR leerlingen houdt zich hiermee bezig en 15 % is ook seksueel actief. Op het HLC/CCG is dat 77 %, waarvan 8 % ook seksueel actief is.

Blijkbaar zijn verliefdheid en seksualiteit zaken die horen bij het leven van jongeren. Wel is het opvallend dat op het gereformeerde GSR de percentages hoger liggen dan op HLC/CCG. Nu is de term 'seksueel actief zijn' ook wel een breed begrip. Dit kan voor velen inhouden dat ze bijvoorbeeld zoenen met hun vriendje/vriendin.

Verliefd, maar dan anders

Vraag: Hoe reageer jij als iemand bij jou op school zegt dat hij/zij homo of lesbienne is?

Ruim 60 % van de GSR leerlingen vindt dit prima. 22 % vindt homofilie niks of zelfs verschrikkelijk. Op het HLC/CCG zijn deze cijfers 55 % die het prima vinden en 25 % niet.

Vraag: Als je homoseksueel of lesbisch zou zijn, zou je dat dan aan een paar medeleerlingen durven vertellen?

28 % van de GSR leerlingen zou het durven te zeggen. 55 % weet het eigenlijk niet. Op het HLC/CCG is dat respectievelijk 18 % en 60 %.

Vraag: Zou je het aan een leraar durven te vertellen als je homo of lesbienne zou zijn?

19 % van de GSR leerlingen zou het durven te vertellen tegen een leraar. 39 % durft dit niet. 17 % van de HLC/CCG leerlingen zou het durven te zeggen, 34 % niet.

Een kleine meerderheid vindt homofilie prima, maar toch zijn er weinig leerlingen die ervoor zouden durven uitkomen. Er is blijkbaar toch een bepaalde angst voor reacties van anderen op een afwijkende seksuele identiteit. Dit is een belangrijk punt om mee te nemen als het gaat om seksuele beeldvorming en acceptatie.

Over seks enzo....

Vraag: Heeft seks altijd met liefde te maken?

85 % van de GSR leerlingen en 67 % van de HLC/CCG leerlingen vindt dat seks altijd met liefde heeft te maken.

Vraag: Ben jij over te halen om seks te hebben voor een cadeautje?

83 % van de GSR leerlingen doet dit niet. 10 % wel, soms afhankelijk van wat voor cadeautje. Bij het HLC/CCG zijn deze percentages 75 % niet en 12 % wel.

Vraag: Ken jij je grens als het gaat om seksualiteit?

60 % van de GSR leerlingen vindt van wel. 21 % vindt van niet of zegt het soms niet te kunnen. Op het HLC/CCG liggen deze verhoudingen op respectievelijk 51 % en 24%.

Vraag: Vind jij dat jongeren al seks met elkaar kunnen hebben?

Van de GSR leerlingen vindt 55 % dat dit niet kan. Bijna 10 % vindt van wel. 35 % vindt dat dit onder bepaalde voorwaarden wel kan. Van de HLC/CCG leerlingen vindt 18 % dat dit niet kan. 18,5 % vindt van wel en bijna 66 % zegt dat dit onder bepaalde voorwaarden kan.

Een grote meerderheid van de GSR-leerlingen vindt dat seks altijd met liefde te maken heeft. Ook vinden zij dat seks voor een cadeautje niet kan. Een meerderheid geeft aan dat zij hun grenzen kunnen aangeven. OP het HLC/CCG is de meerderheid van leerlingen die aangeven dat seks met liefde te maken heeft, kleiner. Ook seks voor een cadeautje is iets minder ondenkbaar op deze scholen al geeft driekwart van de leerlingen aan dat ze niet over te halen zijn voor zulke voorstellen. Een zorgelijke conclusie is dat maar een kleine meerderheid van de HLC/CCG-leerlingen zegt hun grenzen te kunnen aangeven. Dit is een belangrijke conclusie. Het aangeven van grenzen is voor veel leerlingen blijkbaar toch een groot probleem.

Een beetje vreemd, maar wel lekker!??

Vraag: Hoe denk jij over vreemd gaan?

88 % van de GSR leerlingen vindt dit absoluut niet kunnen. 5 % vindt dat dit wel kan. Op het HLC/CCG zijn deze verhoudingen respectievelijk 75 % om 9,5 %.

Vraag: Hoe ver ga jij op MSN?

Op alle scholen zegt 90 % van de leerlingen dat ze vooral kletsen en flirten bijna 10 % van de leerlingen geeft aan dat ze ook wel verder gaan.

Vraag: Vertel jij het meteen als je het vervelend vindt als iemand aan je zit?

70 – 75 % van alle bevroagde leerlingen zegt het meestal. Rond de 10 % vertelt het meteen, dat ze het vervelend vinden.

Vraag: Waar “leer” jij het meeste over liefde en seksualiteit?

Op de GSR leren 35 % van de leerlingen het meeste van de ouders, 43 % van vrienden, 21 % vanuit de media. Op het HLC/CCG liggen de verhoudingen als respectievelijk: 26 % ouders, 44 % van vrienden, 30 % van de media.

Vreemdgaan is voor de meeste leerlingen not done. Ook gedragen vrijwel alle leerlingen zich redelijk onschuldig op MSN. Ook geven de meeste leerlingen hun grenzen over het algemeen tijdig aan. Een kleine 10 % doet dit niet. Het klinkt misschien niet heel veel, maar toch blijkt het niet durven of kunnen aangeven van grenzen een issue te zijn.

Voor de meeste leerlingen, bijna de helft, zijn vrienden de belangrijkste bronnen om informatie te halen over liefde en seksualiteit. Voor GSR leerlingen komen de ouders op de tweede plaatsen media op de derde plaats. Voor de HLC/CCG-leerlingen zijn deze twee precies andersom. Vrienden zijn dus een belangrijke invloed voor jongeren als het gaat om seksualiteit.

En? Hoe zie ik er uit?

Vraag: Plastische chirurgie is iets dat ik graag wil doen.

Maximaal 7 % van de ondervraagde leerlingen zou dat wel willen (laten) doen. De rest zou dat niet willen doen en vindt dat je, jezelf moet accepteren zoals je bent of is tevreden met zichzelf.

Vraag: Als iemand zegt dat hij/zij mijn kleding niet mooi vindt dan:

75-80 % van de leerlingen maakt het niet uit. De rest is hier wel gevoelig voor.

Vraag: Make-up is voor mij:

Ongeveer 50% van de meisjes op GSR draagt make-up en vindt dit ook belangrijk. Op HLC/CCG ligt dit percentage iets lager namelijk op ca. 40%

Vraag: Wat vind jij het belangrijkste als je nadenkt over een partner/vriendje/vriendinnetje?

Geld is niet of nauwelijks belangrijk. De meeste leerlingen vinden trouw heel belangrijk. Humor en uiterlijk worden door ongeveer een kwart opgegeven als heel belangrijk. Op het HLC/CCG zijn de verschillen tussen humor, uiterlijk en trouw minder groot dan op het GSR.

De meeste leerlingen geven aan dat het uiterlijk niet heel belangrijk is: opmerkingen over kleding doen de meeste leerlingen niet veel. Plastische chirurgie is voor slechts een paar procent van de ondervraagden een optie. Trouw en humor zijn belangrijke eigenschappen voor een partner. Geld is nauwelijks belangrijk. Uiterlijk is voor met name HLC/CCG-leerlingen ook een belangrijk punt.

En school dan?

Vraag: Mijn school heeft duidelijke regels over hoe je met elkaar om moet gaan.

75 % van de GSR leerlingen vindt van wel. 8 % vindt van niet. Op het HLC/CCG zijn de verhoudingen respectievelijk 62 % en 11,5 %.

Vraag: Het is duidelijk naar wie ik op school toe kan als ik met iemand wil praten.

Voor 65-70 % van de leerlingen is dit duidelijk. 15-20 % weet niet, naar wie ze toe kunnen als ze willen praten.

Vraag: Vind jij dat de school iets te betekenen heeft op het gebied van seksualiteit?

Rond de 30 % van de leerlingen vindt dat de school niets te betekenen heeft op het gebied van seksualiteit; dat zoeken ze zelf wel uit. 70 % geeft aan dat de school iets kan betekenen, met name op het gebied van voorlichting en ook wel als het gaat om begeleiding. 6-8 % ziet voor de school een rol in het uitdelen van condooms en de pil.

Een meerderheid van de leerlingen geeft aan dat de school duidelijk is als het gaat om omgaan met elkaar. Toch toont de enquête aan dat, vooral op het HLC/CCG de regels niet altijd duidelijk zijn voor leerlingen. Blijkbaar worden de regels niet duidelijk gecommuniceerd of niet eenduidig genoeg. Deze conclusie nemen we mee in onze aanbevelingen.

Conclusies n.a.v. de enquêtes.

Vrijwel alle leerlingen vinden dat seks met liefde te maken heeft. Een kleine meerderheid kan zijn/haar grenzen aangeven als het gaat om seksualiteit. Op de GSR vindt een kleine minderheid dat jongeren onder bepaalde voorwaarden seks kunnen hebben. Op het HLC/CCG vindt 85 % dat dit wel kan of onder voorwaarden. De minimumleeftijd om seksueel actief te kunnen zijn is volgens hen 11 jaar. De meeste GSR leerlingen leren op het gebied van seks het meeste van vrienden daarna van hun ouders en vervolgens uit de media. Op het HLC/CCG is de volgorde; eerst vrienden, daarna de media en op de laatste plaats de ouders.

De meeste GSR leerlingen vinden dat de school duidelijke omgangsregels hanteert. Op het HLC/CCG vindt een kleine minderheid dat dit niet duidelijk is. Voor een aantal leerlingen is het niet duidelijk wie ze op school moeten aanspreken als ze met iemand willen praten. Ongeveer een derde deel van de leerlingen ziet geen rol van betekenis voor de school op het gebied van seksualiteit. Pas als er sprake is van misbruik of als ze niemand meer hebben om mee te praten, mag de school in beeld komen. De meeste leerlingen vinden wel dat de school een rol heeft op het gebied van voorlichting en begeleiding.

De meeste jongeren zeggen geen moeite te hebben met anders geaardheid. Ongeveer een kwart van de ondervraagden heeft er wel moeite mee. Als gevraagd wordt of jongeren 'uit de kast' durven te komen, zijn veel van hen toch huiverig; minder dan een derde deel van de ondervraagden zou naar medeleerlingen durven uitkomen voor een eventuele homoseksuele geaardheid. Nog minder (16 - 18 %) leerlingen zouden over zijn/haar homoseksuele geaardheid durven praten met een docent. Een kleine meerderheid vindt homofilie prima, maar de meeste leerlingen durven er niet voor uit te komen. Er is blijkbaar toch een soort angst rond dit onderwerp. Ook opvallend is het hoge percentage jongeren dat niet zeker weet of ze het aan andere jongeren zouden vertellen. Dat percentage is hoger dan dat van jongeren dat twijfelt of ze het aan een docent zouden zeggen. De leraar wordt niet betrouwbaarder geacht, maar men is over leeftijdsgenoten onzekerder dan over docenten. Ondanks dat jongeren zeggen homofilie geen probleem te vinden, is er duidelijk spanning en onzekerheid rond dit onderwerp.

Dit wordt in de 1^e interviewronde ook bevestigd, o.a. door dhr. De Bree. Jongeren zeggen wel dat ze tolerant zijn t.a.v. homofilie, maar in de praktijk blijkt dit lang niet zo duidelijk. Dit duidt op een hoge mate van onveiligheid onder jongeren. Jongeren denken heel zwart-wit en er is weinig ruimte voor anders zijn. Dit vergroot niet de ruimte en de veiligheid voor jongeren om zich te uiten als ze anders zijn. Blijkbaar is de groepsdruk ook hoog. Dit wordt ook bevestigd door diverse geïnterviewden.

Een ander opvallend gegeven uit de enquête is het feit dat 20 tot 25 % van de leerlingen moeite heeft met het aangeven van grenzen. Dit beeld wordt bevestigd in de interviews. Jongeren, vooral meisjes, gaan vaak verder dan ze zelf zouden willen. Dit vindt vooral plaats binnen relaties tussen wat oudere jongens en jongere meiden.

Als het gaat om seks hebben is een duidelijk verschil merkbaar tussen de leerlingen van de GSR en de HLC/CCG combinatie. Een meerderheid van de GSR-leerlingen vindt dat dit nog niet kan voor jongeren terwijl een meerderheid van de HLC/CCG-leerlingen vindt dat dit juist wel kan.

Hier komen we op een interessant punt. Op de uitgesproken gereformeerde school heerst op dit vlak onder leerlingen duidelijk een andere mening dan op een open christelijke school. Vrijwel alle GSR-leerlingen zijn gelovig, waarvan een grote meerderheid christen. Van de HLC/CCG-leerlingen geeft een kleine meerderheid aan dat ze gelovig zijn. Het is aannemelijk dat hier het verschil gemaakt wordt op het standpunt van wel of niet seks hebben. De vraag dringt zich op of dit te maken heeft met het verschil in identiteit van de school of met de rol van de ouders en de christelijke opvoeding van de GSR-leerlingen. Feit is dat de GSR-leerlingen de ouders belangrijker vinden als het gaat om informatie over seks dan de HLC/CCG-leerlingen. Hieruit zou de conclusie getrokken kunnen worden dat de identiteit van de ouders een grotere invloed heeft op de seksuele beeldvorming van de leerlingen dan de school.

Bijna 40 % van de leerlingen op het HLC/CCG geeft aan geen idee te hebben over duidelijke regels op school of zegt zelfs dat de school geen duidelijke regels heeft over hoe je met elkaar om moet gaan. Dit maakt duidelijk dat de school zich beter zou kunnen profileren over omgangsvormen. Toch zien leerlingen wel een belangrijke rol weggelegd voor de school. 70 % van de HLC/CCG-leerlingen ziet een taak voor de school op het gebied van voorlichting. In de interviewronde komt dit ook terug, waarbij wordt aangegeven dat het creëren van veiligheid een belangrijke taak is voor de docenten. Ook wordt aangegeven dat leerlingen een identiteitspersoon nodig hebben. Blijkbaar herkennen leerlingen die identiteitspersoon meer in de thuissituatie dan op school, gezien het feit dat de school slechts een marginale rol krijgt van de leerlingen.

De school kan op meerdere terreinen een rol van betekenis hebben:

- Op het kennisvlak als het gaat om het verstrekken van goede voorlichting.
- Op het interpersoonlijke vlak als het gaat om het creëren van een stuk veiligheid. Er moet gewerkt worden aan een klimaat waarin de leerlingen zich veilig voelen en durven uitkomen voor hun eigen seksuele voorkeur.
- De docenten te coachen om sensitief en opmerkzaam te zijn wat leerlingen bezig houdt om deze zaken in de lessen te bespreken.

- Op het relationele vlak waarbij bespreekbaar gemaakt wordt dat seksualiteit niet gezien moet worden als alleen een bron van vermaak, maar dat het om relatie gaat.
- Hulp aanbieden vanuit de school als hierom gevraagd wordt.

3.7 Verantwoording interviews

Er zijn interviews afgenomen met sleutelfiguren om een beeld te krijgen van hoe de school en leerlingen kunnen omgaan met de aspecten emotionele veiligheid op school, relaties onderling en seksualiteit. Bij het samenstellen van de lijst met geïnterviewde personen hebben we ervoor gekozen het thema voor te leggen aan experts op verschillende deelgebieden van de jeugdcultuur. De sleutelfiguren zijn werkzaam als algemeen directeur van Groevenbeek (dhr. L. Duijfhuisen), Maatschappelijk werker (dhr. W. Weerd Maatschappelijk werker stichting de Driehoek te Amersfoort) zorgcoördinator (dhr. L. van Genderen, zorgcoördinator Meerwaardecollege Barneveld), vertrouwenspersonen(mevr. de Bruin, vertrouwenspersoon Groevenbeek, mevr. Veldhuizen, vertrouwenspersoon Heerenlanden College) docenten verzorging mevr. Prins, biologie dhr. Fijnma, jeugdcultuur (dhr. D. de Bree docent jongerencultuur CHE te Ede) maatschappijleer mevr. Kaasschieter, godsdienst dhr. Bouwman en lichamelijke opvoeding dhr. J. Groothuis, life@school-docent Groevenbeek), auteur (dhr. R. de Boer, auteur en jongerenwerker) en een mediacoach (dhr. J.B. Swart mediachoach en docent Godsdienst CLV te Veenendaal).

De uitgewerkte teksten zijn te vinden in bijlage II: interviews sleutelfiguren.

Ook hebben we op basis van bevindingen uit de literatuurstudie, de enquêtes en de interviews, onze voorlopige conclusies aan een aantal mensen voorgelegd in een 2^e interviewronde. Deze 2^e interviewronde heeft nog een aantal verduidelijkingen opgeleverd.

3.8 Verslag interviews

De interviews werden bij verschillende instanties op diverse locaties afgenomen. Dit varieert van een kantoor tot een klaslokaal en de huiskamer. De bereidwilligheid van de geïnterviewden was groot. Vooral de betrokken docenten en indirect belanghebbenden, zoals docenten en vertrouwenspersonen gaven aan, zeer benieuwd te zijn naar de resultaten van het onderzoek. Op vrijwel alle antwoorden werd gelijk dan wel aanvullend geantwoord. Verder was opvallend, dat de meeste geïnterviewden aangaven, dat het belangrijk was om als docententeam een lijn te trekken in de boodschap die men uitdraagt ten aanzien van seksualiteit en de bijbehorende waarden en normen.

3.9 Samenvatting van interviews

Deze samenvatting beschrijft de hoofdpunten en terugkerende reacties van de geïnterviewde sleutelfiguren. De volledige interviews zijn te lezen in bijlage II: interviews sleutelfiguren.

Samenvatting 1e interviewronde

1. Welke prioriteit heeft seksualiteit in de belevingswereld van de jongeren?

De geïnterviewden geven aan dat seksualiteit een hoge prioriteit voor jongeren heeft: het gaat daarbij om zien en gezien worden. Jongeren willen heel graag bevestigd worden d.m.v. een relatie. Verruwing van taalgebruik en platte grapjes over seks zijn ook uitingen van het belang van seksualiteit voor jongeren. Wat opvalt is, dat meerdere personen noemen dat in de bovenbouw meer geflirt wordt dan in de onderbouw. De invloed van tv is ook heel groot op jongens (porno) en meiden (soaps)

2. Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit?

Een van de sleutelfiguren noemt dat op reformatorische scholen een taboe heerst over seksualiteit; daar wordt niet over gepraat. Hierdoor ontstaat een gevoel van onveiligheid over hun seksuele identiteit. Seksverslaving vindt dan in stilte plaats. Daarnaast wordt bijna unaniem grensoverschrijdend gedrag en het opzoeken van de grenzen genoemd. In deze sfeer gaan veel jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit. Scholen zouden eenduidiger moeten zijn als het gaat om de wijze waarop je met elkaar om zou moeten gaan; veel docenten binnen dezelfde instelling zitten vaak niet op één lijn. De context bepaalt vaak de sfeer en het gedrag van jongeren. Er is vaak sprake van een cultuurverschil per school of regio. De groepsdruk beïnvloedt jongeren individueel. Veel jongeren hebben een eigen mening, maar ze zijn sterk beïnvloedbaar. Als het gaat om andere seksuele identiteit in het kader van homofilie zijn jongeren keihard; de meesten hebben er een antipathie tegen. Ze zullen het misschien niet altijd zeggen, maar het wordt meestal als smerig gezien. Ze denken heel zwart wit; hun gevoel is de realiteit.

3. Hoe gaat men om met een andere mening t.a.v. seksualiteit bijvoorbeeld “het ware liefde wacht principe”?

Op reformatorische scholen wordt dit principe verkondigd. Op Protestant christelijke scholen wordt vooral ingezet op veilig vrijen. Ook onder christelijke jongeren geldt dit principe steeds minder. Ze hebben vaak geen zin om te wachten. Jongeren hebben over het algemeen niet zo veel met dit principe; velen zien seks meer in de context van vermaak dan in die van een relatie. Wat je lekker vindt, moet je doen. Wat goed voelt is goed. Ook hier valt weer op dat binnen de school de docenten vaak niet op één lijn zitten: de trend is dan ‘ware liefde wacht’ tegenover ‘doe het wel veilig’.

Er zou meer bewustwording moeten plaatsvinden bij leerlingen t.a.v. grensoverschrijdend gedrag. Wat opvalt is dat oudere jongens een (seksuele) relatie aangaan met jongere meisjes waarbij regelmatig grenzen van de

meisjes overschreden worden. Ook de maatschappelijke ontwikkelingen zoals die te zien zijn in tv-soaps hebben grote invloed op de mening van jongeren t.a.v. 'ware liefde wacht'.

4. Wie of wat bepalen het seksuele klimaat / beeld van de leerlingen?

Vrienden, broers, zussen en ouders worden genoemd als invloedrijke personen. Daarnaast zijn tv-zenders als MTV en internet (MSN, Hyves) en de Fancy belangrijke invloeden. Veelvuldig internetbezoek uit zich vaak in (slechte) leerprestaties. De media tonen de verseksualisering van de samenleving. Een andere bepalende factor van het internet is de anonimiteit van het medium. Daarnaast drijft een gevoel van eenzaamheid jongeren op het internet. Een slechte thuissituatie, seksueel geweld en een omgeving waarin weinig respect voor vrouwen wordt getoond of waar weinig openheid over seks is, heeft ook een belangrijke invloed op het beeld van jongeren t.a.v. seksualiteit. Wat jongeren eigenlijk zoeken is een identificatiefiguur die hen aan het denken zet.

5. Hoe manifesteert zich de christelijke identiteit van de school zich in de leefwereld van de leerlingen?

Dit valt of staat met de directie. Het is ook van belang dat de school een gevoel van veiligheid creëert voor leerlingen om hun verhaal te doen en niet te veel aan de normerende kant gaat zitten. De school zou hierin meer leerling-gericht en minder leerstofgericht moeten zijn. Ook hier wordt weer genoemd, dat het heel belangrijk is dat docenten op één lijn zitten. Op reformatische scholen heerst vaak een taboe om over seksualiteit te praten.

6. Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele / relatiecultuur van de leerling?

De invloed van de school uit zich vaak door de verschillende voorlichtingsprogramma's die op diverse scholen worden aangeboden. Hierbij wordt ingezet op waarschuwen tegen het gevaar van loverboys, maar ook op het leren grenzen aangeven. De rol van de school/docent zit hem vooral in het creëren van veiligheid. De school moet iets gaan doen met het leefklimaat en de beeldvorming.

7. Welke invloed heeft deze identiteit in het algemeen in relatie tot de beelden en geleefde normen en waarden?

Er is nauwelijks invloed merkbaar van de scholen. De school moet zich hard maken voor haar identiteit. Een verscherpt aannamebeleid speelt een belangrijke rol in het uitdragen van de christelijke identiteit. Scholen zouden meer aandacht moeten hebben voor hun bijdrage in de beeldvorming en begeleiding van de leerlingen.

8. Welke problematiek onder jongeren zie je de laatste tijd veel aan de orde komen?

De grootste problematiek vormt zich op het gebied van grenzen aangeven; het verschil tussen jongens en meiden in hoe ze omgaan met seksualiteit is vaak schrikbarend groot. Naast fysieke problemen raken meiden vaak ook emotioneel beschadigd. De basisbehoefte bij jongeren is; je bent van betekenis. Dit uit zich in grensoverschrijdend gedrag. Verder is merkbaar dat veel jongeren experimenteren met seks, (soft)drugs en alcohol. Populariteit van pornografie neemt toe, ook onder meisjes.

9. Zie je bepaalde trends op dit gebied bij jongeren?

Grensoverschrijdend gedrag is een trend die veel terugkeert. Veel jonge meisjes worden vaak onder druk gezet op het gebied van seksuele relaties. Daarnaast is experimenteelgedrag op het gebied van drugs en alcohol in de zgn. 'Keten' ook iets wat veel terugkomt. Er is sprake van een 'vermannelijking'; het moet hard en snel, ook onder meisjes.

In het interview met de mediacoach, de heer Swart kwamen de volgende onderwerpen naar voren:

1. Hoe ziet de wereld van tv, reclame e.d in elkaar?

Veel van wat we te zien krijgen is van te voren 'gescript' d.w.z. dat programma's die spontaan lijken, meestal van te voren zorgvuldig geregisseerd zijn.

2. Op welke wijze hebben reclame en media invloed op het denken van (jonge) mensen?

Marketing is heel belangrijk voor programmamakers; men is er op gericht geld te verdienen aan jongeren. Anders gezegd; om jongeren zo veel mogelijk geld uit te laten geven. Ook op het gebied van geweld en seksuele waarden & normen vormen media een belangrijke invloedsbron. Het rechtse geluid van omroepen als Powned spreekt in het bijzonder jongeren uit lagere niveaus op het Voortgezet Onderwijs. Media zijn geen hulpstuk meer, ze zijn zelf de samenleving geworden.

3. Verandert de opkomst van moderne media als hyves, MSN e.d. de wereld van jongeren?

Er ontstaan 2 werelden; off line en on line. Jongeren kunnen vaak moeilijk onderscheid maken tussen deze 2 werelden. Ook op het gebied van games en porno(films) kunnen jongeren fictie en het echte leven moeilijk uit elkaar halen. Ook werken de moderne media eenzaamheid in de hand. Ook de seksuele moraal wordt losser met de opkomst van cybersex.

4. Wat doen programma's als Sweet 16, Next topmodel met jongeren?

Jonge mensen kunnen deze programma's vaak moeilijk onderscheiden van de realiteit. Hierdoor ontstaat een gevoel van minderwaardigheid, het niet meer kunnen voldoen aan verwachtingen.

5. Welke rol zie jij voor jezelf als mediacoach op het Voortgezet Onderwijs?

De heer Swart wil met zijn functie vooral inzetten op de ontwikkeling van een bepaalde mediawijsheid bij jonge mensen, maar ook bij docenten en de ouders van de kinderen. Deze hebben vaak geen idee wat er online afspeelt.

6. Ben je van mening dat de school invloed kan hebben op de seksuele beeldvorming van jongeren?

De school kan wel invloed hebben, maar de cultuur is echt tegen je; we leven in een geseksualiseerde maatschappij. Op het gebied van je manier van onderwijs geven, valt winst te behalen. Maak leerlingen meer eigenaar van hun eigen onderwijs.

Voorlopige conclusies na de 1^e interviewronde

Uit de 1^e interviewronde kunnen we een aantal conclusies trekken. Ook doen we een aantal leerpunten op en relateren we de uitkomsten aan de enquête-uitkomsten.

Seksualiteit heeft een hoge prioriteit voor jongeren. Het is vooral een kwestie van zien en gezien worden. Dit laatste is opvallend, omdat jongeren in de enquête duidelijk aangeven dat het uiterlijk niet zo belangrijk voor ze is.

Veiligheid is een issue volgens de geïnterviewden: als jongeren geen gevoel van veiligheid ervaren, zullen ze er ook nooit open over zijn. Dit resulteert in problematiek in stilte. Dit wordt min of meer bevestigd in de enquêtevragen over anders zijn. Veel leerlingen durven er niet over te praten als ze homo of lesbienne zouden zijn. Scholen zouden volgens de geïnterviewden hier actief mee bezig moeten zijn.

Grensoverschrijdend gedrag en het opzoeken van de grenzen worden veelvuldig genoemd. In deze sfeer gaan veel jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit. In de enquête wordt dit niet helemaal bevestigd. Een kleine groep jongeren geven aan dat ze moeite hebben met grenzen

Scholen zouden volgens diverse geïnterviewden eenduidiger moeten zijn als het gaat om de wijze waarop je met elkaar om zou moeten gaan. Als je dit vergelijkt met de enquêteresultaten, hebben we hier een belangrijk punt te pakken. Vooral op HLC/CCG signaleren we hier een probleem. Slechts een kleine meerderheid geeft aan dat de regels duidelijk zijn. Op de GSR is dit percentage veel hoger. We vermoeden dat er op de GSR meer eenduidigheid is onder de docenten dan op het HLC/CCG. Waarschijnlijk speelt het personeelsbeleid hier een grote rol in.

Veel geïnterviewden geven aan dat een verscherpt personeelsbeleid gericht op eenduidigheid een belangrijke rol kan spelen.

In de interviews wordt de groepsdruk genoemd als een belangrijke en invloedrijke beeldbepaler t.a.v. seksualiteit. Dit wordt misschien niet één op één gezegd in de enquêtes, maar de leerlingen geven wel aan dat vrienden de meeste invloed hebben op het gebied van informatie vergaren over seks.

Een bijzonder opvallende conclusie uit één van de interviews is, dat jongeren heel zwart-wit denken t.a.v. homofilie. Ze zijn hier keihard in: ze vinden het smerig en ze moeten er niks van hebben volgens dhr. De Bree. Ze spreken zich heel tolerant uit, maar in de praktijk is dit heel anders. Dit strookt niet met de enquêtecijfers over homoseksualiteit. Daaruit spreekt dat de meerderheid van de jongeren geen probleem heeft met homoseksualiteit.

Onder de meeste jongeren, ook de protestant christelijke neemt de vasthoudendheid om het 'ware liefde wacht'-principe na te streven, af. Ze zien het nut er niet van in, of zien het niet zitten om lang te wachten.

Al met al hebben we een aantal boeiende conclusies kunnen trekken. We zijn benieuwd hoe de schoolleiding hierover denkt. We zijn vooral geïnteresseerd naar de reactie van de school op het vraagstuk rond de identiteit. We willen graag weten hoe de school eenduidigheid wil bevorderen naar de leerlingen toe.

Ook zijn we benieuwd naar welke rol de school zichzelf toedicht in de seksuele (beeld)vorming van de leerlingen. Dit gaan we in een 2^e interviewronde aan de directeur van de school vragen.

Samenvatting 2e interviewronde

In de 1^e interviewronde hebben we een aantal opmerkelijke feiten en conclusies verzameld. Een aantal hiervan leggen we voor aan dhr. L. Duijfhuisen, directeur van Groevenbeek. We willen zijn mening graag horen over een aantal suggesties die gedaan worden in de 1^e ronde. Ook leggen we hem een aantal enquêteresultaten voor.

1. Er is veel voorlichting voor meisjes, maar er wordt veel minder voor jongens georganiseerd. Wat zou de schoolleiding hieraan willen doen?

De schoolleiding verwacht van de individuele docent een sensitieve houding; het is ook goed om externe programma's uit te nodigen binnen de school, maar men ziet het niet als een goede oplossing om jongens en meiden apart te benaderen. Het moet een algemene, schoolbrede cultuur zijn die door alle docenten wordt (uit)gedragen

2. In de enquête geven de leerlingen aan, dat de school weinig tot geen bemoeienis moet hebben met het onderwerp seksualiteit en hoe jongeren hiermee omgaan. Hoe zou de schoolleiding het willen zien?

De schoolleiding ziet geen pro-actieve taak voor de school zelf; de school is geen hulpverleningsinstantie. De school mag de rol van de ouders/verzorgers niet overnemen. Wel wil de school klaar staan als de leerling een hulpvraag heeft.

3. De christelijke identiteit wordt mede bepaald door directie. Eenduidigheid onder docenten wordt genoemd als ontbrekende factor. Hoever wil en kan de schoolleiding hierin gaan bij het aannemen van nieuw personeel?

Dit is moeilijk meetbaar en controleerbaar. Persoonlijke ontwikkeling van docenten speelt ook een rol. Bij het aannamebeleid kan aanspraak gedaan worden op kerkelijke meelevendheid, maar er kan geen aanspraak gedaan worden op persoonlijke ontwikkeling. Eenduidigheid onder docenten is dus zeer lastig te realiseren.

4. Welke hulp kan en wil de school bieden bij vraagstukken in de relationele sfeer?

De directie ziet hierin een rol voor de vertrouwenspersoon en de professionele instanties om de school heen. Daarnaast is sensitiviteit van de docent het belangrijkste wat de school kan bieden.

5. Uit een onderzoek blijkt dat op ideologische scholen, lees gereformeerde scholen, er veel geëxperimenteerd wordt op seksueel gebied. De scholen krijgen hier maar moeilijk vat op. Wat wil de schoolleiding eventueel hierin anders doen dan de scholen op gereformeerde grondslag?

In tegenstelling tot op gereformeerde scholen, heerst er op Groevenbeek minder een taboe op seksueel gebied. De school streeft openheid na in de verwachting dat hiermee meer zaken bespreekbaar gemaakt worden.

6. Welke mogelijkheden ziet de schoolleiding om de tienerzwangerschappen op deze school te reduceren?

Door openheid te creëren hoopt de schoolleiding de drang om te experimenteren, met mogelijke tienerzwangerschappen tot gevolg, te doen verminderen.

7. Kan en mag het principe “Ware liefde wacht” ook op deze christelijke school onderwezen worden?

Het gaat hierbij om een overtuiging die niet aan docenten en leerlingen kan opgelegd worden binnen het karakter van een open christelijke school.

8. Hoe stelt de schoolleiding zich voor om het onderwerp seksualiteit binnen diverse vakken te stroomlijnen en de visies te harmoniseren?

Dit is lastig te realiseren in een harmoniserend model. De schoolleiding ziet hier wel mogelijkheden voor binnen een vakoverstijgend project.

Conclusies vanuit de 2^e interviewronde

Dhr. Duijfhuisen wil graag openheid nastreven onder de docenten; hij verwacht van de docenten dat ze sensitiviteit hebben voor de leerlingen. Hun taak is veiligheid creëren, problemen signaleren en leerlingen met problemen doorverwijzen naar professionele instanties.

Het lijkt hem zeer lastig om eenduidigheid onder docenten te creëren omdat de boodschap die de docent uitdracht vaak gebaseerd is op persoonlijke overtuigingen. Deze kun je niet aan docenten en leerlingen opleggen. Dit zou niet passen binnen het open karakter van de school.

De moeite van de directeur om eenduidigheid te kweken onder docenten is begrijpbaar, maar aan de andere kant is het wel een punt wat herhaaldelijk terugkomt in de 1^e interviewronde. Een gebrek aan eenduidigheid wekt ook verwarring op onder de leerlingen.

Hij bevestigt wel wat de leerlingen in de enquête verwachten van de school: geen begeleiding, maar goede voorlichting.

Wij vragen ons af wat er zou gebeuren als de school wel eenduidig zou zijn. Zou de invloed van de school op de leerlingen groter zijn? Zouden leerlingen meer bij de school aankloppen? Zou de invloed van school als beeldbepaler groter zijn?

3.10 Samenvatting en conclusies

Conclusies naar aanleiding van de interviews

Voorlopige conclusies n.a.v. de eerste interviewronde:

Seksualiteit heeft een hoge prioriteit in de belevingswereld van de jongeren. Tv en andere media spelen hier een invloedrijke rol in. In de omgang met elkaar m.b.t. seksuele identiteit is er sprake van grensoverschrijdend gedrag. De groepsdruk is enorm. Jongeren hebben wel een eigen mening, maar deze is beïnvloedbaar. Als het gaat om afwijkende meningen denken jongeren heel erg zwart-wit. Hun gevoel is de realiteit. Het is ook van belang dat de school een gevoel van veiligheid creëert voor leerlingen om hun verhaal te doen en niet te veel aan de normerende kant gaat zitten. De school zou hierin meer leerling-gericht en minder leerstofgericht moeten zijn. Ook wordt genoemd, dat het heel belangrijk is dat alle docenten op één lijn zitten. Wat de Bijbel leert over seksualiteit wordt heel divers door de docenten opgevat. Binnen een school zit men intern vaak niet op één lijn. Docenten “preken” verschillende principes die variëren van ‘ware liefde wacht’ tot ‘doe het wel veilig’. De christelijke identiteit van een open christelijke school biedt ook niet meer, want het betreft een overtuiging. Deze overtuiging mag je als docent naar voren brengen. Ook mag je als docent je persoonlijke mening geven, maar er kan niet worden verwacht dat iedereen hier hetzelfde over denkt. De persoonlijke overtuiging van de docent heeft nu weinig invloed op de seksuele/relatiecultuur van de leerlingen. De enige grote invloed die de directie heeft is op het gebied van aanname van docenten.

Onder jongeren heerst er een sfeer van ‘wat goed voelt, is goed’. Je moet doen waar je zin in hebt. Veel jongeren zien seks als vermaak en niet in de context van een relatie. Vrienden, broers/zussen en ouders zijn belangrijke beeldbepalers voor jongeren als het gaat om het seksuele klimaat. Daarnaast vormen de nieuwe media zoals MTV, internet, MSN, de bladen een belangrijke factor. Een slechte thuissituatie waarbij sprake is van seksueel geweld doet ook heel veel bij jongeren, evenals een omgeving waarin weinig respect is voor vrouwen of waarin weinig openheid is over seks.

Voorlopige conclusies n.a.v. de tweede interviewronde:

In de voorlichting naar jongens toe, maar eigenlijk naar de leerlingen in het algemeen wordt veel verwacht van de sensitiviteit van de individuele docenten, die de schoolcultuur breed uitdragen. De school heeft geen actieve rol als het gaat om de zorg voor de leerling. Deze verantwoordelijkheid komt pas na die van de ouders/verzorgers en de professionele instanties. Het is lastig om eenduidig te zijn als docententeam; de persoonlijke ontwikkeling die een docent doormaakt, mag niet ingeperkt worden door de schoolleiding. Voor de schoolleiding is openheid een middel om problematieken te voorkomen en leerlingen te vormen.

Opmerkelijk

Wat ons verrast is het antwoord van de leerlingen op de enquêtevraag: ‘Waar “leer” jij het meeste over liefde en seksualiteit?’ Hun antwoord is in tegenspraak met de geïnterviewde mediacoach de heer Swart. De leerlingen zeggen dat hun vrienden en daarna hun ouders de meeste invloed hebben. De heer Swart stelt dat de invloed van ouders het minste is.

Deze is zeker kleiner dan de rol van vrienden, media en de school. In de literatuurstudie wordt echter aangegeven dat de rol van de ouders als voorbeeldfunctie dient en hierdoor erg belangrijk is.

Aan de hand van het feit dat de GSR-leerlingen uit Rotterdam de ouders belangrijker vinden als het gaat om informatie over seks, zou de conclusie getrokken kunnen worden dat de identiteit van de ouders een grotere invloed heeft op de seksuele beeldvorming van de leerlingen dan de school.

Dilemma's

Jongeren in de leeftijd van 12 tot 16 jaar zijn nog volop in ontwikkeling. De hormonen gieren door hun lichaam dat vaak ook een enorme ontwikkeling meemaakt. De ontluikende seksualiteit ontwaakt en de jongere ziet de ander en zichzelf als een seksueel wezen. Deze seksuele ontwikkeling vindt plaats in een 'seksuele' samenleving. Van alle kanten en op diverse manieren wordt seksualiteit 'aangeboden' aan de jongeren.

Er zijn drie factoren die van groot belang zijn en de seksuele ontwikkeling negatief kunnen beïnvloeden:

- In de eerste plaats zijn dat vrienden, broers en zussen. Zij worden vaak genoemd als belangrijk: Bijna de helft van de ondervraagde jongeren noemt in de enquête vrienden als belangrijkste 'medium' van wie ze dingen leren op het gebied van seks. Ook in de interviews worden vrienden en broers en zussen genoemd. De groepsdruk maakt dat jongeren keuzes maken die (nog) niet bij hun seksuele ontwikkeling passen.
- Daarnaast speelt de context waarin jongeren opgroeien een cruciale rol in de seksuele ontwikkeling: De thuissituatie doet veel met jongeren. In de interviews kwam terug dat een slechte thuissituatie al dan niet gepaard gaand met seksueel geweld een belangrijke invloed heeft op het beeld van jongeren t.a.v. seksualiteit. Ook een omgeving waarin weinig respect voor vrouwen wordt getoond of waar weinig openheid over seks is, beïnvloedt jongeren negatief in hun beeldvorming van seksualiteit. Sowieso komen de ouders in zowel de interviews als in de enquêteresultaten terug als invloedrijke personen als het gaat om seksuele beeldvorming.
- Eenzaamheid kan ook een bepalende factor zijn voor jongeren. Als ze zich thuis of in de groep eenzaam voelen, zoeken ze vaker hun toevlucht op het internet. Internet wordt daarnaast gezien als een belangrijke informatiebron voor seksuele vragen. Internet kan jongeren ook negatief beïnvloeden. De opkomst van cybersex zorgt ervoor dat veel jongeren, vooral meisjes, grenzen overschrijden die ze helemaal niet willen overschrijden.

Veel jongeren geven in de enquête aan dat de media ook een belangrijke bron voor hen zijn. Dit beeld komt ook terug in de interviews met sleutelfiguren en in de literatuurstudie. Daarnaast zorgen internet en televisie ook voor een verruiming op het gebied van taal en omgangsvormen. Televisieseries geven soms een scheef beeld van wat normaal is. Jongeren zijn echter nog niet in staat om dit beeld van de realiteit te onderscheiden. Het resultaat is een verwachtingspatroon t.a.v. seksualiteit dat niet bij de ontwikkeling van de jongere past. Ook in muziekclips worden vrouwen vaak op een seksistische en vrouwonvriendelijke manier neergezet. Dit werd onlangs weer bevestigd in een onderzoek dat de Britse regering heeft laten uitvoeren.

De Telegraaf schrijft in haar editie van 4 maart 2010 daarover het volgende:

Sexy video's schadelijk voor meisjes.

*Videoclips waarin vrouwen zo sexy mogelijk in bewegen en kleden waren al eens eerder in opspraak omdat het een slechte invloed zou hebben op (tiener)meisjes, maar nu is dat ook wetenschappelijk bewezen. De Britse regering heeft onderzoek laten doen naar het effect van deze videoclips en daar kwam onomstotelijk naar voren dat meisjes depressief kunnen worden, ongewenst seksueel gedrag kunnen vertonen en eetstoornissen kunnen ontwikkelen.*⁵¹

Op profielsites als hyves en facebook zijn jongeren vooral bezig zich zo mooi mogelijk in de markt te zetten. Ze gebruiken uiterlijke kenmerken in de vorm van mooie of sexy foto's, om hun 'marktwaaarde' te bepalen of in te schatten. Jongerenmagazines schetsen daarnaast ook een bepaald beeld van wat je wel en niet moet doen. De liefdesverhalen en de vragen-van-lezers rubrieken schrijven positief over een actief seksleven voor jongeren. Jongeren kunnen moeilijk onderscheiden wat in scene gezet of realiteit is: hun lichamelijke ontwikkeling doet hun seksualiteit ontluiken, maar dit gaat, onder druk van vrienden, media en een ongezonde context sneller dan gezond voor hen is. Hierdoor ontstaat scheef-groei en grensoverschrijdend gedrag.

Conclusie

Uit de literatuurstudie komt naar voren dat bij de jongeren seksualiteit continu aan de orde is. In hun gedachtewereld, in hoe ze zich presenteren. Het gaat om zien en gezien worden. Dit heeft ook alles te maken met hun psycho-seksuele ontwikkeling. Ook krijgen ze via de media vaak tegenstrijdige boodschappen over dit onderwerp wat hun mening over seksualiteit beïnvloed. De ene boodschap zegt: Seks moet, het is leuk, spannend en lekker, de andere boodschap zegt: Pas op want er zitten risico's aan vast! Op het gebied van seksuele identiteit is de jongere ruimdenkend. Het maakt niet uit wie of wat als je maar je ware liefde vindt. Op school is er niet een expliciete beleidsontwikkeling als het gaat om relaties en seksualiteit. Vaak komt het wel naar voren in de vorm van projecten. De invulling van het lesaanbod, als het gaat om een positieve beïnvloeding van de beeldvorming rond seksualiteit, is docentaafhankelijk en niet structureel opgenomen als beleid. De 'juiste' interpretatie van de Bijbel is sterk afhankelijk van de kerkelijke stroming waartoe men behoort. Doordat een overtuiging aan ontwikkeling onderhevig is kan het zijn dat je van mening gaat veranderen. Dit geldt voor jongeren en hun idee over relaties en seksualiteit maar ook voor de school. Seks heeft binnen een relatie o.a. de functie van intimiteit. Wat heel belangrijk is, is eenduidigheid in het coachen van de jongeren op het gebied van relaties en seksualiteit.

De uitkomsten van het enquêteonderzoek bevestigen het beeld dat uit de literatuur naar voren komt. Vrijwel alle leerlingen vinden dat seks met liefde te maken heeft.

⁵¹

http://www.telegraaf.nl/vrouw/psyche_relatie/6201692/ Sexy_video_s_schadelijk_voor_meisjes_.html?p=24,2

Een kleine meerderheid kan zijn/haar grenzen aangeven als het gaat om seksualiteit. Ongeveer een derde deel van de leerlingen ziet geen rol van betekenis voor de school op het gebied van seksualiteit. Pas als er sprake is van misbruik of als ze niemand meer hebben om mee te praten, mag de school in beeld komen. De meeste leerlingen vinden wel dat de school een rol heeft op het gebied van voorlichting en begeleiding.

Een kleine meerderheid vindt homofilie prima, maar de meeste leerlingen durven er niet voor uit te komen. Er is blijkbaar toch een soort angst rond dit onderwerp. Ondanks dat jongeren zeggen homofilie geen probleem te vinden, is er duidelijk spanning en onzekerheid rond dit onderwerp. Opvallend is dat de christelijke achtergrond bij leerlingen van het GSR college doorslaggevend is als het gaat om seks hebben. Hier is een duidelijk verschil merkbaar tussen de leerlingen van de GSR en de HLC/CCG combinatie. Een meerderheid van de GSR-leerlingen vindt dat dit nog niet kan voor jongeren terwijl een meerderheid van de HLC/CCG-leerlingen vindt dat dit juist wel kan.

De uitkomsten van de interviews in eerste ronde in relatie tot de literatuurstudie en de enquêtes geven het volgende beeld: Seksualiteit heeft een hoge prioriteit in de belevingswereld van de jongeren. Tv en andere media spelen hier een invloedrijke rol in. In de omgang met elkaar m.b.t. seksuele identiteit is er sprake van grensoverschrijdend gedrag. De groepsdruk is enorm. Jongeren hebben wel een eigen mening, maar deze is beïnvloedbaar. Als het gaat om afwijkende meningen denken jongeren heel erg zwart-wit. Hun gevoel is de realiteit. Het is ook van belang dat de school een gevoel van veiligheid creëert voor leerlingen om hun verhaal te doen en niet te veel aan de normerende kant gaat zitten. De school zou hierin meer leerling-gericht en minder leerstofgericht moeten zijn. Het is heel belangrijk dat alle docenten op één lijn zitten. Wat de Bijbel leert over seksualiteit wordt heel divers door de docenten opgevat. Binnen een school zit men intern vaak niet op één lijn. Docenten “preken” verschillende principes die variëren van ‘ware liefde wacht’ tot ‘doe het wel veilig’. De christelijke identiteit van een open christelijke school biedt ook niet meer, want het betreft een overtuiging. Dit in tegenstelling tot het GSR college waar meer eenduidigheid is onder de docenten dan op het HLC/CCG. Waarschijnlijk speelt het personeelsbeleid hier een grote rol in. Veel geïnterviewden geven aan dat een verscherpt personeelsbeleid gericht op eenduidigheid een belangrijke rol kan spelen.

Bijna 40 % van de leerlingen op het HLC/CCG geeft aan geen idee te hebben over duidelijke regels op school of zegt zelfs dat de school geen duidelijke regels heeft over hoe je met elkaar om moet gaan. Dit maakt duidelijk dat de school zich beter zou kunnen profileren over omgangsvormen. Toch zien leerlingen wel een belangrijke rol weggelegd voor de school. 70 % van de HLC/CCG-leerlingen ziet een taak voor de school op het gebied van voorlichting. In de interviewronde komt dit ook terug, waarbij wordt aangegeven dat het creëren van veiligheid een belangrijke taak is voor de docenten. Ook wordt aangegeven dat leerlingen een identificatiepersoon nodig hebben. Blijkbaar herkennen leerlingen die identificatiepersoon meer in de thuissituatie dan op school, gezien het feit dat de school slechts een marginale rol krijgt van de leerlingen.

De uitkomsten van de interviews in tweede ronde ondersteunen het bovenstaande beeld.

Wat aanvullend naar voren komt is dat in de voorlichting naar jongens toe, maar eigenlijk naar de leerlingen in het algemeen veel wordt verwacht van de sensitiviteit van de individuele docenten, die de schoolcultuur breed uitdragen. De school heeft geen actieve rol als het gaat om de zorg voor de leerling. Deze verantwoordelijkheid komt pas na die van de ouders/verzorgers en de professionele instanties. Het is lastig om eenduidig te zijn als docententeam; de persoonlijke ontwikkeling die een docent doormaakt, mag niet ingeperkt worden door de schoolleiding. Voor de schoolleiding is openheid een middel om problematieken te voorkomen en leerlingen te vormen.

Wat hebben we geleerd ten aanzien van de vragen van ons onderzoek?

De invloed van de media, is groot. Hierdoor lopen veel leerlingen met een verkeerd beeld rond seksualiteit. Belangrijk in het leven van de jongere is ook het rolmodel wat hij/zij thuis meekrijgt. Wat zij van huis uit meekrijgen, nemen ze mee naar school. Je merkt dat leerlingen denken dat als ze nu experimenteren met seks dit heel handig is voor als ze later gaan trouwen of een serieuze relatie krijgen. De invloed van de school blijkt een onontgonnen gebied te zijn. De leerling zegt zelf niet echt behoefte aan hulp van school nodig te hebben als hij/zij vastloopt op seksueel of relationeel gebied. Alleen als ze echt niemand meer hebben om mee te praten, dan mag school wel helpen. Collega's onderling verschillen van mening over hoe met het thema relaties/seksualiteit en jongeren om te gaan. In het volgende hoofdstuk 4.1 gaan we hier verder op in, hier geven we antwoord op de onderzoeksvragen.

Welke consequenties zou dit moeten hebben voor het onderwijs op Groevenbeek?

De school kan op meerdere terreinen een rol van betekenis hebben:

- Op het kennisvlak als het gaat om het verstrekken van goede voorlichting.
- Op het interpersoonlijke vlak als het gaat om het creëren van een stuk veiligheid. Er moet gewerkt worden aan een klimaat waarin de leerlingen zich veilig voelen en durven uitkomen voor hun eigen seksuele voorkeur.
- De docenten te coachen om sensitief en opmerkzaam te zijn wat leerlingen bezig houdt om deze zaken in de lessen te bespreken.
- Op het relationele vlak waarbij bespreekbaar gemaakt wordt dat seksualiteit niet gezien moet worden als alleen een bron van vermaak, maar dat het om relatie gaat.
- Hulp aanbieden vanuit de school als hierom gevraagd wordt.

Deel 4: Conclusies en aanbevelingen

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Als doel van ons onderzoek wilden wij een inventarisatie maken over hoe de meningen zijn over hoe je met elkaar omgaat in de relationele sfeer en wat er speelt op seksueel/relationeel gebied op het VMBO van het Chr. College Groevenbeek. In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen aan de hand van de resultaten beantwoord.

1. Hoe gaan jongeren in het VMBO, op de onderzochte scholen, om met het thema seksualiteit? Hoe zijn ze in hun gedachtewereld bezig met seksualiteit? Op welke wijze zijn ze seksueel actief?
2. Wat is hun perceptie t.a.v. seksualiteit? Welke prioriteit heeft seksualiteit in hun belevingswereld?
3. Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit? Wordt een andere gedachte/mening t.a.v seksualiteit, bijvoorbeeld homoseksualiteit geaccepteerd of juist niet?
4. Wat zijn in school de waarden en normen op het gebied van seksualiteit?
5. Hoe gaat de school om met de zorg voor leerlingen op het gebied van seksualiteit, relaties,...?
Hierbij denken we aan:
 - Onderwijs (bij de vakken: verzorging, godsdienst, maatschappijleer, biologie, gym)
 - Preventie in het kader van positieve beïnvloeding van beeldvorming rond seksualiteit.
 - Zorg aan leerlingen die problemen hebben op het gebied van seksualiteit.
6. Hoe kun je als docent op een open Christelijke school iets laten zien? Je mag de Bijbelse norm qua seksualiteit niet opleggen aan alle leerlingen. Hoe profileer je jezelf als Christelijk?

Seksualiteit door het oog van de leerlingen

De geïnterviewden geven aan dat veel leerlingen rondlopen met een verkeerd beeld rond seksualiteit. Dit beeld doen ze op via vrienden maar ook en vooral via de media: Reclame en media hebben enorme invloed op het denken van jonge mensen. Seksuele waarden & normen worden gevormd door de manier waarop seks en de positie van vrouwen aan jongeren worden gepresenteerd als zijnde normaal. Echter, tegelijk geven in de enquête vrijwel alle leerlingen aan dat ze vinden dat seks met liefde te maken heeft.

De opkomst van moderne media als hyves, MSN e.d. verandert de wereld van jongeren enorm. De grens tussen online en off line vervaagt. Er ontstaan 2 werelden die jongeren vaak niet meer kunnen onderscheiden.

Uit de enquête blijkt dat vrienden een hele grote invloed hebben. Er is zeker sprake van een groepsdruk. Als het gaat om praten over relaties en seksualiteit staan vrienden vaak bovenaan het lijstje.

De rol van vrienden en ouders blijkt een doorslaggevende factor, meer dan de invloed van de media zelf. Uit bestudering van de literatuur blijkt dat als ouders op de hoogte zijn van wat hun kind doet, dat een positief effect heeft op het seksuele gedrag van jongeren. Als iemand een vriendenkring heeft waarin praten over seksuele ervaring en seksueel getinte media belangrijk wordt gevonden, en die persoon vindt ook dat de geseksualiseerde media relevant en realistisch zijn, dan is de kans op grensoverschrijdend gedrag groter.. Wat je merkt, is dat het jongens en meiden vooral bezig houdt hoe ze overkomen op anderen.

Hoe gaan de leerlingen om met seksualiteit en andere meningen?

Veel van de voorkomende problematiek die onder jongeren de laatste tijd aan de orde komt, heeft te maken met grenzen en opgemerkt worden. Meiden hebben binnen relaties vaak moeite met aangeven van grenzen. Aanleiding hiervoor is een verschil in verwachting tussen jongens en meiden. Jongens stappen relatief gauw over een grens heen. De gevolgen zijn zowel fysiek (seksuele problemen) als emotioneel bij meisjes. Veel jongeren hebben een basisbehoefte van betekenisvol willen zijn. Om gezien te worden gaan jongeren over tot grensoverschrijdend gedrag. Dit uit zich in veel experimenteren met seks, (soft)drugs en drank, zwangerschap (en abortus). Populariteit van pornografie neemt toe, ook onder meisjes. Hierin is een trend van 'vermannelijking' zichtbaar; het moet hard en snel. Ook voor meisjes. De meeste jongeren zeggen geen moeite te hebben met anders geaardheid. Toch ervaren ze weinig veiligheid voor het durven uitkomen voor een eventuele homofiele geaardheid.

Normen en waarden van Groevenbeek op het gebied van seksualiteit

De invloed van de Christelijke identiteit van Groevenbeek in relatie tot de beelden en geleefde normen en waarden op het gebied van seksualiteit is nauwelijks merkbaar. De school moet zich hard maken voor haar christelijke identiteit door meer uitleg te geven over Gods bedoeling van seksualiteit. Daarnaast is uitleg over gezonde seksualiteit, het mooie hiervan en wat een normale seksuele ontwikkeling is, van belang.

Hoe gaat Groevenbeek om met de zorg voor leerlingen op het gebied van seksualiteit en relaties?

De rode lijn in de seksuele voorlichting bij Groevenbeek, is naast de puur seksuele voorlichting, de leerlingen bewust te maken dat zij zelf grenzen kunnen bepalen en grenzen kunnen aangeven. Opmerkelijk is dat de school hierbij in programma's meer aandacht aan meisjes (loverboy) dan aan jongens schenkt. De lessen over seksuele voorlichting zijn bij het vak Biologie merendeels technisch van aard, bij Verzorging komt ook het relationele aspect aan de orde. Het actief tot nadenken gezet worden en over het onderwerp in gesprek gaan is docentaafhankelijk. Preventie in het kader van positieve beïnvloeding van beeldvorming rond seksualiteit wordt bij het vak Verzorging aan de orde gesteld. Zorg aan leerlingen die problemen hebben op het gebied van seksualiteit, gebeurt uitsluitend bij melding van de leerling aan de docent of vertrouwenspersoon.

Hoe kun je als docent op een open christelijke school iets laten zien van je christelijke overtuiging?

Je mag de Bijbelse norm qua seksualiteit niet opleggen aan alle leerlingen. Bij een open christelijke school mag je als docent je christelijke overtuiging naar voren brengen, maar er kan niet worden verwacht dat iedereen hier hetzelfde over denkt. Het is de overtuiging van een ieder persoonlijk. Ook over de Bijbel kun je verschil van inzicht hebben. Je moet het niet als een verplichting, als een “moeten” op de leerling overbrengen. Je mag, als het ter sprake komt, wel als docent jouw persoonlijke mening hierover uitspreken.

4.2 Aanbevelingen in het algemeen

Weinig jongeren zien een rol van betekenis voor de school op het gebied van seksualiteit. Pas als er sprake is van misbruik of als ze niemand meer hebben om mee te praten, dan pas mag school in beeld komen. De meeste leerlingen vinden wel dat de school een rol heeft op het gebied van voorlichting en begeleiding. Seksuele diversiteit en seksuele weerbaarheid moeten niet als geïsoleerde thema's los van andere sociale veiligheids- en weerbaarheidsthema's onder de aandacht gebracht worden. Het gaat juist om de inbedding in een groter geheel. Een mogelijkheid die de aanbeveling verdient, om vorm te geven aan de afstemming van de verschillende vakken op elkaar, is projectmatig werken. Door middel van een project kan het onderwerp seksualiteit behandeld worden. De vakken Biologie, Godsdienst, Verzorging en Zorg & Welzijn worden op deze manier aan elkaar gekoppeld en de docenten van deze vakken participeren samen in dit project. Om optimaal effect te sorteren zou er beleid moeten zijn van leerjaar 1 tot 4 waarbij leerinhouden op elkaar afgestemd worden. Dus het moet duidelijk zijn wie wat wanneer doet. Daarnaast wijzen wij met klem op het belang van elke docent: Als elke docent een klein beetje doet, is het effect groter dan wanneer 1 docent heel veel doet. Kortom, wij pleiten voor geïntegreerde leerlingbegeleiding ook op dit gebied. Op deze manier worden de diverse aspecten van het thema seksualiteit, die bij deze verschillende vakken behandeld worden, samengevoegd en vindt er meer integratie plaats. Ongewenste, seksueel getinte uitlatingen van leerlingen moeten door de docent besproken worden. Door op bepaalde punten door te vragen en hen te confronteren met andere meningen kunnen ze aan het denken worden gezet.

Programma's als Sweet 16, Next topmodel doen heel veel met jongeren. Bij het zien van deze beelden en de zgn. levens van de hoofdpersonen, ontwikkelen jongeren gevoelens van minderwaardigheid t.o.v. de personen uit deze series. Jongeren krijgen een negatief zelfbeeld maar ook een scheef beeld van relaties. Een mediacoach kan een rol spelen als het gaat om beeldvorming en omgang met media. Hij/zij kan bepaalde mediawijsheid bijbrengen bij leerlingen, ouders en docenten. Dit kan plaatsvinden tijdens lessen, bijscholing en (ouder)cursussen. Het zou goed zijn als er bijvoorbeeld een programma wordt aangeboden over de invloed van media en porno/clips op het denken en het gedrag van jongeren en voornamelijk van jongens. Een eigen schoolbeleid en een aanbod ontwikkelen op het gebied van seksuele diversiteit en seksuele weerbaarheid moet verder worden aangescherpt.

4.3 Aanbevelingen voor Groevenbeek

Dit onderzoek heeft tot doel om in het bijzonder bij Groevenbeek de meningen te inventariseren over hoe je met elkaar omgaat in de relationele sfeer en wat er speelt op seksueel/relatieel gebied. Uit de literatuurstudie komt naar voren dat de voorlichting die door de media wordt geboden geen gezond beeld geeft over seksualiteit. Seksistische videoclippen laten jongens zeker niet onberoerd. Er ontstaan vrouwonvriendelijke denkbeelden. Hoe kunnen jongens zich kwetsbaar opstellen naar meisjes als ze via media meekrijgen dat ze vooral stoer moeten zijn? Zowel het technische als het persoonlijke aspect moet bij seksuele voorlichting aan bod komen. Hoewel dit nu ook al gebeurt, bevelen wij het lesmateriaal aan wat wij onderzocht hebben van Elisabeth de Bruijn en Judith Moret (zie bijlage). Dit is speciaal gemaakt voor meiden die Zorg & Welzijn, Uiterlijke Verzorging hebben gekozen. Ook denken wij dat het goed zou zijn als er apart voor jongens een programma wordt aangeboden dat inspeelt op het beeld wat jongens hebben over seksualiteit (zie bijlage 5). Het gaat hierbij wel om de inbedding in een groter geheel, en afstemming van de verschillende vakken op elkaar, naast de projectmatige aanpak.

Vanuit de enquêtes komt naar voren dat vrienden een hele grote invloed op het beeld van seksualiteit kunnen hebben. Ook geven de leerlingen aan sterk behoefte te hebben aan eenduidigheid onder docenten. Als iedere docent zijn/haar eigen waarden en normen ventileert ontstaat er een onduidelijke situatie voor de leerlingen. Er is dan geen eenduidigheid meer. Een grote groep leerlingen geeft aan, geen idee te hebben over duidelijke regels op school of zegt zelfs dat de school geen duidelijke regels heeft over hoe je met elkaar om moet gaan. Dit maakt duidelijk dat de school zich beter zou kunnen profileren over omgangsvormen. Ook zien leerlingen een belangrijke rol weggelegd voor de school, op het gebied van voorlichting. In de interviewronde komt dit ook terug, waarbij wordt aangegeven dat het creëren van veiligheid een belangrijke taak is voor de docenten. Ook wordt aangegeven dat leerlingen een identificatiepersoon nodig hebben. Een vertrouwensrelatie tussen leerlingen en docent, met een open karakter, mee mogen denken met jongeren, aanvoelen 'waar' ze zitten en dat jongeren zich begrepen en gekend voelen kan al zoveel schelen op allerlei gebieden.

Naast de bovenstaande algemene aanbevelingen, die gebaseerd zijn op literatuurstudie en praktijkonderzoek, zou het voor Groevenbeek goed zijn om de christelijke identiteit van de school en de Bijbelse visie ten opzichte van seksualiteit te bespreken. Wij vinden het belangrijk dat docenten in ieder geval aan de leerlingen vertellen dat seksualiteit kostbaar is en dat dit niet zomaar met iedereen moet worden uitprobeerde. De bijdrage die vanuit de christelijke identiteit geleverd kan worden in de beeldvorming rondom seksualiteit zit niet primair in een normering maar meer in de uitleg van Gods bedoeling van seksualiteit.

Als een school ervoor kiest een christelijke identiteit uit te dragen, speelt de docent hierin een belangrijke rol.

- De docent dient bereid te zijn om mede vorm te geven aan de christelijke identiteit van de school.
- De docent dient betrokkenheid bij het christelijk geloof te tonen.
- De docent dient zijn geloofsvisie te kunnen omschrijven

Bij het uitdragen van een christelijke identiteit als docent komt kwetsbaarheid en echtheid om de hoek kijken. Het uitdragen van de christelijke identiteit vraagt om een docent met een doorleefd geloof. De schooldirectie zal hierin een stimulerende rol moeten spelen. Ook dient de school, indien gewenst, te faciliteren in bewustwording van docenten als het gaat om het beeld dat zij uitdragen ten aanzien van seksualiteit.

4.4 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Als aanbeveling voor verder onderzoek komen we op het volgende:

Verder onderzoek naar procedures en regels rond het aannamebeleid van nieuwe docenten op Groevenbeek: Hoe moet Groevenbeek als christelijke school anticiperen op verandering en verschuiving van de overtuiging van docenten gedurende hun loopbaan op het Groevenbeek?

4.5 Reflectie op onderzoek en afstudeertraject

In deze paragraaf worden een paar leermomenten behandeld die tijdens ons afstuderen aan de orde zijn geweest.

- Wat mij als ouder van zelf drie pubers nogmaals de ogen geopend heeft is dat de invloed van vrienden en de ouders enorm groot is bij jongeren met betrekking op hun kijk op seksualiteit. Je weet zo iets wel, maar als je er zo mee bezig bent en al die conclusies ziet maakt het je extra alert.
- Achteraf gezien hadden we een aantal vragen van de enquêtes aan de leerlingen anders willen stellen. Na dit onderzoek zien we verbanden die we eigenlijk in de vraagstelling hadden willen meenemen in het onderzoek o.a.. over de christelijke identiteit en de invloed van vrienden hadden we vragen over kunnen stellen.
- Wij vonden het lastig om tijdens de interviews objectief te blijven, je vormt automatisch een mening gedurende het onderzoek. Je gaat met je eigen overtuiging het interview in. Ook hoe meer interviews je hebt des te duidelijker de beeldvorming van seksualiteit in de belevingswereld van jongeren wordt, waardoor de gestelde vragen in de eerste interviews af dreigde te wijken van de latere interviews.

Literatuurlijst

- Arterburn S. & Stoeker F. (2009). Het gevecht van iedere jonge man. Gideon Hoornaar.
- Bruijn, E de en Moret, J scriptiedocument Mis(s) Schoonheid, 2008
- Graaf de, H., Egten, van, C., Hoog, de, S. & Berlo, van, W. (2008). Seksualisering: aandacht voor etniciteit. Een onderzoek naar verbanden met opvattingen en gedrag van jongeren Rutgers Nisso Groep. Utrecht
- Groevenbeek Christelijk College. Schoolplan. Ermelo
- Groevenbeek Christelijk College. Vademecum. Ermelo
- Groevenbeek Christelijk College. Emovo onderzoek. Ermelo (2007)
- GSR, projectmap Seksualiteit 2005. Rotterdam
- Guido de Brès. Docentenhandleiding Vormingsdag seksualiteit. Amersfoort
- Huggett J. (1996). Groeien in liefde. Kok Voorhoeve. Kampen
- Inspectierapport van het onderwijs, weerbaar en divers, onderzoek naar seksuele diversiteit en seksuele weerbaarheid in het onderwijs.
- Keulers Dr. J. (1938). De boeken van het Nieuwe Testament. J.J. Romen & Zonen. Roermond
- Lee N. & S. (2008). Ik ook van jou. Buijten & Schipperheijn. Amsterdam
- Lumb J. (1988). Vriendschap & liefde, Medema. Vaassen
- Manenschijn G. (1998), Alleen het verbodene lokt. Ten Have. Kampen
- Mosterd M. (2008). Echte mannen eten geen kaas. van Gennep. Amsterdam
- Muynck de, Drs. A. (2004). Jeugdcultuur en onderwijs. Groen. Heerenveen
- Ouweeneel W.J. (2006). Seks in de kerk. Medema. Vaassen
- Pardoën J. & Pijpers R. (2006). Verliefd op internet. SWP. Amsterdam
- Peer van R. & Weerd W. (2009), Praktijkonderzoek preventie seksverslaving op christelijke middelbare scholen.
- Rae S.B. (2000). Moral Choices. Zondervan. Grand Rapids.
- Roebben B. (2007). Godsdienstpedagogiek van de Hoop. Acco. Leuven/Voorburg
- Ruigrok Netpanel (2007), Onderzoek Seksualiteit onder jongeren van 14-25 jaar. EO. Hilversum
- Tiernermagazines: Girlz, Fancy, Break-out etc.
- Velema G. & Boer de, R. (2007), Safe seks. Kok, Kampen
- Jos van der Wal, Ineke de Mooij, Jacob de Wilde, (2006), Identiteitsontwikkeling en leerlingbegeleiding.Coutinho. Bussum
- Wolters Dr. A.M., (1997), Schepping zonder grens. Buijten & Schipperheijn. Amsterdam

Websites:

www.bewareofloverboys.nl
www.bijbelstudie.org
www.vrijeliefde.nl

Overige media:

- De Volkskrant d.d. 19-12-2009; artikel over de eerste keer
- De Volkskrant d.d. 19-12-2009; artikel, leer jongeren over seks te praten
- Visie week 51, artikel Andries Knevel over het boek Mc Seks van Myrthe Hilken
- De Stentor d.d. 04-04-09; artikel over minister Plasterk; jongens moeten meer rekening houden met de seksuele wensen en grenzen van meisjes
- Het Algemeen Dagblad d.d. 04-04-09; artikel school moet jongeren wapenen tegen seksualisering.
- Het Algemeen Dagblad d.d. 04-04-09; artikel Jacobine Geel, Van seksuele revolutie naar seksuele moraal.
- De Volkskrantmagazine d.d. 06-12-08, artikel over jongerenseks
- De Volkskrant d.d. 28-11-2008, artikel over het verknijpte beeld van seksualiteit, stuk 'Benzies en Bachies'.
- De Volkskrant d.d. 11-11-08, artikel over seksles op basisschool nodig.
- De Volkskrant d.d. 11-11-08; artikel Homo mag niet meedoen met '40 dagen zonder seks.'

Bijlagen

Bijlage I: Enquêteresultaten

Resultaten Groevenbeek/Heerenlanden

Persoonlijke gegevens

Vraag: hoe oud ben je?

Aantal keer ingevuld: 290

leeftijd in jaar	Aantal
11	2
12	77
13	72
14	45
15	39
16	38
17	3
>17	14

Vraag: in welk leerjaar zit je?

Aantal keer ingevuld: 290

Leerjaar	Aantal
1	112
2	68
3	30
4	80

Vraag: welke richting doe je

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 308.

VMBO-BB	 10.4% (32/308)
VMBO-KB	 20.8% (64/308)
VMBO-TL	 51% (157/308)
HAVO	 16.6% (51/308)
VWO	 1.3% (4/308)

Vraag: Ben je een jongen of een meisje?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 286.

jongen	 48.6% (139/286)
meisje	 51.4% (147/286)

Vraag: Ben je gelovig?

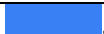
Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 287.

Nee	 39.7% (114/287)
Rooms-katholiek	 7.3% (21/287)
Protestants-christelijk	 42.2% (121/287)
Islamitisch	 7.7% (22/287)
Anders	 3.1% (9/287)

Oei, vlinders in mijn buik, wat nu?

Vraag: Houd jij je wel eens bezig met verliefdheid en seksualiteit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 270.

Nee, eigenlijk nooit. Ik houd me met andere dingen bezig.	 23% (62/270)
Ja, soms	 48.5% (131/270)
Ja, ik ben regelmatig verliefd	 20.4% (55/270)
Ja, ik ben regelmatig verliefd en ook seksueel actief	 8.1% (22/270)

Verliefd, maar dan anders

Vraag: Hoe reageer jij als iemand bij jou op school zegt dat hij / zij homo of lesbienne is?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 270.

Ik schrik daarvan en weet niet goed hoe ik moet reageren	 17% (46/270)
Ik vind het prima, ieder mens is anders. Homo of hetero maakt mij niets uit.	 55.6% (150/270)
Ik laat niet blijken wat ik vind, maar eigenlijk vind ik het helemaal niks die homo's en lesbiennes	 17.8% (48/270)
Dat vind ik echt verschrikkelijk en ik laat ook duidelijk merken dat ik zoiets eigenlijk gewoon niet kan accepteren.	 7.8% (21/270)

Vraag: Als je homoseksueel of lesbisch zou zijn, zou je dat dan aan een paar medeleerlingen durven vertellen:

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 269.

Ja	 18.2% (49/269)
Nee	 21.6% (58/269)
Weet niet	 60.2% (162/269)

Vraag: Zou je het aan een leraar durven te vertellen als je homo of lesbienne zou zijn?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 263.

Ja	 16.7% (44/263)
Nee	 34.2% (90/263)
Weet niet	 49% (129/263)

Over seks enzo....

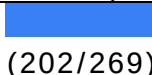
Vraag: heeft seks altijd met liefde te maken?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 263.

Ja, zonder liefde geen seks	 66.9% (176/263)
Nee hoor, gewoon een keertje vrijen met iemand die je bijvoorbeeld op een feestje tegen komt is ook prima.	 33.1% (87/263)

Vraag: Ben jij over te halen om seks te hebben voor een cadeautje?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 269.

Ja, zeker	 4.8% (13/269)
Nee, dat doe ik echt niet	 75.1% (202/269)
Soms, ligt aan het cadeautje	 7.4% (20/269)
Weet ik nog niet	 12.6% (34/269)

Vraag: Ken jij je grens als het gaat om seksualiteit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 268.

Nee, ik weet niet eens wat je bedoelt	 11.9% (32/268)
Ja, ik kan duidelijk mijn grenzen aangeven	 51.9% (139/268)
De ene keer beter dan de andere keer	 12.7% (34/268)
Geen mening	 23.5% (63/268)

Vraag: vind jij dat jongeren al seks met elkaar kunnen hebben?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 270.

Nee, seks hoort binnen het huwelijk, dus alleen als mensen met elkaar getrouwd zijn.	 17.8% (48/270)
Ja, maar wel pas als ze oud genoeg zijn	 33% (89/270)
Ja hoor, seks hoort bij een relatie, dus dat moet kunnen.	 18.5% (50/270)
Ja, maar wel als ze al een tijdje een relatie hebben	 30.7% (83/270)

Een beetje vreemd, maar wel lekker!!??

Vraag: Hoe denk jij over vreemd gaan?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 263.

Absoluut fout. Liefde heeft alles met trouw te maken, dus ga je niet vreemd.	 74.9% (197/263)
In principe blijf je bij de persoon met wie je een relatie hebt, maar soms kun je in een gekke bui wel eens een keertje vreemd gaan. Dat moet kunnen als het maar niet te vaak gebeurt.	 15.6% (41/263)
Geen probleem, ik geloof in vrije liefde.	 3.8% (10/263)
Vreemd gaan is oké, als de ander er maar niet achter komt is er niks aan de hand.	 5.7% (15/263)

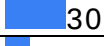
Vraag: Hoe ver ga jij op MSN?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 264.

alleen kletsen.	 50% (132/264)
kletsen en flirten.	 42% (111/264)
kletsen, flirten, ander proberen op te winden.	 4.2% (11/264)
kletsen, flirten, ander proberen op te winden, webcammen.	 3.8% (10/264)

Vraag: Vertel jij het meteen als je het vervelend vindt als iemand aan je zit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 265.

Ja	 47.2% (125/265)
Nee	 9.4% (25/265)
Soms	 30.6% (81/265)
Weet niet	 12.8% (34/265)

Vraag: waar "leer" jij het meeste over liefde en seksualiteit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 330.

Van mijn ouders; als ik iets wil weten, vraag ik het aan één van hen.	 26.4% (87/330)
Ik bespreek alles met vrienden/vriendinnen.	 44.2% (146/330)
Ik lees veel in tijdschriften als de fancy en de break-out.	 11.5% (38/330)
Van websites als www.hoehetmoet.nl e.d.	 5.2% (17/330)
Van programma's op tv. Spuiten en slikken en dat soort programma's	 12.7% (42/330)

En? Hoe zie ik er uit?

Vraag: Plastische chirurgie is iets dat ik graag wil doen.

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 302.

Als ik het geld zou hebben zeker weten!	5% (15/302)
Ik ben er al voor aan het sparen	1% (3/302)
Nee hoor, ik ben tevreden met mezelf	44.7% (135/302)
Nee, ik ben bang voor pijn.	6% (18/302)
Nee, ik vind dat je jezelf moet accepteren zoals je bent.	43.4% (131/302)

Vraag: Als iemand zegt dat hij/zij mijn kleding niet mooi vindt dan:

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 275.

Heb ik echt een rottag	6.5% (18/275)
Trek ik die kleren nooit meer aan!	8.7% (24/275)
Zeg ik dat smaken dan verschillen	35.3% (97/275)
Trek ik mij daar niets van aan!	49.5% (136/275)

Vraag: Make-up is voor mij

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 260.

Eerste levensbehoefte, mijn ouders zien mij nooit meer zonder!	2.7% (7/260)
Belangrijk, ik draag elke dag wel make-up	36.9% (96/260)
Niet belangrijk, ik draag namelijk geen make-up	19.6% (51/260)
Niet van toepassing, Ik ben een jongen!	40.8% (106/260)

Vraag: Wat vind jij het belangrijkste als je nadenkt over een partner /vriendje /vriendinnetje?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 456.

Uiterlijk; hij/zij moet er wel goed uit zien.	29.6% (135/456)
Grappig; je moet met hem/haar kunnen lachen.	27.9% (127/456)
Geld; hij/zij moet genoeg geld hebben om een telefoon of een scooter (voor mij) te kunnen kopen.	5% (23/456)
Trouw; hij/zij moet helemaal voor mij gaan.	37.5% (171/456)

En school dan?

Vraag: Mijn school heeft duidelijke regels over hoe je met elkaar om moet gaan:

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 261.

ja	 62.1% (162/261)
nee	 11.5% (30/261)
weet niet	 26.4% (69/261)

Vraag: Het is duidelijk naar wie ik op school toe kan als ik met iemand wil praten.

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 256.

ja	 70.3% (180/256)
nee	 16% (41/256)
weet niet	 13.7% (35/256)

Vraag: Vind jij dat de school iets te betekenen heeft op het gebied van seksualiteit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 285.

Nee hoor, ik zoek dat lekker zelf uit	 39.3% (112/285)
Ja, goede voorlichting geven.	 36.8% (105/285)
Ja, uitdelen van condooms en de pil.	 8.4% (24/285)
Ja, begeleiden van leerlingen mochten er op dit gebied problemen zijn.	 15.4% (44/285)

Resultaten GSR

Persoonlijke gegevens

Vraag: hoe oud ben je?

Aantal keer ingevuld: 458

leeftijd in jaar	Aantal
10	1
11	1
12	25
13	17
14	94
15	120
16	114
17	55
18	24
>18	7

Vraag: in welk leerjaar zit je?

Aantal keer ingevuld: 458

Leerjaar	Aantal
1	33
2	33
3	103
4	143
5	107
6	39

Vraag: Welke richting doe je?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 460

VMBO-BB	2.2% (10/460)
VMBO-KB	5.2% (24/460)
VMBO-TL	17.6% (81/460)
HAVO	33% (152/460)
VWO	42% (193/460)

Vraag: Ben je een jongen of een meisje?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 460

jongen	43.5% (197/453)
meisje	56.5% (256/453)

Vraag: Ben je gelovig?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 466

Nee	3% (14/466)
Rooms-katholiek	0.4% (2/466)
Protestants-christelijk	79% (368/466)
Islamitisch	1.5% (7/466)
Anders	16.1% (75/466)

Oei, vlinders in mijn buik, wat nu?

Vraag: Houd jij je wel eens bezig met verliefdheid en seksualiteit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 450

Nee, eigenlijk nooit. Ik houd me met andere dingen bezig.	 10.7% (48/450)
Ja, soms	 46.9% (211/450)
Ja, ik ben regelmatig verliefd	 28% (126/450)
Ja, ik ben regelmatig verliefd en ben ook seksueel actief	 14.4% (65/450)

Verliefd, maar dan anders.

Vraag: Hoe reageer jij als iemand bij jou op school zegt dat hij / zij homo of lesbienne is?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 432

Ik schrik daarvan en weet niet goed hoe ik moet reageren	 16.2% (70/432)
Ik vind het prima, ieder mens is anders. Homo of hetero maakt mij niets uit.	 61.6% (266/432)
Ik laat niet blijken wat ik vind, maar eigenlijk vind ik het helemaal niks die homo's en lesbiennes.	 16.9% (73/432)
Dat vind ik echt verschrikkelijk en ik laat ook duidelijk merken dat ik zoiets eigenlijk gewoon niet kan accepteren.	 5.3% (23/432)

Vraag: Als je homoseksueel of lesbisch zou zijn, zou je dat dan aan een paar medeleerlingen durven vertellen?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 433

Ja	 27.9% (121/433)
Nee	 17.6% (76/433)
Weet niet	 54.5% (236/433)

Vraag: Zou je het aan een leraar durven te vertellen als je homo of lesbienne zou zijn?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 428

Ja	 18.9% (81/428)
Nee	 39.3% (168/428)
Weet niet	 41.8% (179/428)

Over seks enzo....

Vraag: Heeft seks altijd met liefde te maken?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 404

Ja, zonder liefde geen seks	 85.4% (345/404)
Nee hoor, gewoon een keertje vrijen met iemand die je bijvoorbeeld op een feestje tegen komt is ook prima.	 14.6% (59/404)

Vraag: Ben jij over te halen om seks te hebben voor een cadeautje?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 405

Ja, zeker	 4.9% (20/405)
Nee, dat doe ik echt niet	 82.7% (335/405)
Soms, ligt aan het cadeautje	 4.9% (20/405)
Weet ik nog niet	 7.4% (30/405)

Vraag: Ken jij je grens als het gaat om seksualiteit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 404

Nee, ik weet niet eens wat je bedoelt	 6.4% (26/404)
Ja, ik kan duidelijk mijn grenzen aangeven	 60.4% (244/404)
De ene keer beter dan de andere keer	 15.3% (62/404)
Geen mening	 17.8% (72/404)

Vraag: Vind jij dat jongeren al seks met elkaar kunnen hebben?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 424

Nee, seks hoort binnen het huwelijk, dus alleen als mensen met elkaar getrouwd zijn.	 55.2% (234/424)
Ja, maar wel pas als ze oud genoeg zijn	 12% (51/424)
Ja hoor, seks hoort bij een relatie, dus dat moet kunnen.	 9.4% (40/424)
Ja, maar wel als ze al een tijdje een relatie hebben	 23.3% (99/424)

Een beetje vreemd, maar wel lekker!!??

Vraag: Hoe denk jij over vreemd gaan?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 393

Absoluut fout. Liefde heeft alles met trouw te maken, dus ga je niet vreemd.	 87.8% (345/393)
In principe blijf je bij de persoon met wie je een relatie hebt, maar soms kun je in een gekke bui wel eens een keertje vreemd gaan. Dat moet kunnen als het maar niet te vaak gebeurt.	 7.6% (30/393)
Geen probleem, ik geloof in vrije liefde.	 1% (4/393)
Vreemd gaan is oké, als de ander er maar niet achter komt is er niks aan de hand.	 3.6% (14/393)

Vraag: Hoe ver ga jij op MSN?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 387

alleen kletsen.	 49.1% (190/387)
kletsen en flirten.	 40.8% (158/387)
kletsen, flirten, ander proberen op te winden.	 5.7% (22/387)
kletsen, flirten, ander proberen op te winden, webcammen.	 4.4% (17/387)

Vraag: Vertel jij het meteen als je het vervelend vindt als iemand aan je zit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 396

Ja	 46.2% (183/396)
Nee	 12.6% (50/396)
Soms	 24.2% (96/396)
Weet niet	 16.9% (67/396)

Vraag: waar "leer" jij het meeste over liefde en seksualiteit

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 474

Van mijn ouders; als ik iets wil weten, vraag ik het aan één van hen.	 35.2% (167/474)
Ik bespreek alles met vrienden/vriendinnen.	 43.2% (205/474)
Ik lees veel in tijdschriften als de fancy en de break-out.	 10.3% (49/474)
Van websites als www.hoehetmoet.nl e.d.	 5.7% (27/474)
Van programma's op tv. Spuiten en slikken en dat soort programma's	 5.5% (26/474)

En? Hoe zie ik er uit?

Vraag: Plastische chirurgie is iets dat ik graag wil doen.

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 436

Als ik het geld zou hebben zeker weten!	4.8% (21/436)
Ik ben er al voor aan het sparen	2.1% (9/436)
Nee hoor, ik ben tevreden met mezelf	40.1% (175/436)
Nee, ik ben bang voor pijn.	4.8% (21/436)
Nee, ik vind dat je jezelf moet accepteren zoals je bent.	48.2% (210/436)

Vraag: Als iemand zegt dat hij/zij mijn kleding niet mooi vindt dan:

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 422

Heb ik echt een rottag	10.4% (44/422)
Trek ik die kleren nooit meer aan!	9% (38/422)
Zeg ik dat smaken dan verschillen	43.1% (182/422)
Trek ik mij daar niets van aan!	37.4% (158/422)

Vraag: Make-up is voor mij:

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 397

Eerste levensbehoefte, mijn ouders zien mij nooit meer zonder!	4.8% (19/397)
Belangrijk, ik draag elke dag wel make-up	46.1% (183/397)
Niet belangrijk, ik draag namelijk geen make-up	13.4% (53/397)
Niet van toepassing, Ik ben een jongen!	35.8% (142/397)

Vraag: Wat vind jij het belangrijkste als je nadenkt over een partner/vriendje/vriendinnetje?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 466

Uiterlijk; hij/zij moet er wel goed uit zien.	22.3% (104/466)
Grappig; je moet met hem/haar kunnen lachen.	24.6% (115/466)
Geld; hij/zij moet genoeg geld hebben om een telefoon of een scooter (voor mij) te kunnen kopen.	2.5% (11/466)
Trouw; hij/zij moet helemaal voor mij gaan.	50.6% (236/466)

En school dan?

Vraag: Mijn school heeft duidelijke regels over hoe je met elkaar om moet gaan:

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 379

ja	 74.7% (283/379)
nee	 8.4% (32/379)
weet niet	 16.9% (64/379)

Vraag: Het is duidelijk naar wie ik op school toe kan als ik met iemand wil praten:

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 379

ja	 65.7% (249/379)
nee	 20.6% (78/379)
weet niet	 13.7% (52/379)

Vraag: Vind jij dat de school iets te betekenen heeft op het gebied van seksualiteit?

Totaal aantal resultaten voor deze vraag: 431

Nee hoor, ik zoek dat lekker zelf uit	 32.7% (141/431)
Ja, goede voorlichting geven.	 30.9% (133/431)
Ja, uitdelen van condooms en de pil.	 5.8% (25/431)
Ja, begeleiden van leerlingen mochten er op dit gebied problemen zijn.	 30.6% (132/431)

Bijlage II: Interviews sleutelfiguren

Geïnterviewde personen:

- De heer Wilbert Weerd, maatschappelijke hulpverlening de Driehoek in Ede
- De heer Dirk de Bree, docent Jongerencultuur aan het CHE in Ede
- De heer Leendert van Genderen, leerlingbegeleider en zorgcoördinator van het OSB van het Meerwaarde college te Barneveld
- De heer Jan Bertus Swart, mediacoach aan het CLV te Veenendaal
- De heer René de Boer, mede auteur van het boekje Safe Seks, Jongerenwerker (Begeleiding crisis etc.)
- Mevrouw de Bruin, vertrouwenspersoon van het Chr. College Groevenbeek
- Mevrouw Veldhuizen, vertrouwenspersoon van het Heerenlanden college
- De heer Joost Groothuis, Life @ School docent van het Chr. College Groevenbeek,
- De heer Leo Duijhuizen, Algemeen directeur van het Chr. College Groevenbeek

Gesprekken en lesbezoek

- Mevrouw Leonie Prins, Docent Verzorging van het Chr. College Groevenbeek

Informatie over de vakken Godsdienst en Maatschappijleer

- Ilonka Donker, Docent Godsdienst en Maatschappijleer van het Chr. College Groevenbeek

Interviewvragen

Aan vrijwel alle betrokkenen werden de volgende vragen gesteld:

1. *Welke prioriteit heeft seksualiteit in de belevingswereld van de jongeren?*
2. *Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit?*
3. *Hoe gaat men om met een andere mening t.a.v. seksualiteit zoals bijvoorbeeld "het ware liefde wacht principe"?*
4. *Wie of wat bepalen het seksuele klimaat/beeld van de leerlingen?*
5. *Hoe manifesteert zich de christelijke identiteit van de school zich in de leefwereld van de leerlingen?*
6. *Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele/relatiecultuur van de leerling?*
7. *Welke invloed heeft deze identiteit in het algemeen in relatie tot de beelden en geleefde normen en waarden?*
8. *Welke problematiek onder jongeren zie je de laatste tijd veel aan de orde komen?*
9. *Zie je bepaalde trends op dit gebied bij jongeren?*

Aan dhr. J.B. Swart, mediacoach en docent GL aan het CLV te Veenendaal werden andere vragen gesteld, specifiek gericht op de wereld van de (nieuwe) media:

- 1. Hoe ziet de wereld van tv, reclame e.d in elkaar?*
- 2. Op welke wijze hebben reclame en media invloed op het denken van (jonge) mensen?*
- 3. Verandert de opkomst van moderne media als hyves, MSN e.d. de wereld van jongeren?*
- 4. Wat doen programma's als Sweet 16, Next topmodel met jongeren?*
- 5. Welke rol zie jij voor jezelf als mediacoach op het VO?*
- 6. Ben je van mening dat de school invloed kan hebben op de seksuele beeldvorming van jongeren?*

Vragen 2e interviewronde

- 1. Er is veel voorlichting voor meisjes, maar er wordt veel minder voor jongens georganiseerd. Wat zou de schoolleiding hieraan willen doen?*
- 2. In de enquête geven de leerlingen aan, dat de school weinig tot geen bemoeienis moet hebben met het onderwerp seksualiteit en hoe jongeren hiermee omgaan. Hoe zou de schoolleiding het willen zien?*
- 3. De Christelijke Identiteit wordt mede bepaald door directie. Eenduidigheid onder docenten wordt genoemd als ontbrekende factor. Hoever wil en kan de schoolleiding hierin gaan bij het aannemen van nieuw personeel?*
- 4. Welke hulp kan en wil de school bieden bij vraagstukken in de relationele sfeer?*
- 5. Uit een onderzoek blijkt dat op ideologische scholen, lees gereformeerde scholen, er veel geëxperimenteerd wordt op seksueel gebied. De scholen krijgen hier maar moeilijk vat op. Wat wil de schoolleiding eventueel hierin anders doen dan de scholen op gereformeerde grondslag?*
- 6. Welke mogelijkheden ziet de schoolleiding om de tienerzwangerschappen op deze school te reduceren?*
- 7. Kan en mag het principe "Ware liefde wacht" ook op deze christelijke school onderwezen worden?*
- 8. Hoe stelt de schoolleiding zich voor om het onderwerp seksualiteit binnen diverse vakken te stroomlijnen en de visies te harmoniseren?*

Gegevens organisatie:

De Driehoek, christelijke hulpverlening
Utrecht, Zuid-Flevoland en Noord-Holland
Utrechtseweg 39
3818 EA Amersfoort
Tel. 033 - 465 11 51
www.dedriehoek.nl

Gegevens geïnterviewde medewerker:

Dhr. Wilbert Weerd
Utrechtseweg 39
3818 EA Amersfoort
Tel. 033 - 465 11 51
M. 06 – 413 43 101
w.weerd@dedriehoek.nl

Datum, tijd en plaats van het interview:

Dinsdag 24-11-09
16.00 – 17.10 uur
Ede

Welke prioriteit heeft seksualiteit in de belevingswereld van de jongeren?

Dhr. Weerd vertelt dat seksualiteit onder jongeren een enorme prioriteit heeft. Hoe kijkt men naar elkaar, wat heeft men aan, het is een gespannen sfeertje. Onderling worden er grapjes gemaakt over seks. Er is ook een verruwing in het taalgebruik. Er wordt veel geflirt. Maar dit speelt veel meer in de bovenbouw van het VMBO dan in de onderbouw. De jongeren worden dan socialer en meer op elkaar gericht. Ze zijn seksueel meer in elkaar geïnteresseerd.

Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit?

Dhr. Weerd merkt op dat er een duidelijk verschil is tussen de leerlingen op Reformatorische scholen en Protestant Christelijke scholen. Op de Reformatorische scholen is wel respect voor elkaar maar is seks eigenlijk een taboe om over te praten. Leerlingen voelen zich daardoor een stuk onveiliger om voor hun seksuele identiteit uit te komen. Er is seksverslaving in stilte.

Hoe gaat men om met een andere mening t.a.v. seksualiteit zoals bijvoorbeeld “het ware liefde wacht principe”?

Dhr. Weerd ziet dat dit principe ook sterker gehandhaafd wordt op de Reformatorische scholen in vergelijking met de Protestant Christelijke scholen. Er wordt op school in de vakken Biologie en Verzorging wel aandacht aan besteed. Zo van: “wanneer je er aan toe bent moet je het maar gaan proberen, maar doe het vooral veilig.” Er moet meer aandacht komen voor relatie en

respect voor elkaar. Het is nu een bron van vermaak geworden in plaats dat het om relatie gaat. Er is weinig respect voor elkaar.

Wie of wat bepalen het seksuele klimaat/beeld van de leerlingen?

Dhr. Weerd geeft als antwoord dat vrienden, broers en zussen, ouders, MTV, Internet, MSN, hyves, bladen en magazines zoals bijvoorbeeld "Break Out" en de Hitkrant, Girlz, Fancy etc. van grote invloed zijn. Zelf merkt hij in de hulpverlening dat, juist internet een middel is om anoniem te blijven en je te vergapen aan alles wat het aan seksualiteit te bieden heeft.

Ook eenzaamheid van de jongeren kan hier een rol in spelen. Zij zoeken nog sneller hun toevlucht tot het internet. Dhr. Weerd verwijst naar een artikel uit de Volkskrant⁵² waarin staat dat er risicosituaties ontstaan als jongeren opgroeien in een slechte thuissituatie, als ze geen vrienden hebben, of als ze te maken krijgen met (seksueel) geweld. Ook een omgeving waarin weinig respect is voor vrouwen, waarin weinig openheid is over seks en allerlei andere problemen spelen, kunnen leiden tot ongezond seksueel gedrag.

Hoe manifesteert zich de christelijke identiteit van de school zich in de leefwereld van de leerlingen?

Dhr. Weerd merkt op dat de identiteit van de school valt of staat met de directie. Hoeveel openheid is er voor de leerlingen om over zaken te praten. Is er meteen een normerende houding of wordt er ruimte en veiligheid geboden aan leerlingen om hun verhaal te doen.

Op de Reformatorische scholen is er vaak een taboe op onderwerpen die met seks te maken hebben, dit heeft te maken met een strengheid in de geloofsleer. Het wordt als onrein beschouwd.

Op andere scholen is er wel een christelijke identiteit maar deze identiteit is niet duidelijk zichtbaar met als gevolg dat er weinig respect is in omgang met elkaar.

Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele/relatiecultuur van de leerling?

Dhr. Weerd is van mening dat dit sterk afhankelijk is van de manier van voorlichting geven aan de leerling. Ga je het hebben over onthouding i.p.v. voorbehoedsmiddelen of vertel je de leerlingen dat seks binnen het huwelijk hoort en er ook niet aan zelfbevrediging mag worden gedaan? Hoe open en transparant wil je zijn als school om dit bespreekbaar te maken? Als voorbeeld haalt Dhr. Weerd het Calvin college uit Goes aan. Zij maken gebruik van de training No apologies van Stichting de Hoop⁵³.

⁵² http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1164237.ece/Porno_is_niet_de_vijand?se... 15/03/2009

⁵³ preventieprogramma van Stichting de Hoop, richt zich op scholen, jongerencentra, jeugdclubs, verenigingen, ouders en netwerken daaromheen. Dit biedt de meeste kansen om de gezondheid van jongeren te bevorderen en hen te helpen gezonde keuzes te maken. Dat komt de Nederlandse samenleving ten goede

Welke invloed heeft deze identiteit in het algemeen in relatie tot de beelden en geleefde normen en waarden?

Dhr. Weerd ziet geen of nauwelijks invloed van de identiteit op de leerlingen. Dit is zorgwekkend. Het is ook een “vechten tegen de bierkaai” zoals hij het zelf omschrijft.

Dhr. Weerd probeert professioneel hulp te bieden aan jongens die seksverslaafd zijn. Hij merkt dat de identiteit van de school waarop de jongens zitten geen tot nauwelijks van invloed heeft op het sociale handelen van de jongens. Er moet meer aandacht komen voor een bijdrage in de beeldvorming en begeleiding vanuit deze christelijke identiteit om van invloed te zijn op het positieve zelfbeeld van de leerling m.b.t. relaties en seksualiteit.

Welke problematiek onder jongeren zie je de laatste tijd veel aan de orde komen?

Dhr. Weerd merkt op dat de problematiek zich vooral voordoet om het gebied van grenzen aangeven. Als je ziet hoe verschillend jongens en meiden over seksualiteit denken en daardoor helemaal met elkaar de fout in gaan is dit heel triest.

Jongens denken aan hard en snel, meisjes meer relatie etc. Gevolgen hiervan voor de meisjes; een probleem met vaginisme, ook emotionele beschadiging, wat weer gevolgen heeft voor het sociale gedrag, wat weer gevolgen heeft voor de leerprestaties.

Interview met de Meerwaarde

Gegevens organisatie:

De Meerwaarde, voorgezet onderwijs (VMBO)
Schoutenstraat 109
3771 CH Barneveld
www.demeerwaarde.nl

Gegevens geïnterviewde medewerker:

Dhr. Leendert van Genderen
Schoutenstraat 109
3771 CH Barneveld
Tel. 0318-5555886

Datum, tijd en plaats van het interview:

Vrijdag 27-11-09
10.00 – 11.15 uur
Barneveld

Welke prioriteit heeft seksualiteit in de belevingswereld van de jongeren?

Dhr. Van Genderen merkt op dat dit een grote prioriteit heeft. Jongeren willen heel graag bevestigd worden d.m.v. een relatie. Ook in het taalgebruik komt het heel erg naar voren. Seksistisch taalgebruik, uitdagende kleding etc.

Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit?

Dhr. Van Genderen vertelt dat in de praktijk er grensoverschrijdend met elkaar wordt omgegaan. Jongens zijn handtastelijk, tienerzwangerschappen bij meisjes. Op school wordt er aandacht besteed aan hoe met elkaar om te gaan m.b.t. relaties en seksualiteit. Als school is hier niet een lijn in. Dhr. Van Genderen uit wel dat het beter zou zijn dat een eenduidigheid in communicatie naar leerlingen m.b.t. relatie en seksualiteit, de regel bekrachtigt.

Hoe gaat men om met een andere mening t.a.v. seksualiteit zoals bijvoorbeeld “het ware liefde wacht principe”?

Dhr. Van Genderen zegt dat het moeilijk is om een lijn te trekken op school. Waar tijdens Godsdienst, “het ware liefde wacht principe” wordt gehanteerd, blijkt bij het vak Verzorging bijvoorbeeld het accent gelegd wordt op veilig vrijen. Het onderwerp wordt bespreekbaar gemaakt bij de vakken Godsdienst, Maatschappijleer, Verzorging en Biologie. Dhr. Van Genderen onderstreept nogmaals het belang van eenduidigheid.

Wie of wat bepalen het seksuele klimaat/beeld van de leerlingen?

Dhr. Van Genderen meent dat de ouders, vrienden, media, hyves, MSN een grote rol spelen.

Zij hebben grote invloed op het zelfbeeld van leerlingen wat zich daarna weer uit in relaties en leerprestaties op school.

Hoe manifesteert zich de christelijke identiteit van de school zich in de leefwereld van de leerlingen?

Dhr. Van Genderen merkt op dat dit ook afhankelijk is van de directie van de school.

Ook is hij van mening dat de Meerwaarde hoog scoort op het gebied van veiligheid geven aan de leerling. Veel docenten gaan echt voor de leerling. Het blijft sterk afhankelijk of er een 'klik' is tussen leerling en docent.

Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele/relatiecultuur van de leerling?

Dhr. Van Genderen geeft aan dat de invloed van school zich uit op het gebied van voorlichting. Te denken valt aan informatie over Lover Boys, seksualiteit en de gevaren hiervan maar ook door het optreden van de theatergroep 'Switch'.

Daarnaast wil de school laagdrempelig zijn: de school is er voor het leren maar ook voor de persoonlijkheidsontwikkeling ook op het gebied van seksualiteit en relaties.

Welke invloed heeft deze identiteit in het algemeen in relatie tot de beelden en geleefde normen en waarden?

Dhr. Van Genderen is van mening dat deze identiteit zich niet of nauwelijks manifesteert.

Het gaat vooral om de contextuele situatie van de leerling.

Het aannamebeleid voor docenten is wel aangescherpt. Hierdoor zijn er meer docenten op school die de christelijke normen en waarden actief onderschrijven.

Welke problematiek onder jongeren zie je de laatste tijd veel aan de orde komen?

Dhr. Van Genderen ziet dat veel jongeren zoeken naar de basisbehoefte: Je bent van betekenis. Hierdoor vertonen zij veel grensoverschrijdend gedrag op meerdere gebieden. Waardoor leerprestaties beïnvloed worden en respectloos gedrag toeneemt.

Zie je bepaalde trends op dit gebied bij jongeren?

Dhr. Van Genderen neemt een paar trends waar in de praktijk.

Jonge meisjes van bijvoorbeeld 13 jaar gaan relaties aan met oudere jongens van ongeveer 17 jaar en ouder. Dit leidt tot grensoverschrijdend gedrag op seksueel gebied. De jongen wil vaak meer dan het meisje.

Jongeren komen vaak samen in de "Keet". Bijvoorbeeld een oude caravan met bar. Overmatig drankgebruik en experimenteren met seks.

Ook het onderdruk zetten in seksuele relaties onderling is een terugkerend gebeuren.

Interview met de CHE

Gegevens organisatie:

Christelijke Hogeschool Ede
Oude Kerkweg 100, 6717 JS Ede
Telefoon: 0318-696300
Fax: 0318-696396
E-mail: info@che.nl

Gegevens geïnterviewde medewerker:

Dhr. D. de Bree
Oude Kerkweg 100
6717 JS EDE
e-mail: dgfdbree@che.nl

Datum, tijd en plaats van het interview:

Vrijdag 27-11-09
14.30 – 15.45 uur
Ede

Welke prioriteit heeft seksualiteit in de belevingswereld van de jongeren?

Dhr. De Bree zegt dat seksualiteit een onderdeel is van het spel naar volwassenheid.

Het is de prioriteit. Experimenteren is belangrijk. Aan elkaar zitten, zoenen niet gezoend hebben is vreemd. Praten over elkaar etc. Het neemt een belangrijke plaats in.

Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit?

Dhr. De Bree merkt op dat alle jongeren problemen hebben met homoseksualiteit.

Er heerst de zwart-wit psychologie. Jongeren zijn heel hard, wat ze voelen is de werkelijkheid.

Ze tonen ogenschijnlijk respect als het onderwerp besproken wordt, maar als het dichtbij komt willen ze er niets mee te maken hebben. Vanuit de christelijke identiteit voelt de jongeren dat het niet mag, verloochening van je christen zijn, vanuit seculier oogpunt voelt de jongere zich 'smerig' en wil niet voor gek lopen.

Hoe gaat men om met een andere mening t.a.v. seksualiteit zoals bijvoorbeeld "het ware liefde wacht principe"?

Dhr. De Bree vertelt dat "het ware liefde wacht principe" nauwelijks merkbaar is. Ook onder christelijke jongeren.

Zij vinden het moeilijk om zolang te wachten als ze studeren. Voordat ze kunnen trouwen duurt het nog lang, dus waarom wachten?

Trouw is een eigenschap als voorwaarde voordat er seksualiteit plaatsvindt. Slechts een kleine groep houdt zich aan dit principe, het is dan een kwestie van toewijding.

Het gaat vooral om wat je lekker vindt moet je doen. Wat goed voelt is goed.

Dhr. De Bree pleit niet voor een Bijbelse lijn maar wat is goed voor je...

De normen in de Bijbel heeft God bedacht omdat dit het beste voor je is.

In een relatie moet er de koppeling zijn van seksualiteit, liefde en trouw, monogamie. Werkelijk je te verbinden aan elkaar.

In de cultuur is de norm monogamie. Ondanks verplating van de seksuele moraal.

Seksualiteit is een taal, een verwijzing naar het boekje Echtgenoten.....

Dhr. De Bree noemt het voorbeeld van een badkuip. Streef naar de norm wachten maar wees tolerant als het niet lukt, frustreer ze niet door de norm op te leggen. Het moet van binnenuit komen.

Wie of wat bepalen het seksuele klimaat/beeld van de leerlingen?

Dhr. De Bree merkt op dat de ouders, vrienden en media een grote rol spelen. De jongeren zoeken een identificatiefiguur die ze aan het denken zet.

Hoe manifesteert zich de christelijke identiteit van de school zich in de leefwereld van de leerlingen?

Dhr. De Bree is van mening dat er alleen op scholen met een duidelijk identiteit er invloed plaats kan vinden. Ook al is dit beperkt. De rol van de ouders en vrienden blijft nog steeds groter dan de school.

Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele/relatiecultuur van de leerling?

Dhr. De Bree denkt dat deze gering is, maar is het met ons eens dat de school hier iets mee moet gaan doen. Op het gebied van beeldvorming, veiligheid in het leefklimaat op school, en zeker vanuit de christelijke identiteit. Maar de school blijft een radertje in het geheel.

Welke invloed heeft deze identiteit in het algemeen in relatie tot de beelden en geleefde normen en waarden?

Dhr. De Bree merkt op dat dit alleen is op scholen met een stevige christelijke identiteit.

Welke problematiek onder jongeren zie je de laatste tijd veel aan de orde komen?

Dhr. De Bree ziet dat pornografie een probleem aan het worden is voor zowel jongens als meisjes.

Teleurstelling in de trouw van de relatie.

Veel roddelcircuit. Wat je vertelt ligt op straat.

Zie je bepaalde trends op dit gebied bij jongeren?

Het valt dhr. De Bree op dat pornografie steeds meer mag.

Het wordt tegenwoordig goed gevonden voor je relatie om eerst porno te kijken voordat je met elkaar naar bed gaat.

Vermannelijking van de seksualiteit. Het moet hard en snel zijn ook voor meisjes.

Het taboe blijft doorbroken worden om te praten over seksualiteit, een 'over-authenticiteit'.

Interview met de Vertrouwenspersoon Chr. College Groevenbeek

Gegevens organisatie:

Chr. College Groevenbeek
Groevenbeek Ermelo
Paul Krugerweg 44-50
3851 ZJ Ermelo
Website: www.groevenbeek.nl

Gegevens geïnterviewde medewerker:

Mevr. Astrid de Bruin
Vertrouwenspersoon
Paul Krugerweg 44-50
3851 ZJ Ermelo
Tel. 0341 - 27 49 50
e-mail: adbruin@groevenbeek.nl

Datum, tijd en plaats van het interview:

Dinsdag 01-12-09
10.00 – 11.00 uur
Ermelo

Welke prioriteit heeft seksualiteit in de belevingswereld van de jongeren?

Mevr. de Bruin merkt op dat dit wel een grote rol speelt. Ze merkt dit meer in de bovenbouw als in de onderbouw van het VMBO. Meer de derde en de vierde klassen.

Ze merkt dat jongens en meisjes aan elkaar zitten, flirten, elkaar uitdagen. Grove grapjes maken. En het gaat alleen maar bij meisjes over jongens en andersom.

Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit?

Ze respecteren elkaar soms wel en soms ook helemaal niet. Er wordt veel over grenzen heen gegaan wat afgedaan wordt als een grapje.

Wel ziet ze verschil in omgaan met elkaar als je kijkt naar de context van de leerlingen.

Mevr. de Bruin meent dat de leerlingen uit Zeewolde meer een straatcultuur hebben als de leerlingen uit Ermelo. Dit merk je ook in de houding naar elkaar toe. "Zeewoldenaren zijn grover." Het is nog niet voorgekomen dat er een jongere voor een andere seksuele geaardheid is uitgekomen.

Hoe gaat men om met een andere mening t.a.v. seksualiteit zoals bijvoorbeeld “het ware liefde wacht principe”?

Mevr. de Bruin vertelt dat hier nog niet veel over bekend is bij de leerlingen. Ze krijgen voorlichting bij het vak Verzorging en Biologie. Het is meer in de vakken Godsdienst en Maatschappijleer waar hier breder aandacht aangeschonken kan worden.

Wat nu zichtbaar is, is dat oudere jongens van 17 of 19 verkering hebben met jongere meisjes van 13 t/m. 15. In deze gevallen wordt veel over de grenzen van het meisje heengegaan. Mevr. de Bruin is er een groot voorstander van dat hier meer over gesproken gaat worden. Er moet meer bewustwording bij de leerling plaats gaan vinden.

Wie of wat bepalen het seksuele klimaat/beeld van de leerlingen?

Mevr. de Bruin zegt dat dit veel te maken heeft met de media. Ook ouders en vrienden spelen hierin een grote rol.

Hoe manifesteert zich de christelijke identiteit van de school zich in de leefwereld van de leerlingen?

Mevr. de Bruin meent dat het een veilig klimaat zou moeten geven aan de leerlingen op school, maar merkt op dat het nog niet optimaal is. Docenten zouden meer aandacht aan de leerlingen moeten schenken. Minder lesstof gericht en meer leerling gericht.

Ook moeten de docenten letten op grof taalgebruik.

Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele/relatiecultuur van de leerling?

Mevr. de Bruin geeft aan dat de invloed van school zich uit op het gebied van voorlichting. Te denken valt aan informatie over Lover Boys, het Scharlaken Koord, Life at School, programma gestart om leerlingen te leren hun grenzen aan te geven. Ook is de vertrouwenspersoon en leerlingbegeleiding zichtbaar op school.

Welke invloed heeft deze identiteit in het algemeen in relatie tot de beleden en geleefde normen en waarden?

Mevr. de Bruin ziet de invloed van de christelijke identiteit niet of nauwelijks terug.

Nogmaals benadrukt ze dat het ook de docenten zijn die hierin een actieve rol moeten spelen. Ook kijken naar de context waaruit de leerlingen vandaan komen. Is vaak met een heel ander normen en waarden patroon als op school.

Welke problematiek onder jongeren zie je de laatste tijd veel aan de orde komen?

Mevr. de Bruin maakt in haar dagelijkse praktijk als vertrouwenspersoon veel mee dat er grensoverschrijdend gedrag plaatsvindt onder jongeren. Hier hebben met name de meisjes last van.

Wat ook heeft plaatsgevonden zijn de tienerzwangerschappen op school.

Zie je bepaalde trends op dit gebied bij jongeren?

Mevr. de Bruin kan niet echt een trend opmerken, wel wordt er meer geëxperimenteerd met drank, wiet en seks. Het is meer een groepsgebeuren aan het worden. Sterke invloed van vriendenclub waarmee je omgaat.

Interview met de docent Life @ School, Chr. College Groevenbeek

Gegevens organisatie:

Chr. College Groevenbeek
Groevenbeek Ermelo
Paul Krugerweg 44-50
3851 ZJ Ermelo
Website: www.groevenbeek.nl

Gegevens geïnterviewde medewerker:

Dhr. Joost Groothuis
Gymdocent / docent Life @ School
Paul Krügerweg 44-50
3851 ZJ Ermelo
Tel. 0341 - 27 49 50
e-mail: jgroothuis@groevenbeek.nl

Datum, tijd en plaats van het interview:

Donderdag 03-12-09
9.20 – 10.10 uur
Ermelo

Welke prioriteit heeft seksualiteit in de belevingswereld van de jongeren?

Dhr. Groothuis vertelt dat hij merkt dat het een grote prioriteit heeft. Maar dit is wel meer in de bovenbouw. Dit uit zich door overdreven doen, aan elkaar zitten, negatief doen met elkaar.

Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit?

Grove grapjes. Jongeren zijn grenzenzoekend en grensoverschrijdend bezig. Er is een groepsdruk. De leerlingen hebben wel een eigen mening maar zijn erg beïnvloedbaar door elkaar. Dhr. Groothuis heeft nog niet meegemaakt dat er iemand gepest wordt om zijn of haar seksuele geaardheid.

Hoe gaat men om met een andere mening t.a.v. seksualiteit zoals bijvoorbeeld “het ware liefde wacht principe”?

Dhr. Groothuis had nog niet eerder van dit principe gehoord. Nadat het hem duidelijk werd wat er bedoeld werd met deze vraag antwoordde hij: “Dit heeft te maken met persoonlijke principes. Je kunt heel veel gelijk gaan stellen maar iedereen mag hier anders instaan. Veel leerlingen laten het ook gewoon gebeuren.” Dhr. Groothuis meent dat dit ‘laten gebeuren’ opnieuw terug te koppelen is naar het grensoverschrijdend gedrag met elkaar. Geen respect hebben voor elkaars grenzen.

Na even gepraat te hebben is dhr. Groothuis wel van mening dat hier misschien meer over gepraat moet worden. Bij Verzorging, Godsdienst, Maatschappijleer kan het meer aan de orde komen. Zelf is hij docent Life @ School, dat gespecialiseerd is om leerlingen te leren om hun grenzen aan te geven. Er is bewust niet gekozen om het seksuele aspect te benaderen.

“Voor de onderbouw van het VMBO”, zo is dhr Groothuis van mening, “ is het te vroeg om dit aspect beet te pakken. Voor de bovenbouw zou het een item kunnen zijn.”

Wie of wat bepalen het seksuele klimaat / beeld van de leerlingen?

Dhr. Groothuis meent dat het heel erg afhangt van de opvoeding van de leerlingen.

Ook de groepsdruk van vrienden heeft een bepalende rol. Natuurlijk ook de maatschappij waarin zij leven heeft een hele grote invloed. Om op de vorige vraag terug te komen: De cultuur waarin zij leven, zegt niet geen seks voor het huwelijk. Vroeger was dit wel zo.

De cultuur is een onderdeel van de ontwikkeling.

Hoe manifesteert zich de christelijke identiteit van de school zich in de leefwereld van de leerlingen?

Door het inzetten van het programma Life @ School wordt in ieder geval bijgedragen in het creëren van een veilig klimaat voor de jongeren op school. Maar de christelijke identiteit is wel iets wat breed gedragen moeten worden. Dit heeft toch ook weer iets te maken met de principes in de persoonlijke sfeer. Deze principes verschillen onder collega's.

Natuurlijk door vieringen en dagopeningen merkt de leerling dat hij / zij op een christelijke school zit.

Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele / relatiecultuur van de leerling?

Dhr. Groothuis meent dat dit niet of nauwelijks is. Je moet heel erg kijken naar de context van de leerling. Ouders en vrienden zijn degene met de meeste invloed op de leerling. School kan hier zeker een rol in spelen, maar dhr. Groothuis ziet hier niet echt een grote rol in.

Welke invloed heeft deze identiteit in het algemeen in relatie tot de beelden en geleefde normen en waarden?

Dhr. Groothuis vraagt zich af of de identiteit de boventoon moet voeren. “ Raken we dan niet een beetje de realiteit kwijt?”

Veel gaat er op de kapstok van het Christendom, maar ik zie er weinig van terug in de realiteit.

Welke problematiek onder jongeren zie je de laatste tijd veel aan de orde komen?

Dhr. Groothuis merkt een groeiende respectloosheid op voor gezag. Ook het niet respecteren van elkaars grenzen en verslaving aan alcohol en wiet ziet hij als problematieken die steeds vaker voorkomen.

Zie je bepaalde trends op dit gebied bij jongeren?

Dhr. Groothuis ziet geen speciale trends op dit ogenblik.

Interview met de Vertrouwenspersoon Heerenlandencollege

Gegevens organisatie:

Eksterlaan 48
4143 AC Leerdam
0345 – 613531
www.heerenlanden.nl

Gegevens geïnterviewde medewerker:

Mevr. H. Veldhuizen-van Maurik
Eksterlaan 48
4143 AC Leerdam
0345 – 613531
Email: veh@heerenlanden.nl

Datum, tijd en plaats van het interview:

Dinsdag 8-12-09
10.30 – 11.00 uur
Leerdam

Wat zijn de thema's van problemen die jongeren op gebied van seksualiteit aan jou melden?

Het zijn vooral de extreme dingen :
Zwangerschap
Abortus
Incest
Ongewenste intimiteiten/aanranding
Loveboys

Dit komt niet heel vaak voor, maar het vindt wel plaats

Krijg je veel vragen op dat gebied?

Het gebeurt sporadisch, ik zou het wel willen dat leerlingen meer naar me toe komen met hun vragen. Er is wel een inloopspreekuur geweest, maar dat liep niet zo. De drempel om te komen is toch te hoog voor veel leerlingen. Het komt vaker voor dat de mentor een leerling doorverwijst naar de vertrouwenspersoon, als hij/zij denkt dat dit nodig kan zijn.

Vind je dat er op school genoeg gedaan wordt op het gebied van voorlichting?

Vanuit verzorging is er zo af en toe wel een projectdag rond seksualiteit. Het accent ligt hier sterk op voorlichting rond veilig vrijen en voorkomen van problemen. Dat vind ik wel jammer het zou meer vanuit een christelijke visie gedaan moeten worden in de sfeer van wees zuinig op jezelf en bescherm je lichaam en je geest in plaats van alleen je lichaam. Ik probeer dit ook te

communiceren. Dit komt ook wel over mits er sprake is van een vertrouwensrelatie. Doorsprekend op de rol van de mentor concludeert Hannie dat sommige mentoren geschikt zouden zijn en de gevoeligheid bezitten om leerlingen te vormen en te coachen.

Ook docenten van de vakken Levensbeschouwing, verzorging biologie en maatschappijleer zouden hier een rol in kunnen spelen.

Wat Hannie opvalt is dat moslimleerlingen veel principiëler zijn dan de Nederlandse leerlingen. Ze komen er ook veel duidelijker voor uit.

Pratend over de veiligheid om uit de kast te komen zegt Hannie dat ze het nog nooit heeft meegemaakt dat een leerling openlijk voor zijn/haar homofiele geaardheid uitkwam. Vanuit de school zelf wordt ook geen initiatief genomen op dit vlak. Het is nog een taboeonderwerp voor de school.

Interview met dhr. J.B. Swart (mediacoach VO)

Gegevens geïnterviewde medewerker:

Dhr. J.B. Swart
Parallelweg 93
3903 BE Veenendaal
0318 823927

Datum, tijd en plaats van het interview:

Woensdag 9-12-09
15.00 – 16.00 uur
Veenendaal

Hoe ziet de wereld van tv, reclame e.d in elkaar?

Veel programma's zijn gescript; d.w.z. dat veel dialogen en gebeurtenissen die je ziet op het scherm van te voren bedacht zijn en soms letterlijk worden 'voorgelezen'. Voorbeelden hiervan zijn programma's als '40 dagen zonder sex' (docusoap), 'de gouden kooi', 'gewoon Jan (Smit)' (beide realitysoaps), in deze real life programma's worden de dingen die de hoofdrolspelers meemaken gearrangeerd of zelfs uitgespeeld. Een talkshow zoals 'Jensen' bevat dialogen die zijn geschreven door de zgn. sidekick, de ietwat suffige Jan Paparazzi. Een ander goed voorbeeld van 'voorgekookte' televisie is het 1^e optreden van Susan Boyle in het programma 'Britain's got talent'. De oersaai en plompe huisvrouw zonder partner en zonder baan blijkt totaal onverwacht prachtig mooi te kunnen zingen. De jury reageert overdonderd, maar is allang op de hoogte van haar zangtalent voordat ze op tv haar kunsten laat horen.

Op welke wijze hebben reclame en media invloed op het denken van (jonge) mensen?

Op verschillende vlakken:

politiek: bijv. een omroep als powned (ontstaan uit de website www.geenstijl.nl) ageert sterk tegen de linkse inslag. Deze omroep laat een vrij rechts geluid horen en dat slaat vooral sterk aan bij lagere niveaus op het VO. Je merkt dat sterk in de klas, tijdens de discussies. Leerlingen reageren ongenueanceerd en luisteren niet naar een ander. Popularisering van de media heeft daar een sterke invloed op.

Economie: geld, marketing en reclame zijn, met de komst van de commerciële tv-zenders van grote invloed geweest op de tv-programma's. Met de komst van de commerciële zenders verdwijnt het gedachtegoed van de omroepen; waar vroeger de VARA stond voor het socialistische gedachtegoed, de KRO een katholieke omroep was enz. vervaagt deze uitgesproken identiteit van de omroepen langzaam maar zeker.

Voor programmamakers komt het marketingconcept eerst. Pas op het allerlaatste moment in het proces wordt gekeken welk programma daar het beste bij past. Er wordt geen ideologie meer overgebracht.

Er wordt heel hard gewerkt om een zogenaamd groepsgevoel te creëren. Dit wordt gedragen door bekende merken door hun input in programma's als 'Next

topmodel' worden bepaalde kledingmerken enz. in de markt gezet. In dit soort programma's wordt een bepaald schoonheidsideaal neergezet met als doel producten die hieraan bijdragen te verkopen.

In de reclamewereld is een nieuwe trend ontstaan; user-generated advertising. een voorbeeld; bij aankoop van 3 pakjes kun je gratis een kookschort bestellen met jouw naam er op. Andere voorbeelden zijn; de Unox-ijsmuts, AH-wuppies, Heineken toeters e.d. Kort gezegd komt het hierop neer; het publiek wordt ingezet om reclame te maken

Culturele & sociale invloeden: geloofsovertuigingen worden uitgedragen door zenders als EO, NCRV, VPRO, NPS, KRO. Al wordt ook geconcludeerd dat de overtuiging van vele van deze omroepen minder sterk wordt

Seksuele waarden & normen, geweld: Pattie Valkenburg, hoogleraar Kind en Media aan de Universiteit van Amsterdam toont een relatie aan tussen geweld op tv & in Games en agressie. Het is merkbaar in taal & cultuur; grof taalgebruik in media en stigmatisering van groepen heeft invloed; de conclusie is dat wat media afgeven en uitstralen beïnvloedt mensen.

De raad van cultuur constateert dat er sprake is van nieuwe mediawijsheid. Er is sprake van een gemedialiseerde samenleving. Media vormen geen hulpstukken voor de wereld. Het is de wereld zelf geworden. Mobiel internet bepaalt de samenleving heel sterk; overal is informatie.

Verandert de opkomst van moderne media als hyves, MSN e.d. de wereld van jongeren?

De opkomst van profielsites als hyves, facebook, twitter e.d. is heel bepalend; je moet een profielsite hebben. anders hoor je er niet bij. De grens tussen online leven (op internet) en off line leven (het echte leven face-to-face) vervaagt. Er is een spanning tussen deze 2 werelden. Jongeren leven in 2 werelden. Het werkt eenzaamheid in de hand. Jongeren sluiten zich op in hun 'game' Schoolprestaties lijden eronder. Er ontstaat een bepaalde schizofrenie. Toch is maar 4 % van de jongeren gameverslaafd. Door het leven in 2 werelden verandert de realiteitsperceptie van kinderen; de waarden en normen. De verwachtingen van het leven zijn niet meer gezond.

Dingen die in pornofilms plaatsvinden zijn niet echt; vrouwen vinden niet alles lekker, maar jongeren beseffen dit niet.

De seksuele moraal wordt losser. Denk hierbij aan de opkomst van cybersex en het webcammen.

Wat doen programma's als Sweet 16 en Next topmodel met jongeren?

Deze programma's beïnvloeden jongeren in de manier waarop ze zichzelf en de realiteit bekijken:

steeds vaker gevoelens van minderwaardigheid.

negatief zelfbeeld.

geen reële verwachtingen van de werkelijkheid en van relaties.

Welke rol zie jij voor jezelf als mediacoach op het VO?

In eerste instantie verbetering van mediawijsheid van jongeren. Niet om dingen te ontzeggen, maar om ze wegwijsheid te maken, wijsheid bij te brengen. Het gesprek erover aangaan. Er liggen mogelijkheden. Hiervoor zijn faciliteiten nodig. Denk daarbij aan een schoolbrede aanpak, niet 1 mentorles of zo. Mijn droom is het vak mediawijsheid. De doelgroepen voor dit vak zijn:

- Leerlingen
- Docenten; veel docenten hebben vaak geen idee wat er speelt in de wereld van de (nieuwe) media
- Ouders: zij hebben ook geen idee en weten ook vaak niet hoe ze er mee moeten omgaan. Hoe lang mogen kinderen achter internet? Wanneer mag je achter internet? Welke sites mag je bezoeken? Mogen kinderen tv en/of internet op hun eigen kamer?

Op de vraag van wat hij van gefilterd internet reageert dhr. Swart; dat is ok, maar de basis moet zijn om het gesprek aan te gaan.

Ben je van mening dat de school invloed kan hebben op de seksuele beeldvorming van jongeren?

Ja, maar de cultuur is tegen je. We leven in een geseksualiseerde samenleving. De media hebben enorme invloed. Seks sells.

Volgens marktonderzoeksbureau 'ipm kidwise' kunnen school & de media jongeren en de groep in de leeftijdscategorie 12-15 jaar sterk beïnvloeden. Zowel leerlingen als de groep zijn ontvankelijk hiervoor. Ouders thuis hebben de minste invloed.

De manier van onderwijs geven heeft een grote invloed. Als je leerlingen meer eigenaar van het eigen onderwijs maakt, kun je veel bereiken.

Interview met René de Boer, mede auteur boek Safe seks met Gerry Velema-Drent en Hulpverlener.

Gegevens organisatie:

Ikos Hulpverlening
Wethouder Jansenlaan 73
3844 DG Harderwijk
www.ikos-harderwijk.nl

Gegevens geïnterviewde medewerker:

René de Boer
Wethouder Jansenlaan 73
3844 DG Harderwijk
0341-432832
e-mail: rene@ikos-harderwijk.nl

Datum, tijd en plaats van het interview:

Dinsdag 22-12-09
08.30 – 09.30 uur
Harderwijk

Welke prioriteit heeft seksualiteit in de belevingswereld van de jongeren?

Dhr. de Boer meent dat het een grote prioriteit heeft. Kijk maar eens naar de meiden die soaps kijken, de jongens die porno kijken, het aan elkaar zitten, flirten etc. Het speelt echt een grote rol.

Hoe gaan jongeren met elkaar om m.b.t. seksuele identiteit?

Dhr. de Boer merkt op dat er geoefend wordt met grenzen. Risico gedrag noemt hij het ook wel. De jongens laten graag hun macho kant zien. De onzekere jongens trekken zich meer terug. “Niet schadelijk”, vindt dhr. de Boer. “Het zullen accepteerbare managers en huisvaders worden.”

Hoe gaat men om met een andere mening t.a.v. seksualiteit zoals bijvoorbeeld “het ware liefde wacht principe”?

Dhr. de Boer vertelt dat de jongeren een innerlijke klok hebben. Een stuk integriteit.

Er zijn maar een kleine groep jongens en meisjes die al op hun 13^e seksueel actief zijn.

Wel ziet hij dat oudere jongens verking hebben met jongere meisjes. Hier worden vaak grenzen op seksueel gebied overschreden. Er wordt meer geëxperimenteerd met seks.

Het gaat niet zozeer om relatie als wel om het uitproberen. Dit komt ook door de maatschappelijke ontwikkelingen, soapseries etc.

Om jongeren dit principe bij te brengen hebben ze goede voorbeelden in hun directe omgeving nodig.

Wie of wat bepalen het seksuele klimaat / beeld van de leerlingen?

Dhr. de Boer zegt dat vrienden, ouders, sportclub etc. een grote invloed hebben. Daarnaast speelt de media een grote rol. Verseksualisering van de maatschappij.

Hoe manifesteert zich de christelijke identiteit van de school zich in de leefwereld van de leerlingen?

Dhr. de Boer meent dat dit sterk afhankelijk is van de docent die voor de klas staat.

Wordt de christelijke identiteit ook door alle docenten uitgedragen? Zoniet dat is het verwarrend voor de leerlingen. De docenten kunnen veiligheid aan de leerlingen bieden door consistent gedrag. Ook Life @ School waar dhr. de Boer bekend mee is, vindt hij bijdragen aan een veilig klimaat. De vakken Godsdienst en Maatschappijleer dragen bij aan de vorming van de leerling. Belangrijk om de leerling goede handvatten vanuit de christelijke identiteit mee te geven.

Welke invloed heeft de christelijke identiteit van de school op de seksuele / relatiecultuur van de leerling?

Dhr. de Boer merkt op dat de invloed van de school groter zou kunnen worden als men zaken als porno, zwangerschappen, vrijen zou normaliseren. Er moet geen taboe zijn om erover te praten. Vaak wordt er te snel met het 'geheven vingertje' gewezen. De leerling moet zich veilig voelen om over alle zaken te praten. Dan kun je als school ook invloed uitoefenen.

Welke invloed heeft deze identiteit in het algemeen in relatie tot de beelden en geleefde normen en waarden?

Dhr. de Boer heeft het idee dat de identiteit pas invloed heeft als deze schoolbreed wordt gedragen. M.a.w. de school moet zich hard maken voor haar identiteit. Dan pas heeft de christelijke identiteit invloed. Anders is het slechts in naam een christelijke identiteit.

Welke problematiek onder jongeren zie je de laatste tijd veel aan de orde komen?

Dhr. de Boer ziet een alarmerende toename op zijn vakgebied in de vorm van jongeren die schizofreen gedrag gaan vertonen door het gebruik van cannabis. Door het softdrugsbeleid gaan jongeren experimenteren. Dit is niet goed voor de toekomst van de jongeren.

Zie je bepaalde trends op dit gebied bij jongeren?

Dhr. de Boer merkt op dat bovenstaande ook te maken heeft met het experimenteren met puberseks.

De meesten jongeren komen uit gebroken gezinnen en zijn daardoor extra beïnvloedbaar voor puberseks.

Het draait allemaal om het experimenteren.

Interview met de Algemeen Directeur van Chr. College Groevenbeek, dhr. L. Duijthuizen

Gegevens organisatie:

Chr. College Groevenbeek
Groevenbeek Ermelo
Paul Krugerweg 44-50
3851 ZJ Ermelo
Website: www.groevenbeek.nl

Gegevens geïnterviewde medewerker:

Dhr. Leo Duijthuizen
Algemeen directeur Christelijk College Groevenbeek
Paul Krügerweg 44-50
3851 ZJ Ermelo
Tel. 0341 - 27 49 50
e-mail: lduijthuizen@groevenbeek.nl

Datum, tijd en plaats van het interview:

Maandag 15-02-10
13.00 – 13.30 uur
Ermelo

We hebben gemerkt dat er veel voorlichting voor meisjes is, te denken valt aan Loverboys, Scharlaken Koord. Wat we tot nu toe gezien hebben is dat er veel minder voor jongens wordt georganiseerd. Ziet u dit ook zo?

Dhr. Duijthuizen merkt op dit ook te zien.

Wat zou u hieraan willen doen?

Dhr. Duijthuizen meent dat hier vooral de sensitiviteit van de docent aanwezig moet zijn om opmerkzaam te zijn om zaken ook in de les te bespreken. Als het gaat om ongewenst gedrag of dat het gaat om seksueel getinte opmerkingen etc. De docent moet sensitief zijn in wat de leerling op dit gebied bezig houdt.

Dhr. Duijthuizen staat open voor eventuele aanbevelingen op dit gebied aan de school. Bijvoorbeeld inderdaad iemand van buiten af die met de jongens aan de slag gaat.

Echter, Dhr. Duijthuizen is er een voorstander van dat het gewoon in de klas besproken wordt. Het gevaar is als er apart iets voor de jongens geregeld wordt dat er gevaar is van een isolatie. Het moet de cultuur van de school zijn dat alles gewoon bespreekbaar is. Niet alleen in de vakken Verzorging, Maatschappijleer, Godsdienst en Biologie maar in alle vakken. De docent moet sensitief zijn.

In de enquête die we gehouden hebben geven de leerlingen aan, dat de school weinig tot geen bemoeienis moet hebben met het onderwerp seksualiteit en hoe jongeren hiermee omgaan. Bent u het hier mee eens, of zou u het graag anders willen zien?

Dhr. Duijfhuizen zegt dat hij het ermee eens is en dan het moeilijk anders kan. De school heeft het recht om in te grijpen in situaties waarin verkeerd wordt omgegaan met seksualiteit. Echter de school moet niet te snel op de jongeren af komen. Niet hierin te dominant zijn. Dit schept verplichtingen. De valkuil van de school is dan dat deze de rol van hulpverlener overneemt, wat niet de bedoeling is. Ook moet en kan de school de ouders van het kind niet vervangen. Dhr. Duijfhuizen is van mening dat op afstand blijven het beste is en pas hulp aanbieden vanuit de school als hierom gevraagd wordt. Dit is ook de gedragscode die op school gehanteerd wordt.

Chr. Identiteit wordt mede bepaald door directie. Eenduidigheid onder docenten wordt genoemd als ontbrekende factor. Wilt u docenten dit opleggen of bent u voor eigen visie? Hoever wilt en kunt u hierin gaan bij het aannemen van nieuw personeel.

Dhr. Duijfhuizen vertelt dat eenduidigheid onder de docenten heel lastig is. Controleerbaar is een identiteit nooit. Immers, ook identiteit is iets dat open staat voor ontwikkeling. Zo kan het zijn dat een docent eerst wel meelevend lid van zijn of haar gemeente is en nu niet meer in de kerk komt. Wel wordt er bij het aanname beleid specifiek gekeken of de sollicitant kerkelijk meelevend is en de Bijbel als bron accepteert.

Welke hulp kan en wil de school bieden bij vraagstukken in de relationele sfeer?

Dhr. Duijfhuizen verwijst hier naar de vertrouwenspersoon en de professionele instanties daaromheen. Dhr. Duijfhuizen is er voor om niet de rol van de hulpverlener als school te hebben maar meer een signaleringsfunctie te hebben. De docent merkt een probleem op bij een leerling en zorgt voor een goede doorverwijzing zodat de leerling bij de juiste professionele hulpverlening terecht te komt.

Dhr. Duijfhuizen is het er mee eens dat als er doorverwezen moet worden naar een vertrouwenspersoon het eigenlijk al te laat is. Door de docenten moet aandacht aan de leerling gegeven worden. Meer leerling gericht werken. Sensitiviteit.

Uit een onderzoek blijkt dat op ideologische scholen, lees gereformeerde scholen⁵⁴, er veel geëxperimenteerd op seksueel gebied. School probeert hier heel erg invloed op te hebben maar dat schijnt niet helemaal te lukken. Welke aanpak wilt u eventueel hierin anders doen als de scholen op gereformeerde grondslag?

Dhr. Duijffhuizen is van mening dat een school op gereformeerde grondslag de sfeer tegen heeft. Er is op school, thuis en in de kerk weinig openheid over seksualiteit.

Er is een taboe op. Maar juist op onze school moet het wel bespreekbaar zijn. Doordat je openheid biedt verwachten wij dat er hierdoor minder geëxperimenteerd wordt op seksueel gebied. Het is een bespreekbaar onderdeel van het leven.

Welke mogelijkheden ziet u om de tienerzwangerschappen op deze school te reduceren?

Dhr. Duijffhuizen zegt hierover dat hoe minder jongeren weten hoe groter de taboe sfeer is. Als de school openheid biedt om over deze onderwerpen te praten, verwacht dhr. Duijffhuizen dat het experimenteren met seks minder wordt. Ook goede voorlichting is belangrijk.

Ongetwijfeld kent u het principe “Ware liefde wacht”, vindt u dat dit principe ook op deze christelijke school onderwezen mag / moet worden?

Dhr. Duijffhuizen stelt vast dat het hier om een overtuiging gaat. Het is een open christelijke school. De overtuiging mag je als docent naar voren brengen, maar er kan niet worden verwacht dat iedereen hier hetzelfde over denkt. Het is de overtuiging van een ieder persoonlijk. Ook over de Bijbel kun je verschil van inzicht hebben. Je moet het niet als een verplichting, als een “moeten” op de leerling overbrengen. Je mag, als het ter sprake komt, wel als docent jouw persoonlijke mening hierover uitspreken.

Hoe stelt u voor om het onderwerp seksualiteit binnen de diverse vakken: Biologie, Godsdienst, Zorg & Welzijn, Maatschappijleer en Verzorging te stroomlijnen en de visies te harmoniseren?

Dhr. Duijffhuizen ziet hier niet zo gemakkelijk een harmonisatie plaats vinden. Verschillende insteken van docenten en verschillende doelen voor het vak. Wel is hij van mening dat je het aan bod kunt laten komen om hierin met dit onderwerp vakoverstijgend te werken.

⁵⁴ Scriptie Roeland van Peer en Wilbert Weerd, Praktijkonderzoek Preventie Seksverslaving op Middelbare Scholen, 2009

Bijlage 4: Aanbeveling externe instanties

Aanbeveling externe instanties als het gaat om het aanbieden en verzorgen van lessen rondom het thema seksualiteit en media:

De Driehoek, christelijke hulpverlening

Dhr. Wilbert Weerd

Utrechtseweg 39

3818 EA Amersfoort

Tel. 033 - 465 11 51

M. 06 – 413 43 101

w.weerd@dedriehoek.nl

Ikos Hulpverlening

René de Boer

Wethouder Jansenlaan 73

3844 DG Harderwijk

0341-432832

e-mail: rene@ikos-harderwijk.nl

Dhr. J.B. Swart, mediacoach

Parallelweg 93

3903 BE Veenendaal

0318 – 823927

Bijlage 5: Docentenhandleiding en lesmateriaal
“Mi(s)s schoonheid”